SALA LECTURA

ANUL XXXII
33
(1 423)
Sîmbătă
19 august
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

23 AUGUST — MAREA SĂRBĂTOARE NAȚIONALĂ A POPORULUI ROMÂN

ACT ISTORIC FUNDAMENTAL

În cel mai prodigios și mai semnificativ capitol al istoriei pe care o trăim la dimensiunea marilor împliniri socialiste, scriem, cu mindrie și satisfacție, **anul patruzeci și cinci al libertății noastre.** Este o vîrstă care, la orizonturile ei economice și sociale, adună înfăptuiri fără precedent și consacră, în termenii realității înseși, valori ale muncii și creației pe care actul revoluționar de la 23 August 1944 le anunța în numele ideilor și idealurilor de libertate națională și socială, deschizînd atunci o nouă eră pentru destinul României. A fost un act întemeietor, eroic și inspirat, de cea mai înaltă extracție morală, politică și socială, un act al celei mai profunde și mai arzătoare conștiințe de sine a patriei, semnat de poporul român, sub conducerea partidului său comunist, pentru afirmarea drepturilor și libertăților fundamentale ale națiunii.

Victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de acum patruzeci și cinci de ani confințește un traiect istoric de o anvergură uriașă, constituindu-se, pentru acea vreme, în evenimentul de o crucială importanță pe plan național și internațional. Așa cum se subliniază în Tezele pentru Congresul al XIV-lea, **Partidul Comunist Român, cadrele sale de bază în rîndul cărora s-a afirmat puternic personalitatea eroică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, au organizat și condus cu strălucire poporul român la victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944, care a marcat un moment epocal în istoria României, a lichidat pentru totdeauna dominația imperialistă, a deschis calea spre adevărata independență, creînd condițiile ca poporul să poată să-și făurească viitorul, așa cum îl dorește, fără nici un amestec din afară. Mărețul act istoric de la 23 August 1944 a creat condiții pentru înfăptuirea unor uriașe transformări revoluționare, a lichidării exploatării și asupririi, a instaurării puterii clasei muncitoare, a întregului popor.**

Vorbim de o nouă geografie economică, cu ample relieturi industriale și cu înalți parametri ai științei și tehnicii înaintate, cu citorii ale muncii și creației care au propulsat țara în inima progresului și civilizației socialiste. Vorbim despre noua revoluție agrară și despre programe vaste în acest domeniu, iar acest an a confirmat și confirmă o dată mai mult tot ce înseamnă o politică justă în acest domeniu, o concepție novatoare, pătrunsă de spirit patriotic, revoluționar. Vorbim despre avîntul științei, învățămîntului și culturii, dintr-o optică generatoare de mari progrese în domeniul cunoașterii, al nouului, precum și dintr-o optică a construcției de conștiință, a formării gîndirii înaintate, a omului înaintat. Vorbim despre un adevărat sistem al democrației socialiste, muncitorești-revoluționare, și aceasta este o realitate, parte inseparabilă a marii realități pe care, într-o deplină unitate de gînd și simțire, poporul o trăiește sub semnul victorios al idealurilor socialiste și comuniste de muncă și viață.

Vorbim despre toate acestea în acel consens pe care Congresul al IX-lea al partidului l-a realizat, revigorînd întregul traiect al făuririi noii societăți, fiind pe bună dreptate evenimentul inaugural, deschizător de largi și luminoase orizonturi, astfel încît, în istoria celor patruzeci și cinci de ani, istoria a aproape un sfert de veac înseamnă și cele mai rodnice și mai cutezătoare înfăptuiri, și temelia, noua temelie pe care țara a așezat-o viitorului ei liber, demn și prosper.

Formează această epocă una și aceeași identitate cu opera, cu gîndirea și acțiunea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Formează această epocă una și aceeași identitate comunistă, revoluționară cu exemplul marelui erou al națiunii, conducătorul partidului și statului care, în toți acești ani, a conferit României un loc demn și respectat în rîndurile lumii, printr-o consecvență și laborioasă politică de pace și înțelegere internațională, printr-un mod nou, constructiv, de făurire a unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră.

La ceasul marii sale sărbători, România privește cu încredere viitorul. Proiectul Programului-Directivă și Tezele pentru Congresul al XIV-lea al partidului înfățișează în liniile ei evolutive țara de azi și de mîine, pînă dincolo de granița celor două milenii. Astfel încît, la victoriile de pînă acum să se adauge în chip cert și cu cea mai mare pregnanță victoriile la arhitectura și în profunzimea cărora întregul popor, întreaga națiune gîndesc și acționează în unitate, cu abnegație, cu dăruire, cu înalt spirit al responsabilității și angajării comuniste.

Luceafărul

„Vremuri de glorie" — tablou de Gheorghe Ioniță

PROGRAMUL-DIRECTIVĂ ȘI TEZELE PENTRU CONGRESUL AL XIV-LEA AL P.C.R. — REPERE ALE CONSTRUCȚIEI DE CONȘTIINȚĂ

Literatură și eveniment

Cărțile lui 23 August s-au scris și se vor scrie de către fiecare vîrstă scriitoricească, pentru că evenimentele mari ale unui neam atrag energiile creatoare cu forța magnetică a simbolurilor tutelare ce nu se supun acțiunii timpului — ori, dacă o fac, au acea rezistență îndîrjită față de el ce nu le schimbă esența. Fiind evenimentul crucial al lumii românești actuale și în devenire, coborîrea spre acel August fierbinte al lui 1944 are tot mai pregnant sensul unei întoarceri la rădăcini, la placa turnantă a prezentului nostru. Și, desigur, literatura — aceea care mișcă, odată cu formele ei, gîndul oamenilor spre adevăr și frumos — are o mare responsabilitate în menținerea mereu trează a memoriei, în aducerea și împrospătarea din trecut a vieții de la temelia vieții, în legarea organică a vîrstelor istorice ale omului.

În cărțile lui 23 August găsim constant acea zare de suflet românesc în care se răsfrînge dorința de libertate a unui popor, spiritul de sacrificiu, sensul independenței și suveranității naționale, impulsul spre progresul social. Găsim, mai ales, în aceste cărți voința fermă a Partidului Comunist Român de a strînge în

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 2-a

ȚARA

ÎNSEMNĂRI DE SCRIITOR

Mulți au dușmănit-o de-a lungul veacurilor, mulți au sfîșiat-o, ba unii au spus că ea nici nu există și nici nu va exista, iar alții, sau cam aceiași, i-au negat oriee drept, ori de cîte ori au putut, ori de cîte ori au vrut, vrerile lor fiind egale cu agresivitatea de tip imperialist sau neoimperialist, caracterîndu-se, așadar, printr-o deșănțare necontenită, în ciuda tuturor învățămintelor istoriei, relativ recente unele dintre ele, eșecul revizionismului de tip fascist fiind destul de apropiat de noi !...

Mulți au denigrat-o, într-adevăr, mulți au vrut să e spulbere de pe lume, dar iată că ea — „... Țara mea de glorii, țara mea de dor", cum spunea Poetul, în veci nepieritorul Eminescu — a continuat să existe, adunîndu-și în cele din urmă laolaltă toate vrerile, după secole îndelungi de așteptări și de lupte, așteptările și luptele acestea caracterizîndu-se printr-o îndreptățire care s-a aflat și se află în afara oricărei discuții. Fiindcă noi, românii, n-am dorit niciodată ceea ce era al altuia, n-am dat năvală niciodată în grădina nimănui, nu pentru că am fi mai buni și mai presus decît alții, ci pentru că am fost nevoiți mereu, veacuri la rînd, să ne apărăm grădina și casa, ba chiar și ființa însăși a neamului, cum rar s-a întîmplat de-a lungul și de-a curmezișul istoriei.

Țara — România de ieri, România de astăzi — a existat și există datorită iubirii pe care i-au purtat-o și i-o poartă cei mai buni fii ai săi — poporul însuși, în cutremurătoarea și invincibila lui unitate —, cei ce au denigrat-o ieri, cei ce îi calcă sufletul în picioare astăzi fiind ceea ce sînt uscăturile pe care le rupe și sfarmă vîntul cînd trece printr-o pădure de stejar, a cărei putere e, parcă, și mai mare după ce furtuna s-a dus spre hăurile din care a ieșit, pe fruntea căreia strălucește, mai ales după asemenea zguduiri, lumina măreției, cei tari neputînd să-și dovedească tăria decît în raport cu asemenea împrejurări, cei

Ion Lăncrănjan

Continuare în pag. a 2-a

ANTIFASCISMUL — trăsătură fundamentală a ideologiei și politicii partidului nostru

În zbuciumata istorie a poporului român au existat multe perioade de încordare, de angajament plenar al tuturor forțelor în lupta pentru menținerea sau recîștigarea libertății temporar afectate, a independenței și suveranității naționale depline. Pe firul istoric al faptelor eroice care s-au înscris sub semnul acestor idealuri, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944 a fost, fără îndoială, unul din momentele cele mai luminoase, întrucît a marcat începutul unui drum nou, singurul în măsură a conduce către împlinirea celor mai frumoase aspirații ale poporului nostru. Actul istoric de la 23 August 1944, aprecia secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, „a dus la cucerirea adevăratei independențe a patriei, la transformarea revoluționară, socialistă a României. Masele populare și-au dobîndit cu arma în mînă dreptul la libertate și neatîrnare, dreptul de a fi deplin stăpîne pe bogățiile naționale, de a-și făuri destinele potrivit intereselor și aspirațiilor proprii precum și posibilitatea de a construi pe pămîntul patriei cea mai dreaptă și mai înaintată orînduire socială — orînduirea socialistă și comunistă". Iar exponentul acestor aspirații, forța politică și organizatorică ce se impusese în fața maselor tocmai prin fidelitatea și consecvența revoluționară cu care urmărise calea istorică ce conducea către împlinirea lor se dovedise a fi Partidul Comunist Român. El se ilustrase de-a lungul anilor în lupta pentru apărarea intereselor economice, sociale, politice ale maselor largi populare, dar, mai ales, se identificase întru totul cu interesele națiunii, cu cauza apărării independenței și suveranității, a integrității teritoriale a patriei în anii grei ai confruntării cu pericolul grav al fascismului.

Apărut în climatul social-politic specific epocii interbelice, un climat căruia îi era caracteristică existența unor pronunțate contradicții sociale și confruntări de clasă, fascismul a fost expresia intereselor celor mai retrograde și reacționare cercuri politice ale burgheziei, întruchiparea unei ideologii ultraconservatoare represive, opusă oricărui ideal de libertate și egalitate, de progres, oricărei aspirații umanitare.

Ca și în alte domenii, ținînd de activitatea teoretică, de organizarea luptei maselor muncitoare pentru revendicări economice ori politice de largă perspectivă pentru proletariat, lupta ideologică de demascare și combatere hotărîtă, dar cu argumente științifice a doctrinelor fasciste a fost organizată în țara noastră de partidul comunist, de organizațiile de masă revoluționare și democratice care au activat sub conducerea sa. Sesizînd, de la bun început, că fascismul reprezenta pericolul principal pentru securitatea și integritatea teritorială a României, pentru libertatea tuturor popoarelor, P.C.R. l-a demascat fără șovăire, atrăgînd atenția asupra lipsei de scrupule a fascismului în atingerea țelurilor nefaste pe care le urmărea.

Pericolul fascist a început însă să capete dimensiuni cu adevărat pregnante în anii crizei economice, cînd, prin ansamblul manifestărilor sale, punea sub semnul întrebării nu numai soarta regimului parlamentar burghez, dar și destinele istorice ale statului român ca stat unitar și suveran, de vreme ce organizațiile fasciste optau pentru o alianță deschisă cu Italia fascistă și Germania hitleristă. Iată de ce, scurtă vreme după acaparare puterii politice de către naziști în Germania

Olimpiu Matichescu

Continuare în pag. a 7-a

■ În acest număr : ■ 45 DE ANI DE LITERATURĂ ■ CĂRȚILE UNEI ZILE ISTORICE ■ ANUL PATRUZECI ȘI CINCI AL LIBERTĂȚII NOASTRE ■ POEME OMAGIALE ■ ACTUL DEMNITĂȚII NAȚIONALE ■ JURNAL DE FRONT ■ INTERVIURILE «LUCEAFĂRULUI» ■ POEMELE REZISTENȚEI ANTIFASCISTE

De August

De august se leagă toate fibrele istoriei noastre contemporane. Miezul de foc al tuturor zbaterilor, al tuturor încordărilor de voință, acțiune și spirit prin care ființa noastră ca patrie și popor s-a regăsit întotdeauna și cu toată ardoarea de sine în aceeași matcă și sub același arc de orizont pe care-l săgetează din vechime munții și îl leagănă dealurile, îl învăluresc apele, cîmpiile, codrii, totul ca într-o legendă mirifică și fără de sfîrșit.

De August se leagă anii noștri de azi și de mîine, tot astfel cum către August vin și anii tuturor celor mai dinainte de noi, printr-o rudenie de inimă și sînge care, atunci, în clipa supremă a istoriei, a devenit și reazim, patos viu și clocotitor al nădejdilor, scut al aspirațiilor, identitatea sub forma cea mai clară și mai cuprinzătoare a ideilor și idealurilor de libertate națională și socială. A fost și rămîne aceasta întruchiparea cea mai de preț a unei victorii ce se anunța și se pregătea de mult, a fost un moment nu de cumpănă, ci de inspirație și de maximă promptitudine istorică, politică și socială care încorpora în el un șir de alte și alte bătălii ce dovediseră uriașa capacitate națională a unui factor exponențial de acum, partidul nostru comunist care-l legitima, în fața poporului și a lumii, înfăptuirea crezului esențial al patriei, libertatea și demnitatea. Croirea unui nou destin, pe măsura vocației, a acelei silințe din adînc, constructive, și pe măsura idealurilor care i-au animat și-i animă ființa, pentru o cauză care a întîmpinat și vicisitudini, a dat și jertfe, a înfruntat și erori, dar

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 6-a

ACASĂ Patima creației

Sub mierea acestui august, ca sub o salcie cu frunze de mirt, e o clipă cînd sufletul se oprește între toate florile și, amețit, se dăruiește visului. Sărbătorim patruzeci și cinci de ani de la izbînda celei mai înalte revoluții din cîte s-au petrecut în România și din cîmpia piinii, adunată jur-împrejurul vîrfului cu Dor, auzim, înălțîndu-se spre culmi, luceafărul cu frunză de măslin scînteietoare ieșit din largile livezi ale Mării. În mine e un plop înalt și lîngă tîmple o toamnă cu mere domnești, se umple de cîntec zarea albastră și în pridvoare se închină apele cerului. Inima vrea fereastră să-și vadă palatele. Ca un copil mă răsucesc în călcîi, pe un picior de plai și deschid obloanele. Ziua e frumoasă ca un cring de gherghini, clipa e ochiul firii. În patru decenii și jumătate am risipit îndrăzneală și credință, adevăr și arbori de umbră — de aceea, în pragul marii sărbători ne luminează fața surîsul vinului, roua lui roșie. Ajunși pe streașina de marmură care e fruntea Ceahlăului, bucuria noastră cea mai de seamă e să vedem că am înălțat o țară puternică, răscolită de patima creației. Din podișul Transilvaniei și pînă în cele trei crengi de aur prin care se aruncă Dunărea în mare.

Ceea ce trebuie subliniat în aceste clipe de sărbătoare este faptul că în patruzeci și cinci de ani de revoluție nimeni în România nu s-a întîmplat ca martor, ci fiecare ca un constructor dinamic. Spirit și armonie. Axa operelor durabile. Geniul poporului nostru nu este lent. Dovadă peremptorie temperamentul vulcanic al celor patru decenii și jumătate străbătute de noi cu răsuflarea tăiată. Tainele acestui timp sînt pe față și de aceea din plin grăitoare.

August. Toate fructele verii auresc pămîntul.

August — salcie cu frunze de mirt.

Fănuș Neagu

23 August 1944 – 23 August 1989

45 DE ANI DE LITERATURĂ

POEZIA REVOLUŢIEI DIN AUGUST

Poezia românească de inspiraţie patriotică se află sub semnul transformărilor înnoitoare generate de victoria revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă de la 23 August 1944.

Evenimentele social-politice declanşate de acest act istoric de importanţă fundamentală pentru destinul poporului român s-au convertit în teme de meditaţie lirică încă din primii ani de după Eliberare. Astfel, poeţii generaţiei care a cunoscut ororile războiului au fost printre cei dintîi care şi-au manifestat adeziunea şi încrederea deplină în obiectivele revoluţiei, militînd, prin scrisul lor, pentru dezvoltarea pe cale socialistă a patriei noastre. De altfel, presa literară şi politică a epocii a susţinut cu consecvenţă angajarea poeziei româneşti pe coordonatele militantismului artistic.

Deşi lirica patriotică a suferit — alături de întreaga literatură română — în perioada anilor '50, un proces de renunţare la normele şi rigorile impuse de exigenţele valorii estetice, putem afirma astăzi că există, totuşi, un număr impresionant de poeme dedicate patriei şi partidului, evenimentelor memorabile de acum 45 de ani.

Poezia dedicată marii noastre sărbători naţionale nu poate exista în afara liricii patriotice, domeniu ilustrat în ultimele decenii de poeţii din toate generaţiile. Notăm, într-o ordine formală, cîteva nume care au contribuit la confirmarea acestui gen în peisajul poeziei româneşti contemporane: Miron Radu Paraschivescu, Mihai Beniuc, Geo Dumitrescu, Virgil Teodorescu, Mihu Dragomir, Radu Boureanu, Maria Banuş, Veronica Porumbacu, Teodor Balş, Eugen Jebeleanu, Zaharia Stancu, Nicolae Tăutu ş.a.

Pentru Mihai Beniuc, autorul „cîntecelor de pierzanie", ziua Eliberării este „o zi ca spada strălucind în soare / Din teaca smulsă de un braţ viteaz. / Să cadă pe-al vrăjmaşului grumaz — / Tăioasă, dreaptă şi necruţătoare !" Şi la Maria Banuş întîlnim accente lirice de această factură: „cine poate să uite noaptea de august, / noaptea aceea ? / Apele ei albastre şi verzi / Ca un lăzer de creastă? / Undele ei în onix tăiate, / cameea vieţilor noastre, / noaptea, ca lacrima, castă ?" **(Noaptea Eliberării).**

O anumită atmosferă de patos revolutionar există şi în poezia patriotică a lui Eugen Jebeleanu: „N-a fost de la-nceput o sărbătoare / Căci sărbătorile vin totdeauna după / Ci ochii puştiţi de anii-n arme / şi-un alt război ce începea, dar altfel" **(Amnar).**

Cu versul său de mare concizie şi claritate, Miron Radu Paraschivescu „intră" în dialog după Eliberare: „Ce limpede, Patrie, creşti / Acuma, cînd iarna e-nvinsă, / Cînd liberă, lumii dai veşti / De truda şi lupta nestinsă, / Cînd fiii tăi cearcă noi culmi / În fabrici şi-ntinse ogoare" **(Slăvite zile).**

Momentul aniversar al zilei de 23 August 1944 devine, pentru mulţi dintre poeţii noştri, un prilej de evocare a semnificaţiilor acestui memorabil eveniment. Geo Dumitrescu înţelege astfel să omagieze trecutul eroic al acestei zile: „Coloană albă-a măreţiei noastre / fără sfîrşit sub boltile albastre / osîndnătară ei, aţintită oftind, / cu mintea peste veacuri zăbovind" **(Coloana măreţiei).**

Un poet în opera căruia poezia patriotică a ocupat un loc însemnat a fost Mihu Dragomir: „Nu s-au mai auzit noaptea, călăreţi pe drum, / N-au mai bătut, în toacele de lemn, alarmele, / Dar Partidul, văzînd, a spus: Acum ! / Şi-o armată nestiută şi-a ridicat armele" **(Insurecţie).**

Cu sinceritatea şi limpezimea versului său, Nicolae Labiş avea să ducă o „luptă cu inerţia", să facă din logosul poetic un perpetuum mobile al devenirii conştiinţei noi, socialiste. În acest proces rolul partidului dobîndeşte semnificaţii deosebite: „Uriesesc, cît munţii semeţi pe zări sculptaţi, / Partid al celor vrednici, cinstiţi, fără de număr, / Văd cum întreaga ţară cu vrednic pas străbaţi / Şi aripile hainei îţi flutură pe umăr. / În pieptul tău puternic mari flăcări se aprind / Din zeci de mii de inimi stringîndu-se-n lumină. / Cum clinchete din line strune prind / Aceeaşi melodie fierbinte şi deplină" **(Partidului).**

Poezia generaţiei Labiş „suferă" de o sinceritate dezarmantă a versului, convertibilă în confesiuni lirice remarcabile prin capacitatea sa de a susţine un dialog permanent cu cititorii.

Poezia patriotică a cunoscut un grad înalt de concizie şi rigoare estetică începînd cu deceniile şapte şi opt, caracterizate îndeosebi prin apariţia unei întregi pleiade de poeţi, între care se detaşează Nichita Stănescu. Geniul poeziei sale îşi pune amprenta şi asupra lirismului de inspiraţie patriotică. Nu poate fi întocmită o listă exactă a poeţilor care au ilustrat teme şi rostire ale poeziei patriotice şi un asemenea demers este inutil. Cert este faptul că nu există, credem, vreun poet român de azi care să nu fie autor al unei poezii cu accente patriotice. De altfel, prin însăşi natura sa, lirismul presupune transpunerea, în imagini poetice, a unor idei, sentimente, stări de spirit. Toate acestea presupun, implicit, o atitudine faţă de locurile natale, faţă de părinţi şi strămoşi, cu repercusiuni asupra stărilor afective ale cititorului. În lirica patriotică a unor poeţi ca: Ioan Alexandru, Alexandru Andriţoiu, Vlaicu Bărnă, Ion Brad, Ion Cringuleanu, Nicolae Dragoş, Nicolae Dan Fruntelată, Petre Ghelmez, Aurel Gurghianu, Ion Horea, Grigore Hagiu, Dumitru M. Ion, Mihai Negulescu, Vasile Nicolescu, Adrian Păunescu, Nicolae Stoian, Haralambie Tugui, George Ţărnea, Dragoş Vicol, A. I. Zăinescu ş.a. întîlnim o diversitate de stiluri şi modalităţi artistice de „transcriere" metaforică a sentimentelor. Imaginea „ţării în august" este văzută astfel de poetul Dumitru M. Ion: „Ca o mare pădure în care limpede sferele cîntă / Ţară, în August, te văd şi mă desfăt în cetăţile tale / Ca un lung sunet, lung pornit în munţi la o nuntă / Cu cetina bradului care în valuri tresare" **(Patria).**

În versurile poetului Ion Brad, ziua de 23 August trezeşte amintiri ale unei adolescente pentru care războiul abia se sfîrşise: „Un August ce-l ştiam copil abia, / Jucindu-se cu struguri de grenade / Străfulgerind adolescenţa mea / Pe dealuri cu morminte, la Parade. / Se uită azi la mine şi-i mirat / De tîmplele cărunte ca pietrele cetăţii / Un august calm şi tînăr şi bărbat / Ca un atlet călit al Libertăţii." **(Timp al libertăţii).**

La Adrian Păunescu, lirismul patriotic este străbătut de mari revărsări de lavă sentimentală, din care „răsar" stîlpii unui pridvor românesc. Poetul îşi construieşte poezia patriotică pe sufletul trăirilor şi viziunilor, [illegible] abundenţa metaforelor şi a semnificaţiilor.

Poezia patriotică dedicată evenimentelor de importanţă crucială pentru destinul poporului român oferă sugestii şi deschideri pentru o nouă recitire a creaţiei noastre lirice în spiritul şi din perspectiva evoluţiei întregii noastre literaturi, aflată astăzi într-unul dintre cele mai favorabile momente ale existenţei sale.

Mircea Cristea

REVOLUŢIA — TEMĂ A TEATRULUI POLITIC

Dramaturgia ce aparţine primei perioade a revoluţiei socialiste din România mai păstrează, chiar şi după trecerea atîtor ani, ceva din poezia aspră şi fremătătoare, sau, cum sună o replică din **Passacaglia** de Titus Popovici — din „farmecul acesta tînăr şi sălbatic al începutului".

În acea perioadă de adînci prefaceri, de căutări, la răscruce de vremuri, dramaturgia oglindeşte — şi evocă: lupta comuniştilor în anii grei ai ilegalităţii, în epoca prigoanei declanşate de aparatul represiv al vechii orînduiri, în preajma şi în timpul revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă sau pe frontul antihitlerist, proclamarea Republicii. Toate acestea îşi găsesc, mai devreme sau mai tîrziu, reflectarea în opera unor dramaturgi ca Aurel Baranga, Horia Lovinescu, Al. Voitin, Laurenţiu Fulga, Titus Popovici, Al. T. Popescu, Dan Tărchilă ş.a. Este vizibil efortul lor de a reţine în ceea ce scriu cît mai mult din contextul social-istoric al revoluţiei, de a sesiza contradicţiile, „stările conflictuale specifice", de a imprima dramei sau comediei amprenta precisă a actualităţii.

Dramaturgia care a abordat ca temă principală actul istoric de la 23 August se înscrie, prin natura sa, firesc, în **sfera teatrului politic** ce exprimă tensiunea adîncă a unei dramaturgii şi care îşi are începutul tot în această perioadă de pionierat. Dar multe lucrări, deşi n-au tratat în mod special momentul politic de la 23 August, l-au inclus ori l-au făcut sesizabil prin acelaşi „fundal dramatic" al său.

Una din primele reuşite pe această temă îi aparţine lui Aurel Baranga — **Arcul de triumf** (din 1973 — **Simfonia patetică).** Evenimentele anului 1944 sînt prezente în desfăşurarea lor particulară (un oraş din Moldova, în zilele care au premers declanşarea revoluţiei). Dacă în versiunea primă A. Baranga punea accentul pe un anume pitoresc al naraţiunii, utilizînd teme multiple, în versiunea din 1973 el dă o mai mare amploare luptei forţelor revoluţionare.

Piesa de referinţă în tematica evenimentelor istorice ale declanşării revoluţiei este şi astăzi **Passacaglia** de Titus Popovici, care aduce în scenă o situaţie dramatică de maximă tensiune, în care personaje puternice sînt supuse unor încercări limită, aşa cum s-a comentat, cu pregnanţă, de la prima reprezentare a piesei. E vorba, îndeosebi, de pianistul Andrei, artistul candid şi încrezător, căruia naziştii îi distrug cariera sfărîmîndu-i degetele, şi care înţelege că izolarea nu aduce nimic bun, dimpotrivă, e împresurată de primejdii. Este „lecţia tragică pe care, se poate spune, i-o serveşte istoria însăşi". Dominanta epocii era **„de a alege".**

Al. Voitin îşi ordonează într-un ciclu piesele inspirate de istoricul act de la 23 August 1944. **Oamenii învingi,** cea de a doua parte a trilogiei, îşi are locul de desfăşurare într-un oraş destinat distrugerii de către fasciştii, dar salvat prin luptă de patrioţi.

Participarea armatei la desăvîrşirea actului de la 23 August este ilustrată în piesa **Ultimul mesaj** a lui Laurenţiu Fulga. Rămîne de neuitat în galeria eroilor dramatici căpitanul Vlad Zarandu, ofiţerul cinstit care a înţeles cine sînt adevăraţii duşmani, şi va acţiona în consecinţă.

Gara mică e doar o piesă într-un act, de Dan Tărchilă, dar nu fără virtuţi dramatice. Acţiunea patrioţilor sfărîmarea în aer a unui tren german transportînd benzină, pune în mişcare personaje bine portretizate şi pitoreşti.

Surorile Boga de Horia Lovinescu (cu o desfăşurare temporală între anii 1943—1946), pune în conflict personaje ce se portretizează admirabil prin acţiuni. E o piesă în care, după cum scrie un critic, „se trăieşte la o mare tensiune".

De tema revoluţiei naţionale şi sociale, antifasciste şi antiimperialiste se ocupă şi Mircea Bradu în **Satul blestemat.**

Piese de o deosebită forţă dramatică şi valoare artistică, ce ridică mult nivelul dramaturgiei politice actuale, sînt **Puterea şi Adevărul** de Titus Popovici şi **Studiu asteologic** de D. R. Popescu. După ani de temniţă grea şi privaţiuni, vechi tovarăşi de luptă, comuniştii pînă în ultima fibră a fiinţei lor, s-au pornit să zidească lumea la care au visat. Reconstituirea marilor evenimente trăite de aceşti militanţi de bază ai mişcării muncitoreşti, nu e deloc o evocare simplă, ci o confruntare plină de bărbăţie, adesea atingînd o tensiune maximă. Motivul este limpede: vechii tovarăşi de luptă nu evocă duios nişte amintiri, ci se confruntă cu atitudini pline de adversităţi. Un lucru e limpede: în faţa duşmanului comun, unitatea lor a fost de neclintit.

Fără a idealiza faptele istoriei, D.R. Popescu, în **Studiu asteologic...** reuşeşte să sugereze cu destulă exactitate consecinţele multor acte politice petrecute după 1944, prin „subţirile tuşe metaforice". Cel mai reuşit personaj este Maria, o simplă femeie ce trăieşte toate evenimentele cu înţelepciune şi seninătate „vorbind cu discreţie despre permanenţa ideii de omenie, de neam şi de patrie" (M. Ghiţulescu).

Trebuiesc adăugate la aceste piese, desigur, şi numeroasele scenarii radio şi Tv care tot de domeniul dramaturgiei ţin, chiar dacă forma lor respectă alte rigori.

Dramaturgia ce a transfigurat evenimentele epocale de la 23 August 1944, a rămas şi rămîne un moment esenţial al teatrului românesc actual.

Mircea Filip

CONTRIBUŢIA LITERATURII-DOCUMENT

Azi ni se pare firesc să găsim în rafturile bibliotecilor, cărţile datorate străduinţelor luptătorilor din războiul antihitlerist, eforturi de a furniza, prin proprile mărturii, documente inedite ori de arhivă capabile să restaureze adevărul istoriografic asupra participării româneşti la cel de-al doilea război mondial. Efort care aparţine, de fapt, unui întreg „front" cultural contemporan.

Această restituire a memoriei colective a devenit un drept natural mai ales după Congresul al IX-lea al P.C.R. din 1965, cînd s-a pus capăt cu desăvîrşire, aşa cum se arată în documentele programatice pentru Congresul al XIV-lea al partidului, greşelilor şi abuzurilor din prima etapă de construcţie socialistă. Înlăturarea concepţiei străine de denaturare deliberată a istoriei noastre naţionale a permis, între altele, şi publicarea memoriilor de război aparţinînd unora dintre protagoniştii bătăliilor purtate de armata română pe frontul antihitlerist. O simplă trecere în revistă a memorialisticii de război tipărite la noi în ţară, în ultimele două decenii şi jumătate, poate contura bogăţia în diversitate tematică a literaturii de acest gen.

Chiar în anul Congresului al IX-lea se tipăresc evocările **„Din august pînă în mai"** de Ion Boişa şi Ion Pană şi **„Detaşamentul Păuliş"** de generalul-maior (rez.) Alexandru Petrescu, ultima fiind o emocionantă mărturie a curajului şi dîrzeniei cu care au fost întîmpinaţi şi resimţiţi acţiunea horthyştilor în primele zile de după intrarea armatei de către oştirea română, [illegible] Urmează pe şi [illegible] dintre care se impun atenţiei **„La Mălini în august 1944"** de colonel (rez.) Nistor Teodorescu, dedicată grănicerilor din partea de nord a Moldovei care în zilele de 24 şi 25 august au făcut faţă singuri trupelor germane aflate în zonă; **„Asaltul vînătorilor de munte"**, de general-locotenent (rez.) Leonard Mocîlschi, unde printr-un stil bine tensionat se reuşeşte descrierea capitanată a drumului vînătorilor Diviziei 3 Munte din Ţara Moţilor pînă în apropiere de Praga; **„Mărturia documentelor"**, de general-colonel (rez.) Costin Ionescu, probă de rigurozitate specific militară în reconstituirea drumurilor de luptă ale Diviziei 9 Infanterie, respectiv Corpului 2 Armată; **„La porţile Timişoarei"** de general-locotenent (rez.) Dumitru Popescu, impresionantă prin abundenţa fotografiilor înfăţişînd pe unii din luptătorii Diviziei 9 cavalerie, care a avut un rol important în „operaţia de acoperire" pe frontiera de vest; **„Peste creştele Carpaţilor"** de general-colonel (rez.) Ilie Cretulescu, sugestivă evocare a luptelor duse de Divizia 103 Munte pentru eliberarea Transilvaniei; **„Sarjele de foc ale cavaleriei"** de general-locotenent (rez.) Ilie Antonescu, inedită prin viziunea oferită asupra luptelor duse cu trupele hitleriste în zona Turnu Severin — Porţile de Fier — Vîrciorova şi asupra celor duse de Divizia 9 Cavalerie pentru eliberarea Budapestei, ultimor pe pămîntul Cehoslovaciei.

Se cuvine a fi amintite, în acest context, şi alte asemănătoare daruri de literatură-document: **„Fragment de epopee"** — general-major (rez.) Toma Zotter, **„Dansul de foc al trăiscurilor"** — general-major (rez.) Alexandru Dobricean, **„Ascultînd chemarea"** — general-major (rez.) Polihron Dumitrescu, **„Trei zile din istoria Bucureştiului eroic"** — general-major (rez.) Dan Ionescu şi **„De pe Mureş pe Morava"** — general-locotenent (rez.) Mihai Corbuleanu.

O menţiune specială va trebui să acordăm, datorită prezenţei autorilor în momente-cheie ale evenimentelor survenite la şi după 23 August 1944, lucrărilor **„La comanda Corpului 7 Armată"** de general-colonel în rezervă Radu Niculescu-Cociu, **„Din jurnalul meu de front"** — de general-locotenent în rezervă Edgar Rădulescu şi **„În uniformă pentru totdeauna"** de general-locotenent în rezervă Emilian Ionescu.

Sirul cărţilor ce se înscriu în literatura memorialistică dedicată contribuţiei României la scurtarea cu 200 de zile mai devreme a celui de-al doilea război mondial poate continua. Importantă rămîne „pregătirea" cititorilor — prin asemenea tomuri şi printr-o serie de lucrări mai ample referitoare la participarea ţării noastre la războiul antihitlerist — pentru recepţionarea cuvenită a romanelor inspirate din acele „zile fierbinţi", precum sînt cele semnate de Haralamb Zincă (inclusiv recentul „Revelion '45"), Corneliu Leu, Radu Theodoru, Aurel Mihale şi Ion Aramă. Toate izvorînd din dorinţa de a demonstra ceea ce, de altfel, preciza tovarăşul Nicolae Ceausescu cu privire la actul de la 23 August: „România a adus o importantă contribuţie la prăbuşirea frontului hitlerist în Balcani, la dezvoltarea ofensivei armatelor eliberatoare spre Europa centrală, la grăbirea înfrîngerii depline a Germaniei hitleriste".

Dreptul la memorie, la adevărata istorie, restituirea intactă a acestela aşa **cum a fost**, generaţiei de azi şi celor viitoare, rămîne un act de demnitate naţională. Memoriile de război ale unora dintre generali şi ofiţerii de grad superior ce au participat direct la bătăliile purtate cu trupele hitleristo-horthyste se disting prin sobrietatea scrisului, nefiind cu nimic mai prejos decît cele similare de peste hotare. Aplecarea cu atenţie asupra adevărurilor înscrise în aceste pagini este acum, mai mult decît ieri, o necesară luare aminte pentru toţi fiii ţării, o contribuţie de preţ la impunerea unei imagini adevărate a istoriei noastre naţionale. Literatură-document demnă de atenţie, aceste volume asigură o întîlnire fericită a faptului trăit cu literatura, îi asigură acesteia de pe urmă substrucţia factologică necesară şi un reazem documentar.

Ion Petrescu

EROII ÎNFĂPTUITORI DE ISTORIE

Cercetătorul literar al momentului **23 August 1944**, ca şi autorul-artist, se confruntă cu un set de problematici care vizează însuşi fondul individual al sufletului uman şi, mai presus, de toate, fondul spiritual al naţiunii. Esenţială va fi, din acest punct de vedere, **prezenţa personajului.**

Personajul combatant pe cîmpiile de război, redevenit ţăran, muncitor sau învăţător într-un sat sau într-un oraş românesc; personajul pe care războiul îl surprinde elev de şcoală (ca pe Andrei Sabin din **Străinul** lui Titus Popovici); sau un ţăran ajuns la amurgul vieţii (ca pe bătrînul Moromete); sau un „fost", un intelectual al lumii vechi, ajuns director de casă de cultură (Gaittany, din **Scrinul negru)**; un Tomulete, muncitor, ajuns soldatul care găseşte mijlocul optim pentru a distruge statul major german **(Şoseaua Nordului)** şi acelaşi Tomulete (sau Mareş sau Dumitrana) ajunşi, după Eliberare, în rolul unui director de tipografie **(Facerea lumii**, de E. Barbu); Zevedei **(În genunchi**, de Ion Lăncrănjan) ţăran, proaspăt sosit de pe front, ce condamnă vechea societate şi pe germani, ştiind sigur că Eliberarea este apropiere, este împuşcat, purtînd mereu ca ultime imagini ale vieţii, zorii noi ai viitorului. Acelaşi destin îl are Tilică, din **Trenul de zero patruzeci şi unu**, de P. Sălcudeanu, ucis de o bombă pusă chiar de el sub un tren german în retragere, sau Ioana, medicul dintr-un lagăr de prizonieri români (Laurenţiu Fulga — **Alexandra şi Infernul)** a cărei conştiinţă, ca şi a altor personaje, trebuie să prelucreze date care depăşesc puterea omenească.

Se frîng destine, oameni puternici şi minunaţi mor cu ochii deschişi, în ceţ o clipă mai înainte de victorie, purtînd în ei imagini minunate pe care şi le-au construit îndelung în anii de suferinţă, visînd să le înfăptuiască după război: fiinţe armonioase, tinere, optimiste îşi lasă mîinile, picioarele, o parte a trupului pe cîmpul de luptă, părăsind scena brusc, fără să li se audă vreun vaiet măcar. Dar cele mai cumplite drame s-au petrecut în conştiinţe. Cele mai înimaginabile experienţe, din care spectrul morţii n-a lipsit aproape niciodată, au pus fiinţa în faţa unor alternative din care nu s-a putut ieşi decît prin cele mai înalte calităţi ale spiritului: omenie, onoare, simţ al datoriei, eroism, spirit de dreptate, dorinţă şi teluri care dau puterea de a suporta, de a trăi, convingeri politice superioare, patriotism, cinste etc. alături de calităţi intelectuale susţinute prin cele morale.

Viaţa în tranşee, febrilitatea punctelor de comandă, manevrele nebuneşti din cancelariile diplomatice, tensiunea supraomenească a caselor conspirative, clipa aceea unică, în care trebuie lansat glontele fatal; ca şi clipa infinitezimală în care personajul se hotărăşte de ce parte a baricadei se situează; ultima îmbrăţişare, ultima privire, un ultim cuvînt — incorporate adînc în suflet, care au putut hrăni necontenit pe deţinutul politic în urma căruia s-au închis implacabil uşile ferecate, lăsîndu-l în vecinătatea morţii, constînţa supusă unor atît de repezi şi de derutante schimbări de planuri, încît alternativele nebuniei şi ale sinuciderii par iminente, şi din care protagonistul nu mai reţine decît succesiuni ameţitoare de imagini, ca într-un film stricat; apoi: plutonul de execuţie, glontele rătăcit, pasul greşit, momentul de pierdere a controlului, clipa de neatenţie la întîlnirea conspirativă, clipa de asistenţă, clipa următoarei lovituri în timpul schingiuirii, numărătoarea clipelor, zilelor, anilor în temniţă; deslusirea, din cel mai banal şi întîmplător somn, al implacabilului, al condamnării la moarte etc.... etc...

Indicele general estetic al tuturor fenomenelor sufleteşti trăite de protagonistul acestei literaturi este timpul; timpul amplificat, în infinit; al unei vieţi, la puterea naţiunilor, popoarelor; timpul unei vieţi, timpul planetei, timpul speciei, timpul universului redus la infinitul unic al unei clipe. Totul, lucrările naturii sau ale lumii, se rezolvă pentru protagonistul acestei literaturi, în infinitudinea unei secunde, după care urmează: victoria, infinitul mare al bucuriei, euforia nestăvilită a vieţii, forţa de neînvins a viului, adevărul, dreptatea, frumosul. Sau, dimpotrivă: nebunia, uitarea, suferinţa anonimă, umilitoare, nimicul, moartea... Şi totuşi, în urma morţii, rămîne „ceva". „Ceva" ca o putere materială, ca o forţă nevăzută şi neauzită, ca o „prezenţă" extrasenzorială: este **puterea sacrificiului.**

Majoritatea protagoniştilor acestei categorii de proză, cu conştiinţele frămîntate pînă la suferinţa atroce, în căutarea unui răspuns la chinuitoarele lor întrebări, dar mai ales în căutarea unei soluţii practice, de ieşire din situaţii care duc fie în moarte, fie în scoaterea din viaţa socială, din lume, în febrilitatea căutărilor lor întîlnesc ideologia socialistă, partidul comunist.

Din acel moment conştiinţele capătă o direcţie precisă, sacrificiul un ţel. Apare **eroismul.**

Fără îndoială, apropierea de evenimente, implicarea totală, dificultatea stabilirii unei perspective faţă de faptele încă fierbinţi, nivelul estetic mai puţin dezvoltate în anii de după război, dogmatismul precum şi experienţa încă incipientă a autorilor sînt motive care au împiedicat realizarea unui număr mare de capodopere. Ne gîndim la: Aurel Mihale **(Nopţi înfrigurate, Podul de aur, Cronică de război)**; A. I. Ghilia **(Ieşirea din apocalips, Îngeri biciuiţi, Dragostea cîinelui de pază)**; P. Sălcudeanu; Laurenţiu Fulga **(Eroica, Steaua bunei speranţe, Alexandra şi Infernul, Fascinaţia)**; I. Lăncrănjan **(În genunchi)**; Fr. Păcurariu **(Labirintul, Ultima călătorie a lui Ulise)**; H. Zincă **(Jurnal de front, Un civil în tranşee** etc., Petru Vintilă; Zaharia Stancu **(Rădăcinile sînt amare)**; E. Barbu **(Şoseaua Nordului, Facerea lumii, Incognito)**; şi culminînd cu F. Neagu **(Îngerul a strigat)**, D.R. Popescu **(Carul cu fîn, Viaţa şi operele lui Tiron B, Duios Anastasia trecea)** şi mai ales cu M. Preda **(Moromeţii II, Delirul, Intrusul, Marele singuratic, Cel mai iubit dintre pămînteni).**

Cu toate acestea, putem spune că literatura inspirată de momentul victorios al Eliberării, o literatură care i-a obligat pe autori la găsirea unor formule estetice complexe, capabile să exprime extraordinara combustie sufletească, drama, dilema etc. într-un cuvînt toată gama omenescului, a constituit începutul literaturii noastre contemporane. Mai ales în domeniul analizei psihologice a procesualităţii cunoştinţelor şi a opţiunii ideologice. Spaima, rătăcirea, angoasa, delirul, anxietatea, alienarea, degradarea biologică şi morală, dezagregarea fiinţei; sau drumul invers: speranţa, încrederea în adevăr, căutarea drumului spre lumină, hotărîrea, eroismul etc. şi în sfîrşit, victoria şi, odată cu ea, recunoştinţa socială şi umană: — toate acestea au determinat forţarea limbajului, a barierelor estetice. Acum apar germenii existenţialismului, straniului, fantasticului, realismului etc., toate fiind subsumate **umanismului.** În această literatură, alături de cea istorică, îşi au sorgintea romanul politic, bildungsromanul, romanul-eseu, romanul de investigaţie psihologică.

Niciodată drumurile acestui tip de literatură nu se vor închide. Investigaţia istorică, documentară, cea psihologică, istoria politică, dezvoltarea esteticii, a tehnicii literare etc. sînt numai cîteva condiţii care permit dezvoltarea literaturii la cote superioare celor de pînă acum.

Constant Călinescu

ŢARA

Urmare din pag. 1

buni neputînd să-şi demonstreze îndreptăţirile decît în raport cu agresivitatea răului, indiferent ce nume poartă răul acesta, fascist sau horthyst.

Nefiind imperialistă, fiind nevoită mereu să-şi apere grădina şi casa, cum spuneam, Ţara — România de ieri, dar şi România de azi — a muncit cu mai mult spor dacă în jur era linişte şi pace: dacă mina pe care a întins-o altuia nu a fost dată la o parte cu brutalitate; dacă nu i-a mai spus nimeni că ea nici nu există; dacă nu i-a aruncat nimeni cu noroi în faţă. Iar dacă s-a întîmplat aşa, Ţara — buna şi paşnica noastră Românie — s-a întristat şi s-a miniat, punînd mîna pe paloş, lucru pe care l-a făcut întotdeauna numai atunci cînd nu se putea să nu-l facă, pacea şi bunainţelegere, ba chiar şi frăţietatea, fiind năzuinţele ei cele mai vechi şi mai puternice, sînt, dacă se poate spune astfel, părţi componente ale felului nostru de a fi.

Uneori, cînd sînt bîntuit de nelinişti, mi se pare că se vor duce toate de rîpă în învălmăşelile acestui sfîrşit de veac şi de mileniu, pe urmă însă — cînd văd Ţara muncind, cînd îi ascult cu mai multă atenţie svicnetul inimii, cînd văd o casă crescînd, cînd aud un copil rîzînd în soare ori cînd văd un grup de u r m a ş i jucînd cu foc un dans de demult ! — mă gîndesc că năzăririle acestea sînt deşarte şi că Ţara aceasta a noastră — România — este sortită dăinuirii, izbînzile ei de ieri, strădaniile şi izbînzile noastre ale tuturor fiind garanţia sigură a strălucirii ei de mîine !

Literatură şi eveniment

Urmare din pag. 1

jurul lui masele şi a le arăta direcţia istorică cea mai sănătoasă.

Formal, literatura despre actul istoric de la 23 August se înscrie în literatura despre război urmărind cauzele şi efectele marii conflagraţii mondiale, contribuţia românească la înfrîngerea fiarei hitleriste. Fie că avem de-a face cu mari construcţii epice înfăţişînd mişcările frontului, fie că parcurgem pagini de epopee din rezistenţa eroică a armatei şi poporului român în faţa maşinii de război hitleriste, fie că urmărim viaţa românească în Ardealul sfîrtecat vremelnic de horthyşti, ori viaţa românească din oraşele şi satele patriei aflate dincoace de cortina frontului dar cu spectrul războiului pe chip — speranţa în libertate, dorinţa încetării zgomotului armelor şi a refacerii paşnice domină literatura despre război. 23 August a fost un moment necesar, de regăsire şi impuls spre dreptate şi adevăr, de deşteptare naţională, aşadar.

Eroii cărţilor acestui eveniment sînt energici şi neînfricaţi, adevăraţi eroi înfăptuitori. Momentul însuşi a fost unul pe măsură. Lecţia rezistenţei şi a curajului, a deciziei ferme şi a împlinirii neabătute a obiectivelor propuse — această lecţie fusese îndelung asimilată în ani grei de luptă ascunsă şi de speranţe vii. Eugen Barbu urmăreşte, în **Şoseaua nordului** dar şi în **Incognito**, lupta partidului comunist în ilegalitate, apoi trecerea la acţiune directă împotriva trupelor germane după istoricul act de la 23 August. În **Străinul**, Titus Popovici descrie viaţa şi activitatea unui tînăr intelectual român ce va fi atras de către partidul comunist. Nuvelistica de război a lui Marin Preda ne descrie oameni simpli, dar cu experienţa frontului, acţionînd curajos pentru executarea ordinelor dar descoperind, în acelaşi timp, forţa catalitică a Partidului Comunist în edificarea unei noi societăţi. Romanele lui Aurel Mihale sînt largi desfăşurări de pînze epice urmărind situaţia frontului, dar şi legăturile ofiţerilor superiori cu forţele aceluiaşi Partid Comunist Român. Haralamb Zincă ne introduce în dosarele arhivelor secrete pentru a demonstra că singura acţiune capabilă a scoate ţara din războiul anti-sovietic era, în eşichierul de vectori al momentului, cea a comuniştilor. Romanul despre 23 August devine, prin forţa lucrurilor, roman despre activitatea comuniştilor — prin aceasta el fiind istoric şi actual totodată, mai ales actual în măsura în care descoperă şi propune **modelul eroului comunist în acţiune.** Acest roman este, în egală măsură, unul despre masele largi populare mişcîndu-se precum valurile mării în căutarea odihnei aşezate de după furtună. Oameni simpli, plecaţi de la coarnele plugului, au frămîntat sub tălpile lor Europa, s-au acoperit de glorie pe cîmpurile de luptă dar, precum Anton Modan din nuvela „Îndrăzneala" de Marin Preda, ori precum comunistul Tronaru din „Incognito" de Eugen Barbu — nu şi-au trimbiţat decoraţiile: dimpotrivă, revenind în satele lor, s-au apucat de muncă cinstită, au legat din nou timpul — care „ieşise din ţîţîni" — de uneltele lor paşnice, au continuat să-şi dacă datoria pînă cînd au înţeles necesitatea marilor schimbări sociale şi — tot ei — au devenit agenţii acestora. O înţelegere a imperativului istoric demnă de un popor vechi, înţelept, care ştie să răzbată prin vremi fără a se lăsa copleşit de ele. Pentru integritatea sa naţională, suveranitate şi independenţă, poporul român a luptat de veacuri sacrificînd momentelor vitrege bunuri materiale, închizîndu-şi sufletul uneori ca să izbucnească în sărbătoare florală după aceea, dar neplecîndu-şi capul niciodată. Jertfa de sînge dată pe altarul libertăţii sale îl leagă de istorie mai strîns decît orice, îi dă dreptul la istorie — dar implică, aceeaşi jertfă, şi datoria de a face istorie, de a o scrie corect pe măsură ce se înfăptuieşte. Pentru că — experienţa o demonstrează la tot pasul — dacă înşine nu ne scriem istoria noastră, alţii sînt înclinaţi să ne-o scrie greşit, după chipul şi asemănarea lor. Dacă noi însine nu ne facem istoria, alţii ne-o fac cu forţa schilodindu-ne sufletul, silindu-ne să răspundem la imperative nefireşti. 23 August reprezintă, din acest punct de vedere, momentul în care ne-am luat destinul în mîini, am trecut la înfăptuirea, cu forţele şi cu sufletul nostru, a istoriei noastre.

45 23 AUGUST 1944-1989

CĂRȚILE UNEI ZILE ISTORICE

FORȚA SEMNIFICAȚIEI

Patru decenii și jumătate ne despart pe scara istoriei de memorabila și hotărîtoarea zi de 23 August 1944, zi prin care poporul român, acționînd cu energie și demnitate asupra lui însuși și deschizînd noi orizonturi devenirii sale socialiste, și-a înscris, printr-un act revoluționar original, contribuția substanțială de victoria umanității asupra fascismului.

„Marea cotitură" la paralela 45°, înregistrată prompt pe toate lungimile de undă, în cancelariile diplomatice, în comandamentele militare, ca și cele mai largi categorii ale opiniei publice de pretutindeni, a suscitat un interes excepțional încă din primele ore ale desfășurării sale. An de an noi piese s-au adăugat dosarului istoric, analizat sub cele mai diverse aspecte și implicații interne și internaționale. Radiografia fascinantei pagini de curaj și eroism a românilor — beneficiind, îndeosebi în ultimii 10—15 ani de permisiunea investigării unor importante arhive, precum și de publicarea unor valoroase memorii politice și militare — a permis relevarea la adevăratele dimensiuni a Revoluției române, o interpretare tot mai riguroasă a faptelor și atitudinilor principalilor actori ai dramaticelor evenimente, eforturile întreprinse cu răbdare și rivnă fiind încununate cu biruințe în slujba adevărului.

Dintr-o listă mult mai întinsă de lucrări apărute la noi cităm mai întîi corpusurile de documente 23 August 1944 (sub coordonarea I. Ardeleanu, V. Arimia și M. Mușat) și Documente privind istoria militară a poporului român (23—31 august 1944), mai vechiul volum Pentru eliberarea patriei ea și Actul de la 23 August 1944, în context internațional, Studii și documente (sub coordonarea lui Gh. Buzatu); apoi impresionanta „bibliteră" memorialistică a participanților la acțiunile din august 1944.

Contribuții remarcabile precum 200 de zile mai devreme, Rolul României în scurtarea celui de-al doilea război mondial, de Ilie Ceaușescu, Florin Constantiniu și Mihail E. Ionescu, Armata română în Revoluția din August 1944, de Constantin Olteanu, Ilie Ceaușescu, Florin Țurlea și Vasile Mocanu, Din istoria unei zile (Contribuții la cronologia insurecției române din August 1944 în Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol" Iași, XVI (1979) sau recenta Din istoria secretă a celui de-al doilea război mondial a lui Gh. Buzatu, alături de lucrări mai vechi sau mai noi datorate lui Gh. Zaharia, E. Bantea, C. Nicolae, Gh. Romanescu, I. Petre, A. Petri, I. Cupșa sau A. Simion au pregătit terenul amplei monografii România în anii celui de-al doilea război mondial ce urmează să apară în 3 volume sub egida Comisiei Române de Istorie Militară și Centrului de Studii și Cercetări de Istorie și Teorie Militară.

Alături de istorici, sub generoasele îndemnuri de creație ale epocii inaugurate de al IX-lea Congres al Partidului din 1965, eroii și de literatură și artă contribuind la conturarea unei imagini cît mai corecte, mai dinamice a răstimpului revoluționar inaugurat la 23 August 1944. Și nu de puține ori, sfîdanțiile și sugestiile eroilor de scriitorii noștri, rod al unei documentații serioase și a unei sincere și patriotice aplecări asupra trecutului apropiat, conferă tablourilor istorice acele nuanțări necesare, acele caracterizări curajoase asupra unor momente unice de trăire și acțiune la cele mai înalte role umane. Este cazul prozei-document datorate mai ales lui Haralamb Zincă (Și a fost ora II), Mihai Stoian (O zi pentru nemurire) și Cornelia Leu (Romanul unei zile mari), autorii unor importante reconstituiri documentare cu pregnant caracter literar. Dacă încercarea lui Haralamb Zincă, deschizătoare de noi perspective asupra evenimentului (care premerg chiar și unele concluzii ale istoricilor noștri), are meritul pionieratului (cartea apărînd în 1971), „Romanul unei zile mari" constituie o interesantă propunere epică, semnificativă și ca foaie de temperatură a cercetării istorice. Autorul a valorificat deschiderile excepționale ale istoriografiei noastre din ultimul deceniu, cele două ediții publicate pînă acum (a treia fiind gata de apariție) înregistrînd în mod specific viziunea aprofundată asupra Revoluției din August 1944. Romanul împletește documentul cu literatura, impunînd o viziune solidă, adevărată și curajoasă, ea însăși deschizătoare de noi dezbateri.

Evenimentul de însemnătate istorică pentru poporul român, Revoluția din 23 August 1944, care a antrenat întreaga suflare românească și a determinat evoluția ulterioară a istoriei noastre contemporane se constituie, deci, și ca obiect de studiu și probă a conștiinței civice scriitoricești, o nouă dovadă a puternicului caracter militant al literaturii române.

Dumitru Preda

CU 200 DE ZILE MAI DEVREME

Beneficiind din plin de inestimabilul tezaur de idei reieșite din vasta și magistrala operă teoretică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, îlustru conducător și ctitor al partidului și statului nostru, cercetarea istoriografică românească a epocii glorioase deschisă de cel de-al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român abordează multilateral evoluția societății omenești, în general, evoluția poporului român, în special, într-un climat de înaltă exigență și rigoare științifică, într-o manieră modernă, în care primează respectarea riguroasă a principiului redării evenimentelor în spiritul adevărului istoric, eliminării conjuncturismului și dogmatismului.

Într-un astfel de climat și într-o asemenea concepție, cunoscuții istorici dr. Ilie Ceaușescu, dr. Florin Constantiniu, dr. Mihail E. Ionescu au elaborat remarcabila sinteză **„200 de zile mai devreme. Rolul României în scurtarea celui de-al doilea război mondial** (prima ediție tipărită în 1984), care abordează pentru prima dată pe plan național și universal, în mod unitar și complet, premisele îndepărtate și imediate, conținutul și semnificațiile multiple ale revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944, autentica piatră de hotar în istoria multilaterală a patriei, îndelung și minuțios pregătită de Partidul Comunist Român în strînsă colaborare cu celelalte forțe democratice, patriotice și antifasciste ale țării.

Necesitatea redactării și publicării acestei lucrări de excepție a reieșit atît din importanța internă și internațională cu totul deosebită a istoricului eveniment, dar și din faptul că — așa cum se menționează de altfel și în **Cuvîntul înainte** — însemnătatea strategico-politică a Actului de la 23 August 1944, mai exact, rolul său în grăbirea falimentului Reich-ului nazist, nu și-a găsit încă reflectarea corespunzătoare în istoriografia străină, cu toate că pe plan extern au existat din primul moment observatori și comentatori care au sesizat însemnătatea și amplitudinea impactului pe care l-a avut trecerea României de partea Națiunilor Unite în desfășurarea celui de-al doilea război mondial.

Pe baza unei cuprinzătoare investigații științifice și în conformitate cu adevărul istoric, utilizînd numeroase cifre și date comparative, lucrarea oferă cititorului imaginea veridică asupra consecințelor strategice și politice ale revoluției române din august 1944, aducînd noi argumente în ceea ce privește determinarea timpului cu care acțiunea eroică a țării noastre a scurtat cel de-al doilea război mondial și a apropiat victoria Națiunilor Unite.

Referindu-se la majorul impact politic, diplomatic și militar al revoluției române asupra celor două tabere beligerante, lucrarea prezintă numeroase și inedite informații științifice, care întăresc concluzia — prezentată încă din titlul lucrării — că trecerea României de partea Națiunilor Unite a scurtat cel de-al doilea război mondial cu 200 de zile. Între consecințele imediate, de valoare strategică deosebită ale actului istoric românesc de la 23 August 1944 se menționează prăbușirea defensivei germane la flancul sudic al frontului sovietico-german și a dispozitivului amenajat de Wehrmacht în Peninsula Balcanică; deschiderea și menținerea de către armata română a unui nou front de luptă împotriva Germaniei naziste și Ungariei horthyste; modificarea bruscă, prin intrarea României în războiul antihitlerist, a balanței de forțe a celor două tabere aflate în luptă în favoarea coaliției Națiunilor Unite; impactul economic negativ pe care l-a avut asupra mașinii de război hitleriste; sistarea bruscă a aprovizionării acesteia cu resurse de bază din România; impactul politic avut asupra evenimentelor din Bulgaria, Finlanda și Ungaria, influența asupra mișcării de rezistență din Iugoslavia, Grecia, Slovacia etc.; avantajele strategice ale participării României la războiul antihitlerist pînă la victoria asupra fascismului în mai 1945.

Îmbinînd prezentarea narativă a evenimentelor cu analiza profundă a acestora, apelînd la grafice și în multe situații la calculul matematic, autorii au conturat imaginea clară a memorabilului act istoric românesc din august 1944, a amplului efort militar și economico-financiar al României pentru eliberarea deplină a țării de sub ocupația hitleristo-horthystă, pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei, efort care a plasat România pe locul patru în rîndul statelor care au contribuit la înfrîngerea Germaniei naziste și la obținerea victoriei de la 9 Mai 1945. Concomitent cu reliefarea masivei contribuții a României la înfrîngerea fascismului, în lucrare se menționează eforturile diplomației românești pentru obținerea statutului de cobeligerantă și se arată că neacordarea acestei calități țării noastre a reprezentat o injustiție profundă și gravă față de efortul și aportul militar al țării la zdrobirea celui de-al treilea Reich.

Pentru prima dată în istoriografia română, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă nu mai este tratată ca un eveniment în sine chiar cu o însemnătate excepțională, ci ca un moment epocal, cu adînci rădăcini istorice, care a încununat lupta multimilenară a înaintașilor, și a inaugurat în același timp o etapă de profunde transformări revoluționare care au determinat mutații profunde, în toate sferele de activitate ale societății românești, conducînd în final la ascensiunea viguroasă a patriei spre trepte de progres și civilizație fără precedent. În concordanță deplină cu adevărul istoric, în lucrare se relevă faptul că toate marile înfăptuiri realizate prin munca neprecupețită a eroicului nostru popor nu ar fi fost posibile fără amplele deschideri ale marii revoluții din august 1944, care a demonstrat, în același timp, încă o dată, faptul că nimic nu poate să stea în calea unui popor hotărît să lupte pentru independența și suveranitatea sa națională, pentru integritatea vetrei străbune.

Al. D. Duțu

IMPLICAȚII EUROPENE

Sub semnul istoricelor realizări ale poporului român pe calea socialismului, ale aniversării împlinirii a patru decenii de la triumful revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, moment de însemnătate crucială în destinul istoric al țării, eveniment care a inaugurat o epocă nouă în istoria României, epoca împlinirii idealurilor de dreptate socială și națională, a făuririi României demne și libere între națiunile lumii, în prestigioasa Editură Științifică și Enciclopedică a apărut volumul „Actul de la 23 August 1944 în context internațional".

Reunind mai multe studii datorate unor specialiști români și un grupaj de documente provenind din arhivele străine și din presa internațională, volumul supune atenției cititorului unele din problemele fundamentale ce reliefează, într-o tratare unitară, semnificația evenimentelor din România din vara anului 1944. Sînt astfel puse în evidență semnificația istorică a actului de la 23 August 1944 în perspectivă istoriografică, originalitatea și forța mișcării de rezistență antifasciste din România, premisele interne și internaționale ale Revoluției române precum și poziția României în cadrul relațiilor internaționale (1944—1947).

Studiile reflectă — așa cum subliniază autorii „Cuvîntului înainte", Mircea Mușat și Ion Pavelescu — prin documente — în cea mai mare parte inedite — geneza măreței Revoluții române, mutațiile pe care ea le-a antrenat în structurile economice și social-politice ale societății românești.

Oprindu-se asupra rădăcinilor istorice ale Revoluției române, în lucrare se prezintă documentat modul în care Partidul Comunist Român a elaborat strategia desfășurării de ansamblu a mișcării de rezistență antifascistă. Consecventa orientării sale spre făurirea Frontului Unic Național al întregului popor ca bază a luptei de eliberare, supletea și elasticitatea de care a dat dovadă în relațiile cu partenerii reali sau virtuali — de la vîrfurile politice burgheze pînă la cadre din conducerea ierahiei militare — în efortul convergent de salvare a țării — a concretizat exemplar o cale nouă în teoria și practica revoluționară privind înlăturarea dominației străine, trecerea la înfăptuirea unui lung proces transformator.

Coaliția forțelor patriotice antihitleriste — se subliniază în lucrare — s-a sudat verigă cu verigă, moment cu moment: în septembrie 1943 s-a creat Frontul Patriotic Antihitlerist, în aprilie 1944, Frontul Unic Muncitoresc, în iunie 1944 Blocul Național-Democratic. Rezultat al politicii de largi alianțe, general-democratice, antihitleriste, preconizată de Partidul Comunist Român, B.N.D. a reprezentat unirea în lupta antifascistă a celor mai diverse clase și pături sociale, partide și grupări politice capabile să-și aducă, indiferent de motive și scopuri proprii, contribuția la opera de eliberare națională a țării.

O importanță hotărîtoare pentru victoria luptei de eliberare națională a poporului român a avut-o atragerea armatei de partea forțelor patriotice. Asigurată printr-o consecvență și amplă activitate organizatorică și propagandistică desfășurată de partidul comunist, alăturarea armatei la obiectivele mișcării de rezistență și participarea ei integrală la revoluție au avut o importanță deosebită pentru desfășurarea victorioasă a acesteia. Rezistența oosă de cadrele superioare de comandă și îndeosebi de Marele Stat Major politicii de subordonare a țării celui de-al III-lea Reich și rolul important pe care l-a avut în pregătirea și desfășurarea marii ridicări la luptă a poporului român din August 1944 — după cum se subliniază în studiul semnat de dr. Ilie Ceaușescu — au fost sesizate de partea germană încă în perioada imediat următoare înfăptuirii revoluției române. Într-un raport înaintat la sfîrșitul lunii septembrie 1944 de profesorul Gamillschegg, fostul director al Institutului de relații culturale germano-român, se menționa: „Din rîndul grupărilor subversive care au pregătit trădarea (termen sub care forurile naziste au consemnat marea ridicare la luptă a poporului român — n.a.) de la 23 August nu poate fi uitată gruparea care, deși puțin cunoscută public, a fost cu atît mai periculoasă în desfășurarea evenimentelor, este vorba de Marele Stat Major român și de corpul de ofiteri superiori dominat de acesta. Nu este adevărat, așa cum s-a arătat în diverse surse, că mareșalul folosea armata română ca instrument pentru menținerea ordinii. Succesele sale politice nu s-au datorat acestui fapt, ci colaborării sale vremelnice cu legionarii. Marele Stat Major a sabotat de la bun început, în măsura în care i-a fost posibil, conducerea militară germană". În conformitate cu interesele țării și propriile opțiuni, la declanșarea revoluției armata română a răspuns, acționînd în totalitate, fără nici o defecțiune, caz unic în istorie, pentru înfăptuirea programului guvernului nou instaurat ceea ce a constituit nu numai un eveniment intern de importanță cardinală pentru victoria revoluției ci și un fapt inedit în experiența revoluționară internațională.

Un loc important îl ocupă în volum prezentarea actului istoric de la 23 August 1944 în contextul internațional. Se oferă cercetării științifice și marelui public o suită de informații cu caracter inedit sau mai puțin cunoscute, aprecieri și concluzii despre implicațiile politico-militare pe care l-au avut evenimentele din România pe plan internațional.

Ecoul revoluției române de la 23 August 1944, contribuția țării la grăbirea înfrîngerii Germaniei fasciste, la scurtarea cu aproximativ 200 de zile a celui de-al doilea război mondial sînt prezente în reacțiile și impresiile reprezentanților oficiali sau acreditați cu misiuni speciale în România ori în alte state, în comentariile agenziilor de presă, ale ziarelor vremii sau ale posturilor de radio din diferite părți ale lumii. Sînt totodată explicate cauzele și analizate implicațiile evenimentelor de la 23 August în determinarea guvernelor unor state să iasă din coaliția cu Germania hitleristă, în grăbirea prăbușirii frontului în Balcani. „Alăturarea României coaliției antihitleriste — scria ziarul american «The Evening Star» — face mai mult decît să lipsească pe naziști de sursa lor cea mai mare de petrol și de trupele care odinioară le fuseseră de mare ajutor. Ea năruie întregul front balcanic și pune în pericol oricare din trupele germane din Grecia, Iugoslavia, Bulgaria, Ungaria, Cehoslovacia și Polonia de sud. Cu totul aparte prin efectele lui asupra finlandezilor, ușor de agitat, acest eveniment în mod sigur trebuie să grăbească hotărîrea bulgarilor și ungurilor de a pune capăt la asocierea lor nenorocită cu Berlinul și așa se va grăbi ziua cînd Hitler va fi obligat să facă drumul înapoi spre Germania, unde să fie țintuit pînă cînd va fi îngenunchiat sau pînă cînd cineva îl va desființa pentru a permite capitularea Reichului".

În volum este evidențiat faptul că, începînd de la 23 August 1944, România și-a pus toate resursele materiale și umane în slujba luptei împotriva Germaniei hitleriste. **„Imediat după victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă** — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — **România a participat cu toate forțele sale militare și economice la războiul dus alături de Uniunea Sovietică și de aliați, pentru eliberarea deplină a teritoriului întregii Românii, a Ardealului de nord, aflat încă sub dominația horthysto-hitleristă, și apoi la războiul pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei, a unei părți din Austria, pînă la înfrîngerea totală a Germaniei hitleriste".**

Pe parcursul celor 263 de zile ale participării la războiul antihitlerist de la Marea Neagră pînă în cadrilaterul Boemiei, armata română a traversat prin lupte grele 20 masivi muntoși, a forțat sau a trecut 12 cursuri de apă, a eliberat — prin jertfa a aproape 170 000 oameni (morți,

Ștefan Pâslaru

Continuare în pag. a 6-a

ÎN LUMINA IZVOARELOR DOCUMENTARE

Eveniment crucial, deschizător de eră nouă în viața statului și națiunii române, Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944 s-a înscris totodată în istoria universală drept un moment decisiv, cu consecințe directe asupra desfășurării celui de-al doilea război mondial, grăbind, cu aproximativ 200 de zile, victoria obținută de Națiunile Unite asupra Germaniei naziste.

Memorabilul act istoric al demnității naționale înfăptuit de poporul român la 23 August 1944 s-a aflat și se află în centrul atenției cercetătorilor, al tuturor celor ce doresc să cunoască multilateral modul în care a fost pregătită și s-a desfășurat cea mai mare ridicare la luptă pentru eliberare socială și națională românească de la mijlocul secolului al XX-lea. Bazîndu-și demersul întregii investigații științifice pe tezaurul de teze, idei și orientări cuprinse în vasta operă teoretică a secretarului general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, beneficiind de climatul de efervescență științifică inaugurat de Congresul al IX-lea al partidului nostru, istoriografia românească acționează neabătut în direcția redării integrale a adevărului istoric asupra întregii evoluții a poporului român, din cele mai vechi timpuri pînă în prezent. Așa cum se relevă în Tezele pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român, „O importanță deosebită a avut repunerea în drepturile ei legitime a glorioasei istorii naționale, a milenarelor noastre tradiții progresiste, revoluționare, restabilirea adevărului istoric privitor la originile, formarea și dezvoltarea poporului român pe aceste meleaguri".

Un puternic stimulent a constituit și constituie pentru frontul istoriografic românesc fundamentarea de către secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a conceptului de revoluție de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă pe baza analizei multilaterale a esenței social-politice a actului de la 23 August 1944. În concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu referitoare la istoria unică și unitară a poporului român, în care trecutul, prezentul și viitorul se află într-o corelație materialist-dialectică organică, „actul de la 23 August nu a venit din cer, ci a fost rezultatul luptelor îndelungate ale poporului român, al faptului că partidul comunist, în alianță cu partidul socialist, cu celelalte forțe revoluționare și patriotice, s-a aflat tot timpul în fruntea luptei de apărare a intereselor vitale ale întregii națiuni. Bărbăția și abnegația neînfricată în fața dușmanului, încrederea nestrămutată în dreptatea cauzei și în biruință, dragostea nemărginită față de patrie, toate aceste înalte virtuți de care au dat dovadă înaintașii noștri în luptele duse de-a lungul veacurilor au căpătat o nouă strălucire în focul insurecției armate din august 1944 și în crincenele bătălii purtate pe frontul antihitlerist".

Între lucrările care contribuie la redarea cît mai completă a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944 un loc important îl ocupă ampla culegere intitulată **„23 August 1944. Documente"**, care a fost dată publicității de Editura Științifică și Enciclopedică, sub egida Direcției Generale a Arhivelor Statului și a Centrului de Studii și Cercetări de Istorie și Teorie Militară, prin grija unui valoros colectiv de cercetători și specialiști în domeniul istoriei contemporane a poporului român, colectiv coordonat de Ion Adeleanu, Vasile Arimia și Mircea Mușat.

După cum se precizează într-o „notă asupra ediției", publicarea acestor volume de documente (I și II în 1984, III și IV în 1985) a fost prilejuită de împlinirea a 40 de ani de la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944, din dorința „de a da o imagine cît mai reală asupra anilor 1939—1944, a evenimentelor petrecute, a forțelor care s-au confruntat și a țelului pentru care au luptat comuniștii, toate forțele democratice și patriotice [...]".

Volumele I și III din această valoroasă culegere de documente referitoare la revoluția română din august 1944 includ, fiecare, o cuprinzătoare analiză și aprecieri științifice asupra problematicii perioadei istorice de referință în cuvîntul înainte elaborat de generalul-locotenent dr. Ilie Ceaușescu. Astfel, în legătură cu concluziile ce se desprind din istoria multimilenară a poporului român, în „Cuvînt înainte" la volumele I și II se arată că „Ceea ce unește peste timp biruințele istorice ale poporului român împotriva invaziilor și ocupației străine este modalitatea originală în care acesta a acționat pentru apărarea sacrelor sale idealuri. Indiferent de vitregia împrejurărilor istorice, de numărul și înzestrarea tehnică a adversarilor, poporul român a angajat fără șovăire lupta de apărare, acționînd unit, sub conducerea celor mai înaintate forțe sociale și politice ale societății, pentru salvgardarea libertății sale". Iar în „Cuvînt înainte" la volumele III și IV același autor conchide că „Partidul Comunist, instanțele supreme ale statului român au susținut deschis, odată cu izbucnirea Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, hotărîrea nestrămutată a poporului nostru de a-și apăra cu toată puterea drepturile sale imprescriptibile: independența, suveranitatea și integritatea teritorială a României".

Cuprinzînd, în total, un număr de 1 392 documente, cele patru volume reprezintă în fapt o culegere tematică de documente adunate și selectate atît din arhivele interne cît și din cele externe, care pun în relief, pe multiple coordonate, premisele social-politice, condițiile interne și internaționale în care a fost pregătit, s-a desfășurat și a ieșit victorios actul istoric de la 23 August 1944, rolul conducător hotărîtor pe care l-a avut Partidul Comunist Român în orga-

C. Toderașcu

Continuare în pag. a 6-a

E sărbătoarea noastră

Bat clopote de pace în turnul-nalt de zi.
Sînt fără chip și nume, mă-ntorc pe drumul viu.
Ascuns în mersul vostru, prin dreptul de a fi,
Urma albastră, roșie în aur o transcriu.

Privirea voastră îmi luminează țărmul
atins de iarbă, de cîntul de acasă,
Și doru-mi este imn și sîngele periplul,
În largile zării, cîntați, e sărbătoarea noastră.

Valeria Deleanu

Nume de dragoste

E August iubire adîncă și luptă,
Urcuș către mîine în pantă abruptă;
Sub fiece brazdă veghează eroi,
Noi sîntem ai țării și țara e-n noi.

În August Carpații sînt frunte înaltă,
O mare de inimi bătînd laolaltă,
Zidind verticale pe platuri de dor;
În August e Dunărea briu tricolor.

E soare în August și cerul senin,
Curat îl păstrăm pentru cei care vin;
În vatra statornică, bimilenară,
E August iubire cu numele ȚARA.

Viorel Martin

Ai patriei

Iată cîmpia: lanuri imense
și iată cerul: oglindă albastră,
iată marea: cîntecul sfredelitor al pescărușilor,
adevăr adevărat despre lume și viață
și totul se cheamă august: brațele
inima, fruntea, privirea,
poezia rostită de toți cei ai patriei

Ion Machidon

Simbol al inimii

Ca o corolă cu mii de culori,
Se-arată chipul patriei în zare,
Simbol al inimii, nemuritor,
Dat de partidul clasei muncitoare!.

Ca o corolă cu mii de lumini,
E chipul patriei, în august, măreț;
Sub bolta căreia creștem senini,
Vegheați de-azurul păcii, fără preț!

Constantin Dascălu

Mai dulcele August

Mai dulcele august revarsă spre țară
Lumina de spice și zbor de luceferi
Cîmpia și munții cu tîmpla solară,
Stejarii cu aripi pe-un cer ca de pară.

Și doina străveche suind către culme,
Înaltă visare gravată pe stemă,
Străbunii și fiii zidindu-și renume
Cu patria-n august sculptează un nume

Mai dulcele august revarsă decenii
Pe fruntea eternă a țării suind
Cu lauri de cîntec și limpede-asemeni
Lumină-n lumină clădind

El vine, eternul, și-și suie tăria
Cu aripi de vultur și creastă de cer
Prieten înaltul și soră-i e glia,
Mai dulcele august slăvind România

Stela Anchidin

Putem

Luceferii cînd zboară de-aici de lîngă noi
Și-alunecă-n derivă pe noua lor orbită
Minunea căutînd-o, ea poate fi găsită
Acolo unde curge oțelul în șuvoi.

Avem nenumărate uzine și furnale
Șosele pretutindeni — pășenjeniș — avem
Canale, irigații și toate cîte vrem —
Putem muta și munții din rădăcini la vale

Noi am muncit cu patos și tone de sudoare
S-au răvărsat prin piele ca fluviile-n soare
Putem aduce marea la porțile cetății

Să îmbrăcăm pămîntul în straie de mătase
Ținînd mereu ștacheta la rangul demnității
Putem și piramide să facem mai frumoase.

George Peagu

De ziua zilelor

Zi de August — ziua mare,
Zi de-a pururi crescătoare,
Zi menită să devină
Țară, eră de lumină!...
Boltă-n mîine ți-ai deschis
Cu privirile-ți de vis,
Și a zori noaptea se crapă,
Că nu-i zi să nu te-ncapă.
August, August — zi de foc,
Arzi și-acum, stea de noroc
Iar zvicnirea ta fierbinte
Mută clipa înainte,
Ajutînd românele
Zări să-și coacă grînele,
August douăzeci și trei,
Steag de luptă și idei
Nume dulce, purpuriu
Eu cu inima îl scriu.

Ion Prunoiu

ANUL PATRUZECI ȘI CINCI

Supremul crez

August al revoluției... Se știe
Ce-a fost atunci pe plaiuri carpatine,
Cînd renăscînd din tine și prin tine
Ai devenit tu însăți România.

Știm și mai bine ce-a urmat. Dar cine
Se mai întreabă ce putea să fie
De nu ai fi avut la timp tărie
De a te smulge cruntei ghilotine.

Pămîntul tău, pustie de dezastre,
Și pentru toți românii genocidul
Și stinge-n vadul Dunării albastre,

De n-ar fi fost eroicul, lucidul,
Supremul crez al națiunii noastre
De-a dăinui prin comuniști : Partidul !

Născut în bătălie

Din fragedă copilărie
De baricadă înfiat am fost,
Predestinat pesemne mi-era mie
Să-mi fac din luptă cel mai sigur rost.

Orfan de tată de la șapte ani
Mi-a fost partidul cel mai bun părinte,
S-aleg între prieteni și dușmani,
El m-a-nvățat să merg tot înainte

Fidel acestei noi împrejurări,
Mi-au cam lipsit prea multe de acasă,
Dar pentru cauza acestei țări,
Avui o tinerețe furtunoasă.

Niculae Stoian

* * *

Patria

Pentru noi patria are-nțelesul
apoteozei.

Pentru noi patria e ca leșirea
din armurăria timpului

spre-o libertate neprihănită,
spre-o țesătură unică
de viziuni.

Pentru noi patria e dreptul
eroilor de-a fi devenit
nemuritori.

Pentru noi patria este desigur
întîi și-ntîi politica
iubirii de oameni.

Puterea zidirii prin jertfă
și prin victorie.

Înălțarea ochiului la rang de idee
înlănțuită-ntre lauri.

Și e, indiscutabil, lumina luind
formă de fruct,
de lege inexorabilă,
de drum triumfal.

Pentru noi patria are-nțelesul
perpetuei desăvîrșiri.

Imn verii

Aceste aripi desfăcute larg
drapele-s, ce sub folduri duc rostirea
eroilor din veacuri și în prag
își are fiecare Casă lira,

focul etern. Întruna mă vrăjește
verdele crud, potopitor și blînd.
E-atît de soare-n jur și-aud cum crește
copilul meu cu ochii luminînd.

Ars poetica

În toate stăpînă pe sine e viața.
În toate-și multiplică soarele fața.
În toate ființa-i renaștere pură.
În toate ne-aflăm fericiți nemăsură.
Trăim într-o țară a timpului sacru
fiindu-i noi frunzele, fiind ea Copacul
avîndu-și înfipte rădăcinile trainic
în pămîntul acesta. O, simplu și tainic
e în ritualul răsăririi cuvîntul :
cum crește cuprinde în trupul său, blîndul,
istoria marilor sacrificii. Cum urcă
astfel spre Azur, el e-un cîntec de muncă
sau un cîntec de leagăn sau un cîntec de dor
sau un cîntec al spiritului nepieritor.

Ion Popescu

O SALBĂ DE PODURI

O călătorie spre mare, cu automobilul, avea frumusețile ei prin anii '38. Toate erau bune pînă cînd ajungeai la Giurgeni. În toiul verii, mii de autoturisme se adunau, coloane, pentru a traversa Dunărea. Era chinuitală mare. Se aștepta, uneori, ceasuri și-o noapte. Către sfîrșitul deceniului au apărut constructorii. Fluviul a fost înlănțuit cu un uriaș arc de beton armat. Podul rutier de la Giurgeni-Vadul Oii a fost dat în exploatare la sfîrșitul anului 1970, pasarela inaugurală fiind tăiată de însăși prezențele țării. Un număr de 4 benzi de circulație rutieră și două alei pietonale au scurtat traversarea fluviului. Era o latură victorie, în rînd, o demonstrație a puterii economice a țării, o dovadă a potențialului de inteligență românească ce se afirma, cu tot mai mare prestanță, cu deosebire după Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român.

Prin intrarea în funcțiune a podului de la Giurgeni, nu se rezolvase, încă, o altă problemă legată de transportul mărfurilor în și dinspre Litoral. După căderea pe apă, cea feroviară a rămas, totuși, destul de neînsemnată, de anacronică și rapidă. În conformitate cu hotărîrile Congresului al IX-lea, volumul comerțului nostru exterior urma să crească an de an. Iar o mare parte din el se vehicula prin poarta maritimă a țării. Apăruseră strangulări la podurile feroviare de peste Borcea și Dunăre. S-au căutat și s-au găsit soluții pentru înlăturarea cît mai grabnică a acestui handicap. La Feteești, și-apoi la Cernavodă au început lucrările de construcție a podurilor dunărene. Alte eforturi constructive, alte investiții de inteligență, dar și materiale, la rele ducă, mari obiective. Șeful proiectului, conf. univ. dr. ing. Dragoș Teodorescu, avea să-l inițieze „Complexul de poduri de căi ferată dublă, cu 4 benzi de circulație rutieră și autostradă". Prima „verigă" din operă s-a dat în folosință la mijlocul lui mai 1986. Trăiește podului de peste Borcea — cu o lungime totală de 970 m, iar peste apă de 420 m, cu deschideri de 140 m — a fost testată prin încărcarea lui cu cîte 24 de locomotive diesel-electrice și 84 autocamioane a cîte 27 tone fiecare. Aceste gigantee povară au fost duse pe pod cu încetineală, au staționat pe el, au trecut cu viteze mai mici ori mai mari. Și-a rezistat ! Iar șeful proiectului, împreună cu dirigintorii constructorilor s-au aflat în permanență în mijlocul arcului de beton. La aceleași teste ale trăiniciei, inginerul Anubel Saligny s-a fotografiat sub podul pe care-l realizase în timp ce pe deasupra treceau în viteză 15 locomotive cu abur. În luna noiembrie 1987 a fost dat în exploatare cel de al doilea pod de peste Dunăre, de la Cernavodă, lung de 1 500 m, cu deschidere centrală de 190 metri. Și de această dată, prezențele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, au fost prezenți la fata locului. Circulația feroviară a căpătat fluiditate pe întregul traseu dintre București-Constanța, calea ferată dublă, electrificată asumîndu-și și onorantele sarcini de a prelua dinspre Marea Neagră o mare parte din mărfurile importate, de a facilita expedierea spre porți a celor pe care Romînia le trimite diverșilor partenari de peste mări. Prin intrarea în funcțiune a complexului de poduri dunărene, calea rutieră spre Litoral s-a scurtat cu circa 30 de km. Iar pe distanța dintre Feteești-Cernavodă a fost dat în exploatare primul tronson al viitoarei autostrăzi Nord-Sud, ce va lega Peninsula Scandinavă de Asia.

Durabile zidiri în fier, asfaltarea magistralelor albastre (canalele Dunăre-Marea Neagră, Basarabi-Midia Năvodari, Dunăre-București), Transfăgărășanului, metroului bucureștean, podurile dunărene își au obîrșia în gîndirea cutezătoare, marea prospectivă a secretarului general al partidului nostru, fiind rodul spiritului cutezător, inovator al întreaului nostru popor. Pentru ca, toate aceste edificii la a căror înălțare sînteți martori și părtași deopotrivă înglobează eforturile munciri ale tuturor, eforturi de mînă, de inteligență, de aspirații spre mai bine, este deveniirea comunistă a României.

Podurile, zidiri peste ape. O altă asemenea mărturie vă, din 1988 încoace, cel de peste Ialomița, dintre localitățile Bucu-Mărculești. Vechiul pod din lemn, mîncat de ape, de viiturile lor, aștepta înlocuirea. Într-un singur an, oameni ai muncii antreprizei care au construit podurile dunărene au „urcat" peste Ialomița un uriaș arc de beton. Sau cel de peste Argeș, din apropierea noului oraș Budești. Între lucrările de regularizare a rîului, de amenajare a scoului pentru navigație, irigații și alte folosințe s-a prevăzut și construirea, din temelii, a unui pod nou. Parte componentă a barajului hidroenergetic de la nodul hidrotehnic nr. 2 București. Drumurile rentei se vor scurta cu circa 40 de km.

Între constructorii unor asemenea edificii am întîlnit doi ingineri a căror vîrstă n-o poți ghici nici de pe rutele ce-au inoiat să le brăzdeze fața, nici din arginteul ce le împodobește tîmplele. Celu Popescu și Ioan Ursu, oameni ce și-au ales vocația de ziditori la canalul Dunăre-Marea Neagră, au ajuns la București pentru a putea semna unul nou drum fără pulbere, acoperit cu-i vor traversa. Într-una din pauzele noastre convorbiri, venind vorba despre ce și cît poate da omul societății, ce și cît dă societatea omului, inginerul Ursu avea să dea un răspuns-temă : „Eu m-am născut la anii de după eliberare. Nu știu, nu-mi pot închipui care era crezul de viață al unui roman de dinainte de 23 August 1944. Educația primită de mine, de generația mea în școală, în facultate, în organizațiile de copii, de tineret, de partid mi-au format și consolidat convingeri pe care, la rîndul meu, mă străduiesc să le insufl tovarășilor mei de muncă. Important mi se pare ca omul să-și pună permanent întrebarea : ce poate face el, zilnic, pentru țară ; și să găsească, să simtă și să vadă răspunsul."

Aurel David

Poem pentru revoluție

Motto

– Voi de unde veniți ?
– Noi ? Dintr-o frămîntată istorie,
nesupuși neînvinși !...

1. (Foșnetul apelor, tropotul vîntului)

– Cu ochi lăuntric mai privești în sine ?
– Să văd și cine sînt și dacă sînt,
să-mi desluș esc tăriile mai bine
cînd lumile în preajmă se înfrunt !

– Tu cărei lumi îi peste vise partea ?
– Copac în așezarea unui sat
și rîu boltindu-și sevele în ram
aceasta este Lumea ce m-a dat !

– Deasupra ei a fluturat și moartea ?
– Știam prea bine cine-mi este neam
și-mi trece moștenire dorul cartea
de-aceea de nimic m-am spăimîntat
și m-am legat cu muntele firtat !

– S-aud în urmă larme lăncii arme ?
De pradă corbii umbre duc în gheare ?
– Cei ce voiră liniștea să-mi sfarme
dorm somnul aspru lîngă vechi hotare !
– Ascultă !...

– Ascult doar eu peste ora ce bate
foșnetul apelor tropotul vîntului
peste vămi și dureri spulberate
rostul meu din vechimi :
rodul viu al pămîntului !...

2. (Cel care-mi poartă chipul)

Cel care-mi poartă chipul și sufletul
ca lacrima e un oștean ! El n-are timp
pentru odihnă cum pasărea cerului n-are
ochi de popas pe creanga stingheră.

O, cum mai zice el în seară
pe fluier cîntec iscodit
e, cum mai zice el în seară
despre acei ce au venit
și cîntecul se face pară
și stîlp de boltă pentru țară

Nu el ! Vrăjmașii au pierit
ca buruiana cea amară
cu ochiul lacom pustiit
O, cum mai zice el în seară
același dor nemistuit
pe glas de frunză iscodit
cînd care trec pe căi de țară !...
– Cine ești ? întreabă oarecine
– Sînt oșteanul acela ! Păzea !

3. (Femei, la porți...)

Femeile la porți își așteaptă fiii
femeile la porți cu broboade negre
femeile la porți cu glasurile stinse
își așteaptă bărbații dintr-un război
cum i-ar aștepta de la coasă de la seceră
de la o cumetrie sau de la o nuntă
de la sîntilie ori de la sinziene
de la moară ori de la tîrgul de oale
femeile la porți își așteaptă bărbații
își așteaptă fiii porniți să aducă în țară
țară prădată casa furată
femeile cu broboade ca noaptea
femeile cu suflet strivit de durere
femeile cu blestem împietrit pe buze
statuare ca arborii la Hobița și Oarba de
Mureș...

4. (Scenă mută, îndepărtată)

În preajma aceluiași foc / pe malul
aceluiași rîu / în bătaia aceluiași fior
de neliniște / țăranii care fac roată /
din lemn și din lut / din chiar trupurile
lor / în trezie / necontenit în trezie /
pe cal alb la ceas de inserare / dintre ei
înălțat / se arată unul cu numele Horia sau
Pintea sau Iancu / sau Tudor sau...
– Cît o fi ceasul ? / întreb
prin secolele multe, fără cuvinte
– E devreme / șoptește omul
din preajma aceluiași foc /
Glasul său
îmi fulgeră viața
de mai înainte !...

5. (Doar nouă te-asemeni)

De departe vii, de foarte departe
depărtarea ta se numește timp
țesut crescut destrămat apărat
între aceste obcine
și Suind
ca fluviul către marea cea mare
ca privighetoarea în lumina
aceluiași tril
ca meșterul zidar pe aceleași
ziduri
ca fiul pe aceleași roase trepte
ale casei din Humulești
ca bobul de grîu devenind
tulpină
pe-o glie latină
ca un ochi de mărgean
în care mereu eminescian
mărin sa codrul renaște...

6. (Și fapta lor)

Cei care trec sînt comuniști români
și fapta lor se cheamă pentru țară
și-n țara noastră noi suntem stăpîni
și după firea noastră-aici în țară
suim orașe fabrici și fîntîni

Cei care trec sînt comuniști români
și fapta lor se cheamă pentru țară !

7. (Liberi și demni în lucrările toate)

Acum cînd o zodie nouă
își statornicește
înaltele bolți – înțelesul
gestului care rămîne
citim cu mîndrie
Mersul Revoluției în Istoria
României de Azi
citim cu încredere gîndul nostru
întraripat
în gîndul Marelui Țării Bărbat
Fiu al Revoluției el însuși
Erou între eroii acestui neam
sub purpura din tricolor își
redescoperă necontenit destinul.
– Laudă fiilor tăi destoinici,
patrie socialistă,
condusă de Partidul Comunist Român,
– Laudă marilor idei, semințelor laudă,
Liberi și demni în lucrările toate
prin noi înșine construim viitorul !
În luminile dimineții de August
eu însumi mă numesc poet al Revoluției !

George Chirilă

ÎNSEMNELE LUPTEI

O geometrie perfectă, delimitată de liniile bulevardelor care pornesc din mierul orașului, pentru ca nestinghe-rite să treacă dincolo de „barierele" închise de acum în toporul modern. Barierele Bucureștiului, aceste poduri deasupra cărora stau în perfect echilibru timpii cronologici și istorici : un spațiu susținut pe verticala luminii și prin augustul August 1944 ; timp dense care, pînă și crengile teilor ce-și scutura toamna frunzișa-n țărînă, scriu „Jurnalul de front. Front... !? Cum altminteri am putea numi cîmpie orașului strîns atunci în cingi de plumb de către armata nazistă ? Cum am renumăra în memorie minutele, orele, zilele în care patrioții români au pus mîna pe arme intrînd sceptici al „barierelor", de fapt, o bătă în jurul Capitalei, un joc al morții dar mai presus al vieții, așa cum a fost cel desfășurat atunci de voluntarii comuniști alăturați acestii în barierele ridicată intru apărarea podului Mogoșoaia ? Peste 20 de motorizate cu trupe, armament de război, urmate de șase tunuri antiaeriene, dușmane, au fost „convinse", la ora 6 din dimineața de 24 august, să facă repede cale întoarsă. La bifurcația șoselelor Giurgiului și Alexandriei, în amiaza toridă, cei din regimentul 2 călărași au respins cu vitejie coloanele blindate germane. În Militari, soldații din Regimentul 6 dorobanți de gardă „Mihai Viteazul", cu cei din subunitățile din Regimentul 2 vînători, au răspuns printr-o respirație comună atacului violent : Pe aici nu se trece ! Și nu s-a trecut. În barierele Rahova, Otopeni, Tunari, Herăstrău... tot atîtea file de vitejie au fost scrise, atunci, de armia română, dar și de civilii ridicați la rangul de ostași prin ordinul de inimă și conștiință al patriei.

Cînd trecem prin sălile muzeelor, este ca și cînd ne-am regăsi într-un singur zbor, aripă lîngă aripă, la „barierele" orașului. Aceste metereze-vii peste care nămeții solari dar și cernoziomurile s-au stratificat egal, amintesc de cei care prin clipa de dăruire de dinaintea morții fizice, au devenit nemuritori.

A scrie despre lupta comună, despre lupta de eliberare este ca și cum ai încerca să ajuți la înflorirea spicului care numai așa va ajunge sămînță. În București, din oricîte drumuri ale țării ai să vii, vei trece pe sub nimbi triumfali și ai să auzi repetindu-se din vecii că soarele românilor a răsărit de aici, din umbra Codrilor Vlăsiei, din susurul rîului cu numele foii de stejar, din punctul din care am pornit atunci cînd lumea întreagă se îngrozea de zăngănitul armelor, am pornit să ne croim un viitor pe măsură.

Un august ca mătăsea ierbii ; și mă întreb dacă am fi putut privi la fel de îndrăzneți în soare, dacă nu am fi știut să apărăm conturul acestui rotund dintotdeauna, rotund pe care doar eliberat prin posade, străjuit prin arcuri de munți l-am putut numi România.

Melania Cuc

ACTUL DEMNITĂȚII NAȚIONALE

„...Se va termina aproximativ la 10 luni după pierderea Balcanilor".

Albert Speer

„În 1945, Germania era pe punctul de a introduce în luptă o serie de arme noi, destinate să provoace o adevărată revoluție tactică. Dealminteri, cu excepția armelor nucleare, aceste tipuri noi constituie și astăzi baza armamentului forțelor convenționale ai tuturor țărilor din lume".

Ph. Masson

BUCUREȘTII TATONEAZĂ

Partidele și cercurile politice burgheze se pronunță „pe de o parte împotriva războiului contra Natiunilor Unite" și cer retragerea trupelor române de pe front și aducerea lor la granița din 1939, iar pe de altă parte, au aprobat participarea României, în faza inițială, la războiul hitlerist antisovietic" (Col. dr. V. Mocanu). În schimb, I. Antonescu speră ca prin continuarea luptelor alături de armatele germane, la sfîrșitul războiului să i se recunoască României Ardealul cotropit samavolnic. Naivă sau nu, poziția sa e nutrită — și-și află singura justificare — din credința în victoria finală a coaliției Axei. După dezastrul de la Stalingrad, această încredere i se zdruncină total. Dar deja e tîrziu — îi mai rămîne, cum a și făcut-o, să-și recunoască vina de a fi decis singur (de fapt, împreună cu ministrul de externe și vicepreședintele Consiliului de Miniștri, Mihai Antonescu) și, în consecință, răspunderea „personală" în fața istoriei.

Alături de Dinu Brătianu, Iuliu Maniu declanșează și poartă cu mareșalul Antonescu „războiul memoriilor". Evident nu numai în calitatea sa recunoscută de anglofil, Maniu, în iulie 1941, deci după recucerirea teritoriului românesc dintre Nistru și Prut, observase într-un memoriu că „nu este posibil să ne prezentăm ca agresori față de Rusia, astăzi aliata Angliei, probabil învingătoare", fiindcă, susține el în continuare, „nu avem nici un soldat român de sacrificat pentru scopuri străine". (Cum ar fi reușit **practic**, chiar și **atunci**, să-și desprindă și să-și demobilizeze trupele Antonescu din ansamblul concertat al alianței agresoare — Maniu nu preciza : nici n-ar fi avut știința s-o facă.... De altfel, anterior, adresase unor personalități engleze mesaje în care susținea cu fervoare că România „este o victimă a Axei" și că „este alături de democrația engleză"; oricum, în străinătate ca și în țară, între 1941—1944, Maniu este considerat liderul coaliției P.N.T.—P.N.L., înțeleasă pretutindeni, inclusiv de Antonescu, sub numele de „opoziție". Cînd pleacă din București, în februarie 1941, șeful diplomației britanice Reginald Hoare, Maniu are o întrevedere cu acesta — poate c-ar trebui precizat că, în toți acești ani, dictatura antonesciană deși va supraveghea îndeaproape, nu va interzice, ba, mai mult, uneori va înlesni și iniția asemenea contacte semi sau neoficiale și nu mă refer acum numai la acelea vizînd eventualitatea unui armistițiu — și apoi cu reprezentanții ai legației americane, înaintea cărora afirmă că „România trebuie socotită în rîndul țărilor ocupate, ca și Belgia, ca și Olanda, ca și Polonia. Guvernele anglo-saxone n-o pot trata decît în consecință ; țara nu e răspunzătoare de politica unui guvern impus cu forța de germani".

Aci sînt două mari exagerări. Manifestațiile de stradă, am precizat anterior, din zilele ce-au precedat abdicarea/plecarea lui Carol II, l-au „propus" pe Maniu drept „salvator" al națiunii, dar, atunci, Maniu s-a grăbit... să scrie englezilor o „dare de seamă", în loc să **acționeze**, singur sau cu Brătienii sau, și mai oportun : cu toți oamenii politici importanți ai momentului, în vederea alcătuirii unui guvern „democrat". N-a procedat astfel, atunci cu ce drept numește acum, în 1941, actualul guvern ca fiind de sorginte sau de inspirație germană ? Nici drept, nici adevărat nu este afirmînd asta.

În folosul cărții sale politce stă, însă, a doua exagerare, cea privitoare la statutul de țară „ocupată", prin care, în realitate, liderul PNȚ, procedează la o **captatio benevolentiae**, grație căreia vrea să obțină, pentru România, un tratament special ; în sfîrșit, tot în favoarea sa ar sta și „interpretarea" formulării „unui guvern impus cu forța de germani" ca fiind și o aluzie, **à rebours**, la faptul că Marea Britanie, ca și alte mari puteri, au păstrat România în vagi promisiuni, creînd astfel premisele favorabile intruzinilor germane, și în consecință, instalării unui guvern militaro-fascist...

În fond, în acei ani sumbri, cîți discern și, mai cu seamă, cîți aprobă autenticul statut internațional al României ? De-aceea este fundamental de știut fazele evoluției acestui statut : septembrie 1939 — mai 1940 : neutralitatea **de facto** și **de jure**; mai 1940 — august 1940: nonbeligeranță **de facto** și **de jure**, septembrie 1940 — iunie 1941 : nonbeligeranță **de jure**, cu încadrarea **de facto** în tabăra Axei Berlin — Roma — Tokio ; iunie 1941 — 23 august 1944 : beligerantă de partea statelor Axei fasciste ; 23 august 1944 — mai 1945 : cobeligerantă **de facto** (nerecunoscută **de jure** de către Aliați) de partea Natiunilor Unite impotriva ultimilor membri ai Axei pe continentul european. „Cunoscînd azi documentele fundamentale ale epocii și apreciind cu luciditate situația, se poate afirma categoric că intrarea Misiunii germane nu a echivalat cu ocuparea României, precum în cazul Poloniei în 1939, al Iugoslaviei în 1941 și al Ungariei în 1944. De altfel, însăși directiva semnată de Maniu la 10 octombrie 1940 insista ca nu cumva acțiunea **Wehrmachtului** să dea cea mai mică aparență de ocupare militară a României. În adevăr, Misiunea Militară germană **a fost invitată** (nu de către Antonescu ci, inițial, de regele Carol II, iar, cînd în noiembrie 1940 România a aderat la Pactul Tripartit, a făcut-o ca țară cu drepturi suverane, **parte contractantă**... Poporul român nu a împărtășit însă punctul de vedere al mareșalului. Acesta a cunoscut adevărata situație, astfel că, în februarie 1942, se destăinuia lui Joachim von Ribbentrop în acest sens : «...singur și numai cu sprijinul lui Mihai Antonescu am declarat fără a întreba poporul că politica ce trebuie s-o duc este alături de **Axă**». Relativ la raporturile personale dintre Hitler și Antonescu se impune precizat că acestea, de natură specială, au afectat relațiile dintre Berlin și România, cu avantaje directe pentru Reich-ul nazist, dar și cu foloase îndoielnice pentru tratamentul rezervat României în cadrul **Axei**". (Gh. Buzatu).

Nu-i mai puțin adevărat că Maniu, Dinu Brătianu și ceilalți lideri iau legătura exclusiv cu Anglia și S.U.A., nu și cu U.R.S.S.... Atunci cînd și personalul legației americane e retras din București, Maniu ia legătura cu René de Weck, ministrul Elveției în România. Apoi, cu ajutorul diplomatului român Serdici, dar și cu concursul altor diplomați, Maniu contactează legațiile unor țări neutre, ca Portugalia și Suedia, „pentru a întreține contacte cu străinătatea și a asigura transmiterea de mesaje către unele țări occidentale din Coalitia antihitleristă" (Col. dr. V. Mocanu). Mesajele trimise vor avea un anume ecou în presa din S.U.A., Anglia, Elveția, Turcia unde se va observa, în esență, că „opoziția" reprezentată de partidele burgheze ar fi „singura forță puternică din România pe care s-ar putea sprijini" grupul Natiunilor Unite. Iar din aprilie 1942 — cumva, încurajate și de un apel transmis de Radio Londra — cercurile burgheze românești încep să-și pună cu toată seriozitatea problema desprinderii țării de Axă și nu în termenii de pînă acum, privitori la justificarea intrării țării în sfera Axei. Astfel, se intensifică contactele și sînt expediate memorii mai ales pe canalul București — Istanbul — Ankara — Cairo „atît cu ajutorul organizației de spionaj englez care dispunea de un aparat de radio emisie-recepție, cît și prin unii curieri diplomatici ai țărilor neutre (Elveția și Turcia)" (Col. dr. V. Mocanu). Însă abia după Conferința de la Casablanca (ianuarie 1943), liderii realizează eroarea de a nu se fi adresat pînă azi și guvernului U.R.S.S. La conferință s-a stipulat formula „capitularea necondiționată" a Germaniei, Italiei Japoniei și sateliților acestora...

Legătura cu străinătatea se menține și cu ajutorul emigrației politice românești. Astfel, se contactează grupul Davilla (SUA), grupurile lui Tilea și Cornea (Anglia), precum și Gafencu și Franasovici (Elveția). În paralel, se mizează și pe alianta unor personalități militare decizionale, care își manifestă „fie deschis, fie ascuns nemulțumirea față de situația grea în care se afla țara" (Col. dr. V. Mocanu). Ostilitatea unor ofițeri cu funcții înalte față de germani e dealtfel vizibilă cu mult anterior, cînd însăși Legația germană din București comunica Berlinului că „generalii români au fost împotriva venirii misiunii Wehrmachtului în țară", constatare care a determinat ca, chiar de la începuturi, Gestapoul și Abwehrul să „verifice" pe toate căile „loialitatea" ofițerimii române. Și Antonescu e instiințat printr-un raport al Direcției generale a poliției Capitalei că atașatul militar al Germaniei la București „are misiunea să examineze un număr de aproximativ 400 de fise referitoare la ofițerii superiori și inferiori români bănuiți că nutresc idei contrare amiciției româno-germane". De asemenea, într-o Dare de seamă din februarie 1941, elaborată tot de poliția Capitalei, Direcția Generală, se subliniază că, pe lîngă aceea că „la legația germană se întocmesc fise pentru ofițerii superiori români cu

AL LIBERTĂȚII NOASTRE

CĂLĂTOR PRIN BUCUREȘTI

Răsfoiesc notesul pe coperta cărula am scris cîndva METROU. Fila cu nr. 1 am datat-o 16 noiembrie 1979. Adică exact dis-de-dimineața aceea cețoasă din vinerea în care — în mod experimental — metroul începea să fie ceea ce este astăzi. Inaugurarea primului tronson al magistralei I s-a consumat o lună de zile mai tîrziu, într-o miercuri, 19 decembrie, în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu. De ce era necesar metroul? Simplu, s-a constatat că un oraș care numără de la șapte-opt sute de mii de locuitori în sus nu mai poate fi satisfăcut de serviciile transportului în comun de suprafață. București are o populație de peste două milioane de locuitori. Alți cinci sute de mii de oameni străbat zilnic străzile Capitalei în calitate de navetiști, de flotanți, ori pur și simplu aflîndu-se dumnealor în tranzit. Sondajele de specialitate indicaseră ca fiind medie cifra de patru milioane de cereri de călătorie pe zi. Iar pentru bucureșteni nu mai era de mult un secret că în plin final de secol al vitezei, la orele de vîrf, tramvaiele, troleibuzele și autobuzele se organizează pe la răscruci în ambutelaje frizînd perfecțiunea. Viteza amintitelor mijloace de transport în comun nu depășește în acele blestemate perioade 6—8 kilometri pe oră, ceea ce trimite gîndul la iuțeala de croazieră a binecunoscutelor gasteropode cu ochi telescopici. Trebuia intervenit și s-a intervenit. Mai ales pe direcția Est-Vest, unde, spre sfîrșitul lui '79 încărcarea devenise de aproximativ 20 000 de călători pe oră și sens. Oricît ar fi de pasibil de critică I.T.B.-ul, oricît s-ar organiza, oricît de bine s-ar dota și autodisciplina tot n-ar putea prelua dificila sarcină de a realiza legături rapide și confortabile între platformele întreprinderilor Semănătoarea, Republica și 23 August. Bineînțeles că pentru urbaniști respectiva poveste nu era nouă. Motiv pentru care au și propus — ca una din soluțiile posibile — construirea metroului. Ideea fusese lansată încă prin anii '30, ceea ce însă pe atunci s-a dovedit a fi pură utopie. Care utopie, cu nostalgie, după alți douăzeci de ani a fost agrementată și alimentată cu masive doze de entuziasm spontan. Bineînțeles că în van. Amintiți-vă că în 1952 s-a înființat o întreprindere care s-a numit chiar așa — Metroul!?! O lună de zile a agonizat. După care a sucombat. De unde se vede că mai ales ideile avintate se cer a fi serios fundamentate. Ca și pentru Canalul Dunăre—Marea Neagră, nici atunci nu erau șanse de reușită, optimismul deversase realismul. Cînd s-a dovedit că există condiții, cînd s-a dovedit că visul de a lega subteran Răsăritul cu Apusul orașului-metropolă nu mai este o himeră oarecare, o dorință de mai bine și atît, atunci s-a decis: vom construi și metroul! Așa au hotărît comuniștii. Metroul este darul pe care Congresul al XI-lea l-a făcut Capitalei, deci Țării, deci oamenilor... Iar ceea ce atunci era doar un punct într-o directivă, acum, ca și atîtea prevederi similare a devenit o minunată înfăptuire. Un mijloc de transport în comun rapid și ieftin. Există persoane care își amintesc de inițiativa revistei **Ilustrațiunea Română** de a publica reportaje din subteranele Bucureștilor anului 1933. Am vorbit cu oameni care le-au citit. „Erau spectaculoase", mi-au spus. În ce consta spectaculosul acelor reportaje? „Păi enigme, dispariții inexplicabile, volatilizări, viață în catacombe, uși mascate, pereți dubli, trepte, trape, tainițe care-ți dădeau fiori... Rămîneai așa, ca prostit, cu o senzație de teamă mucedă..." Aha!

Iată însă că urmașii greviștilor de la Atelierele Grivița acelui an au hotărît că bucureștenii merită și altfel de subterane: fără mistere, chiar și efemere, fără alaiuri de limacși, liliieci, bufnițe și hătișuri de păienjenișuri, fără putregaiuri și mucegaiuri... Undeva, Arghezi vorbește despre boierii care mirosind a dor de ducă mergeau la spartul zalafeturilor „cu carita" trasă de telegari focoși, prin largi și lungi subterane boltite ce vor fi fost între Cotroceni și „apele minerale de la Văcărești". Se pare că acele „carite" umblînd chiauna la lumina masalalelor, pe sub întortochiate ulițe prăfoase, pe sub temelii de case, ori pe sub podurile tîrgului pot revendica oricînd statutul de prim strămoș al actualelor vagoane de metrou bucureștean.

VIAȚA CA BIOGRAFIE A MUNCII

Sîntem a 27-a țară care construiește pe Terra cel de-al 57-lea metrou. În același timp cu Bucureștiul se lucrează la construcții similare la Bombay, la Sao Paolo, la Hong Kong... Dar sîntem singura țară — aflată între cele în curs de dezvoltare — care-și construiește metroul cu mijloace proprii. (În lume, numărul acelora capabile de aceeași performanță egalează suma degetelor unei singure mîini.) „Adică cu oamenii noștri și cu utilajele noastre", îmi amănuntise ideea directorul întreprinderii constructoare. După care a adăugat că „a fost un act de curaj excepțional, dar și de aprofundată cunoaștere a posibilităților noastre de către tovarășul Nicolae Ceaușescu, care ne-a oferit șansa de a putea arăta lumii ce sînt în stare să facă românii chiar numai și pe bază de ambiție. Fiindcă de tradiție nu putea fi vorba la metrou".

Într-adevăr, neam-de-neamul nostru n-a mai făcut așa ceva. Numai că — deloc întîmplător — trăim în țara meșterului Manole. Utilajele necesare — în totalitate tehnică de vîrf gîndită ad-hoc pentru condițiile subsolului bucureștean — au fost realizate la „23 August", la București, și la încă alte 17 mari întreprinderi din Arad, Craiova, Sibiu, Brașov... Nimic n-a fost lăsat sub zodia geometriei hazardului. O autentică elită tehnică lucrează sub conducerea inginerului Ion Malcoci la realizarea programului de studii, cercetări, proiectări, asimilări și experimentări pentru realizarea metroului. Inginerii-directori Nimerosală, Ștefan Ciurel, Costin Georgian, Grigoraș Vasile, Norel Dragu conduc compartimente al căror grad de dificultate nu-i depășit decît de unicitatea și monumentalitatea construcției.

E drept că munca la metrou nu-i ușoară deloc. Sedmînă, dar nu este minerit. Pe miner îl interesează ceea ce se scoate din pămînt, pe constructor ce pune, scoate, jos, în tunel. Spațiul și timpul ca forme de existență ale materiei capătă alte dimensiuni. Predomină dificultățile. Nu există „și-și" și nimai „ori-ori": harnic ori leneș; deștept ori prost; disciplinat ori circotaș etc. etc. Nu există răsărituri frumoase și nici amurguri fastuoase. Există ziua și noaptea. Atît. Și clare. Fără interferențe.

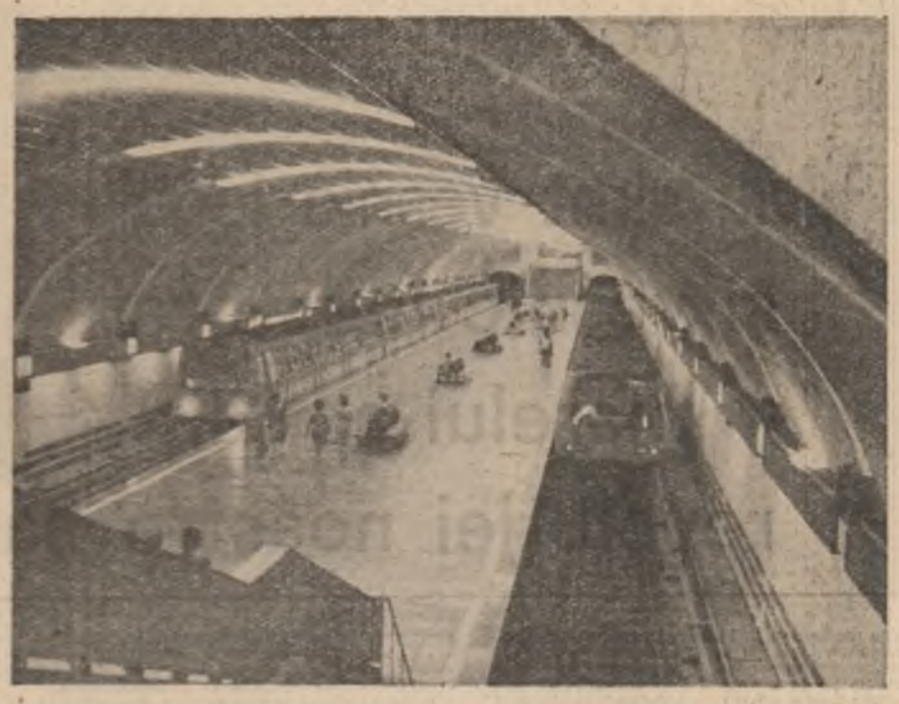

STAȚII ȘI PRESTAȚII

Zilele acestea, — „acestea" erau în septembrie... 1981! —, va fi dat în folosință al doilea tronson al metroului bucureștean — Timpuri noi — Republica (5 300 de metri). În a cui folosință? În primul rînd a celor aproape 20 000 de oameni care lucrează pe această platformă din... Orientul Îndepărtat al Capitalei: apoi în folosința celor aproape 250 000 de familii care locuiesc în această zonă și bineînțeles că și în folosința noastră, a tuturor. Rețeaua metroului bucureștean vor transcenda pe cei 17,4 kilometri dintre Semănătoarea și Republica un sfert de milion de călători pe zi. Se știe că adevărata și aparent inexpugnabila bozaie a zilelor noastre este timpul. În acest sens, acum, nici că se putea primi un dar mai frumos și mai spectaculos! 17,4 kilometri pe sub oraș sînt parcurși în douăzeci și cinci de minute! Datorită celorlalte zeci de mii de oameni cîștigă zeci de mii, sute de mii de ore de odihnă suplimentară. Stațiile noului traseu: Mihai Bravu, Dristor, Leontin Sălăjan, Titan, Muncii, Republica. Acum sînt convins că mulți dintre dv. le-ați și văzut. Dar știți cui le datorăm?

Stația Republica, stație terminus, cu un rebrusment de 270 de metri, oferă un loc de întoarcere specific metroului. Este o stație de capăt gîndită să preia majoritatea fluxului uman. În linii mari seamănă cu stația de la Piața Unirii, adică are două căi de acces, peron central lung de 120 de metri, posibilități de extindere. Vestibulul este placat cu travertin, tavanele cu sticlă mată, iar pardoseala este din dale prefabricate. Totul de un bun-gust evident, dar nu strident. Lucrarea a fost condusă de inginerii Dumitru Enache, șeful secției („Cel mai pasionat lucru pentru mine rămîne turnarea betoanelor") și Aurelian Prodan („Important este să te adaptezi. Odată cu metroul am ridicat o întreprindere"). Arhitectul Dan Costinescu este numit aici „responsabilul cu frumosul". Mi se spune că s-au distins în muncă șeful de brigadă Ștefan Predut, fierarul betonist Mihai Mititelu, zidarul Gheorghe Costache și zugravul Andone Sîrdaru. Notez fără să mă roage nimeni că aici a lucrat și fierarul betonist Constantin Malfa, tatăl a 13 copii!

Stația Muncii (Morarilor). Șef: același inginer Dumitru Enache care pare să fi descoperit principiul ubicuității. Mi-l prezintă pe tînărul său coleg și subordonat Gheorghe Nica, iar acest din prezintă „grinda și cultabosul lui Panache" — două realizări remarcabile nu numai ca funcționalitate, ci și ca estetică. De fapt aceste corect al arhitectului care a găsit... numeroase soluții — practic niște măști, una dintre ele fiind pentru o stație verticală, strîns spiralată — este Panaitescu, celălalt fiind numele de sfînt! Pentru ca șeful de echipă Hristian Jenică, aflător ancoape, să emită o zicere cu tă de bătută: „Cine vrea să muncească găsește soluții, cine nu, găsește scuze și motive". Astă-l face brusc pe inginer deosebit de atent: „Aici, ca să obțineți rapid lustrul, iar ați frecat travertinul cu seu de oaie! Binevoiți și reluați lucrarea...". Dacă tăcea, probabil că șeful de echipă Filimof rămînea. Însă găsește și el prilej să-și verse năduful: îi smotrulește pe muncitorii sosiți de la I.O.R. în orele lor libere ca să urgenteze lucrările la metrou. Respectivii răspund în numele de Ion Cătălinoiu, Victor Dumitrescu, Viorel Gîja, Ion Jununga și sînt inștiați de secretarul de organizație Glăvan. Dulcherul șef de echipă Pandele Croitoru mă luluiește: „Cereți scuze publice locuitorilor cartierului și asigurați-i că, gata, au terminat-o cu noroaiele din cauza noastră".

NOUL ȘI METROUL

Stația Titan. Șef lucrări: inginer Dan Sevastre. Construcția nu seamănă cu nici una dintre cele de pe tronson. Marea boltă îi conferă stației un aer de uriașă sală de sport, ori de catedrală. Maistrul Ion Pele îmi spune că asta le-a permis să facă importante economii de grinzi și elemente din beton, iar inginerul Emanuel Hlihor care m-a însoțit prin aceste noi și din cale afară de interesante subterane ale Capitalei îmi recomandă să-l cred întrucît „sîntem prieteni din 1948". (Deși nu arată, inginerul Hlihor este din categoria acelora cu care s-a început Bicazul și s-a reușit transformarea unor vestiți șefi de hoți de buzunare, precum Fane Cutit, și Lae Chioru, în la fel de reputați șefi de brigăzi fruntașe în muncă...). Am mai spus că la metrou totul este mare, chiar și ghinioanele. La Titan ghinionul oamenilor și al lucrărilor a fost apa. Nivelul la care s-a construit stația este sub oglinda apei din lacul I.O.R. aflat la o aruncătură de băț. Zona de operațiuni ușor putea fi confundată cu cine știe care mlaștină. Ca să se poată lucra s-a apelat la o metodă „ca și nouă", dat fiind faptul că în România n-am prea avut unde și de ce s-o aplicăm pe scară industrială!" S-a construit o stație de înghețare, iar apa a devenit... rocă. Este sigur că inginerul Nicolae Munteanu, spre exemplu, unul dintre foarte bunii specialiști în frig ai metroului, nu va uita vreodată cum, pe o porțiune de 400 de metri în zona Titan-centru-Muncii (Morarilor) oamenii coborau să lucreze încotosmănați în cojoace și pislari, chiar dacă zăduful topea asfaltul străzilor. Și tot aici, la Titan s-a mai aplicat o noutate: s-a renunțat la importul unor materiale energointensive necesare hidroizolațiilor și s-a aplicat metoda propusă de inginerii Bilcu Dragoș și Ștefan Ciurel. Efect? Față de cele 52 kilograme de combustibil convențional consumate pentru un metru pătrat de hidroizolație, acum sînt necesare doar 2 kilograme, ceea ce a făcut ca prețul operației să plonjeze cu mult sub jumătate a ceea ce se cheltuia pînă nu demult.. Respectivele calcule inginerul Bilcu mi le citește dintr-un caiet avînd ca motto: „Am făcut primul ceea ce alții după mine vor face mai bine". Amundsen, nu?!?

Stația Dristor. Șef de lucrări: inginer Alexandru Moldovan. Aici domină roșul de Muhri, Albania. (S-a renunțat la roșul de Moneasa, marmură care cu timpul își cam trădează culorile). Ceea ce s-a realizat în acest loc în trei luni nu construcție se cheamă, ci act de eroism. Temeliile blocurilor cu cîte zece etaje se aflau doar la 8 (opt) metri depărtare. Cum să eviți tasările? S-au betonat integral și tunelele și stația. Apoi s-au spart betoanele ca să se poată face legătura cu peronul: betoane groase de 80 de centimetri, 2 000 de metri cubi!!! Nimeni n-a crezut că e posibil. A fost. Să știți că ceea ce admirați dv. acum în stația Dristor sînt de fapt orele de adevărat chin și de nesomn ale echipelor de muncitori conduse de Radu Nicolae, Vasile Bota, Constantin Ștefănescu, Dumitru Dumitriu, ale maiștrilor Icabo și Glăvan, ale inginerului Nicolae Talașman, ale arhitectului Daniel Zinelli... Gîndiți-vă și la ei atunci cînd veți auzi „Dristor, peron dreapta!", spre exemplu. Meseria lor a fost imposibilul și nu s-au plîns la nimeni, nu i-a știut nimeni, nici măcar locatarii blocului 58 A aflat la cîțiva pași, nici vînzătoarele de la magazinul care vinde plăpumi și salteluțe, peste drum...

SAIZECI, SUB SYRINGA AMUREASIS

Coborîm 72 de trepte sub strada Dimitrie Brândză și apoi o luăm în sus, pe linia vagonetelor. Răstoacele și spațiile dintre traversele liniei sînt pline ochi cu un fel de spălătură de piatră, cenușie și grețoasă ca o spinare de șobolan. Urcăm și zîmbesc la gîndul că Meletie, egumenul Mînăstirii Cotroceni, după refuzuri atoase și oțioase, catadicsise totuși să cedeze terenul pe care la 5 noiembrie 1860 chiar „a dat binecuvîntarea lucrărilor", cu prilejul inaugurării Grădinii botanice... Ce-ar fi fost în sufletul cuviosului dacă ar fi putut să bănuiască, că peste fix 120 de ani uriașe cîrtițe din fier, ajutate și conduse de oameni vor săpa galerii pe sub tăpșanul de care sfinția-sa nu s-a despărțit decît după aprigă poruncă domnească...

Nu-i bine să umbli cu picioarele prin tunel și cu capul prin afacerile secolului trecut. Dovadă că tot mergînd am scăpat între traverse de cinci-șase ori. Noroc cu cizmele, cu brațele și cu experiența inginerului Hlihor. Care-mi și explică un lucru minunat: pentru a se putea săpa sub Grădina botanică a fost nevoie să fie coborît nivelul apelor freatice. Dar asta echivala cu o condamnare la moarte a valoroaselor exemplare din grădina ctitorită de Carol Davila după planurile botanistului și grădinarului Ulrich Hoffmann. Rădăcinile arborilor s-ar fi uscat, sevele ar fi stopat... Soluția? Ce li s-a luat „pe sub" arborilor, li s-a înapoiat „pe sus". Acesta, stimați îndrăgostiți, a fost rostul tevilor de care v-ați împiedicat toată vara pe aleile grădinii — să conducă apa vieții către rădăcinile însetate!

...Clefăiam în continuare cu cizmele pe radierul tunelului. După un timp am ajuns unde ne-am propus, adică acolo unde se săpa cu scutul. Utilajul este de mare complexitate și a fost construit special în celălalt capăt al orașului, la întreprinderea «23 August». Complicatul agregat era condus de o brigadă de tineri, singura de acest fel de pe traseele constructorilor metroului. Povestea ei: La începutul lui februarie, Dan Moldovan, activist la Comitetul municipal București al Uniunii Tineretului Comunist, primește sarcină să-i adune și să-i conducă pe tinerii care, prin comitetele de sector, își făcuseră publică dorința de a lucra la metrou. „Fie numai și pentru o lună"! Zis și făcut. Tineri calificați în cele mai diferite meserii — mecanici auto, strungari, asistenți medicali, desenatori tehnici... Așa au venit și s-au apucat de lucru cu scutul, sub Grădina botanică. Constantinescu Ștefan de la I.T.B., Mircea Alexa de la Autobuzul, Florel Isac de la IPSCAIA, Vasile Potop de la Fabrica de medicamente... În total 60 de tineri care au dovedit și astfel că sentimentul participării este mai tare decît al confortului anticipării. Tînăra brigadă a fost întărită cu oameni a căror experiență se măsoară cu zecile de ani: maiștrii Alexandru Popescu, Pamfil Micuțaru și Dumitru Marcu. Timp de opt luni cei saizeci de tineri săpaseră 214 metri de tunel. În ziua cînd i-am cunoscut pe cei din schimbul I, scutul lor săpa exact sub rădăcinile unui Syringa Amureasis.

Lucrările la metroul bucureștean **continuă**.

septembrie 1981

Mircea Bunea

(din volumul „Praguri de suflet", aflat în curs de apariție la Editura „Eminescu")

REMEMORĂRI

Eroilor

Se aude cum plouă în munții Carpați
Peste oasele fraților mei.
Țipă o bufniță în noaptea tăiată de vînt
Și în case bătrîne și vechi, sub candele mici
Se cinstesc cei pieriți în războaie.
Buzele mamelor murmură repede ruga
De amintire nestinsă și dragoste
Și-n ceasul de liniște nepămîntească
Se aude cum plouă în munții Carpați.
E o clipă urcată deasupra de brazi,
Peste somnul pămîntului greu de belșug și de aur
Peste cîntecul stins în gîtlejuri,
Cînd pe cerul curat și înalt
Luna se face un ochi îndurerat de bătrînă,
În asemenea nopți, sub candele vechi,
Reînvie o clipă copiii plecați la războaie,
Imberbi și stîngaci, speriați,
Înveliți în steaguri ca în giulgiuri de moarte.
Și buzele mamelor murmură repede ruga
De amintire nestinsă și dragoste
Și vorbele urcă în cer ca o apă curată și bună.
În asemenea nopți se aude cum plouă în munții Carpați...

Mircea Micu

---

sentimente antigermane, filo-engleze și neutre", este prevăzută și o situație specială: „în ipoteza că generalii din guvern se vor manifesta ostil Germaniei, iar rebelii vor încerca o nouă lovitură, România va fi transformată în protectorat". În cele din urmă, I. Maniu recunoaște că „toți oamenii politici umblă după generali. Gh. Brătianu s-a dus pe front în același scop", fapt ce scoate-n relief fervoarea consumată de politicieni atragerii vîrfurilor armatei de partea lor „pentru o schimbare de regim cu alte metode și de oameni cu vastă experiență de guvernare" (Col. dr. V. Mocanu). Noul regim nu include, în concepția lor, și reprezentanți ai partidului comunist sau ai mișcării de stînga ci grupuri „verificate": Gigurtu, Ghelmegeanu, Tătărescu, Argetoianu...

Dar iată că, în cursul lunii martie 1943, chiar regimul antonescian **„trece la primele demersuri secrete întreprinse de persoane oficiale."** La Lisabona, V. Cădere contactează pe ambasadorul britanic, iar la Madrid, ministrul român Dimitrescu ia legătura, la 20 martie, cu ambasadorul Argentinei, Costa, și cu ambasadorul Portugaliei, Pereirea, solicitîndu-le să fie intermediari în a comunica ambasadorului american Hayes «dorința României de a face pace cu Națiunile Unite la cel mai apropiat moment posibil». În cadrul consultărilor care au loc între Departamentul de Stat și Foreign Office, acesta din urmă, deși nu dorea să renunțe la manevrarea cercurilor politice din România, a rămas prudent: «...Guvernul Majestății Sale consideră că guvernul sovietic este într-o poziție mai bună decît a sa de a furniza stimulente românilor de a abandona Axa»... Oricum, circumstanțele create de convorbirile de la Klessheim", cartierul general al Führerului, la 12—13 aprilie, îl umplu pe I. Antonescu, „de un nou val de mînie deoarece, datorită imprudențelor lui Mihai Antonescu și Iuliu Maniu, serviciile secrete naziste au reconstituit demersurile secrete ale acestora iar el a fost nevoit să depună eforturi deosebite pentru a aplana lucrurile" (H. Brestoiu). Desigur că „lucrurile" ar lua o întorsătură imposibil de „aplanat" dacă, spre „fericirea" diplomației române „secrete" n-ar fi atît de crunță rivalitatea, chiar conflictualitatea permanentă dintre Gestapo și S.D. Doar un exemplu: Gustav Richter îl „lucrează" eficient, atît de eficient pe Herman von Ritgen, unul din conducătorii SD-ului, încît, în iulie 1943, vin la București doi funcționari superiori, respectiv Joseph Stadbuchler și Konrad Schmidt (de la **Praesidium Berliner Kriminal Polizei**, cu mandat de aducere „sub pază sigură" la Berlin a lui von Ritgen... Acestuia i se administrează o doză puternică de narcotice, e așezat într-un sicriu (!) și transportat la aeroport cu mașina legației germane și, apoi, la Berlin, unde... **restul e tăcere.**

Cum încă din primăvară se autodizolvă Comintern-ul, deciziile P.C.R. sînt nu doar ușurate ci, înainte de orice, eliberate de o tutelă nu o dată contradictorie, agresivă și discordantă față de problemele autentic românești. Pînă acum, în 1942 și o bună parte din acest an, propunerile P.C.R. sînt respinse de liderii P.N.L. și P.N.Ț. (tratativele vor fi reluate în 1944); în schimb, cu reprezentanții Palatului, comuniștii stabilesc primele contacte la finele lui august 1943 și dialogul se va desfășura cu întrerupțe pînă în iunie viitor, cînd vor căpăta cursivitatea și gravitatea reclamate de împrejurări. Se alcătuiește un Comitet Central de Acțiune, format din P.C.R. (L. Pătrășcanu), P.S.D. (C. Titel-Petrescu), P.N.Ț. (I. Maniu — acesta după ce primește aprobarea... Londrei, solicitată în primăvara lui 1944) și P.N.L. (Dinu Brătianu), numit ulterior Bloc Național Democratic. Declarația celor patru partide este emisă la 20 iunie 1944 și publicată în **România liberă** din 10 august 1944. Așadar, în 1944 verigile P.C.R. sînt: Frontul Patriotic Antihitlerist, Coaliția Național-Democratică și Blocul Național-Democratic. „Cu atît mai semnificativă se impune introspecției istorice linia urmată de Partidul Comunist Român în făurirea Frontului Unic Național cu cît ea a fost elaborată în condițiile unei depline independențe de acțiune, ale lipsei oricărei legături în mișcarea comunistă internațională, cu forul ei, Comintern-ul. Modalitatea originală adoptată de P.C.R. în constituirea Frontului Unic Național reprezintă practic o premieră în mișcarea comunistă internațională, fiind pentru prima dată cînd un partid comunist a realizat o alianță politică a unor forțe atît de diverse — de la organizații democratice la partide burgheze, monarhie și șefi militari — pe o platformă de luptă comună" (**România și marea victorie**, Buc., 1985)

Deoarece la sfîrșitul lui septembrie 1943 expiră acordurile economice româno-germane, negocierile care se poartă la București pentru reînnoirea acestora devin repede neplăcute, dificile chiar, pentru partea germană întrucît Ion Antonescu pretinde „ca Reichul să achite în aur sau în valută convertibilă mărfurile achiziționate și să livreze (—germanii) producții necesare economiei românești. În fața acestei atitudini intransigente, Karl Clodius a cerut Berlinului să recurgă la măsuri de constringere împotriva României" (H. Brestoiu): dictatorul nazist pretinde mareșalului Antonescu ca absolut toate unitățile militare românești să fie puse la dispoziția frontului, solicitare respinsă de Antonescu la 15 noiembrie, fapt care sporește încordarea relațiilor dintre Germania și România, încît Killinger nu e panicard cînd anunță Berlinul că „trebuie să ne așteptăm la dificultăți cu România".

Tot în septembrie 1943, convins că Antonescu nu „va ceda frînele la timp", I. Maniu consideră că mareșalul trebuie înlăturat „de sus" printr-o acțiune comună în care să fie angajați Palatul și vîrfurile militare. Firește, poziția sa e deosebită de aceea pe care se situează reprezentanții P.C.R., care văd o răsturnare „de jos", la care să participe în primul rînd masele largi. Oricum, camarila regală este la curent în demersurile lui Maniu.

Deteriorarea tot mai accentuată a relațiilor româno-germane împinge unele cercuri guvernante, inclusiv pe ministrul de externe Mihai Antonescu și pe cei din anturajul său, „bineînțeles, cu aprobarea tacită a lui Ion Antonescu, să încerce stabilirea de contacte și să întreprindă tatonări în vederea unor înțelegeri separate cu aliații occidentali" (Dr. E. Preda). Respectiv, cu S.U.A. și Anglia. Care totuși eșuează. Cum eșuează și speranțele realizării practice a „variantei balcanice", multașteptata debarcare în Balcani, operațiune propusă de W. Churchill. E perioada cînd dictatorul român își imaginează că ieșirea țării din război — pe care, aidoma întregului popor, înțelege s-o aprecieze drept urgentă și necesară — s-ar putea înfăptui fie printr-o pace încheiată între puterile Axei și cele anglo-saxone, fie printr-o pactizare a taberelor în vederea stăvilirii comunismului!... Impulsionarea tatonărilor diplomatice aduce în prim plan aportul, minuțios pregătit (chiar cu concursul lui Ion Antonescu!) al diplomaților Al. Cretzianu (pentru Ankara) și Fr. Nanu (pentru Stockholm). Cum va relata ulterior Nanu, șeful statului, în persoană, îl sfătuiește: „Puteți să spuneți acelor care sînt interesați că l-am informat pe Hitler că nici o singură împușcătură românească nu se va trage asupra trupelor britanice sau americane dacă vor apare în România." Maniu delegă pe Cretzianu să urgenteze **diplomatic...** debarcarea aliaților în Balcani! Totodată, Mihai Antonescu, care-i convoacă pe miniștrii Turciei la București, îi declară acestuia că Al. Cretzianu și misiunea sa nu reprezintă doar poziția guvernului român ci a națiunii întregi. Asemenea demersuri scot și mai mult la lumină criza blocului fascist, dar, în același timp, și noncoincidența „orientărilor" și „propunerilor" guvernanților români care, mizînd „pe apariția anglo-americanilor la Dunăre sau pe litoral" — și așa ceva neavînd loc — „simt nevoia, deși au țeluri diferite, să se sprijine reciproc" (Dr. E. Preda).

În conferințele interaliate de la Moscova și Teheran, anglo-americanii „recunosc guvernului sovietic prioritatea în tratativele cu România" (Col. dr. V. Mocanu). Chiar de la 16 ianuarie 1944, guvernul britanic informează guvernul sovietic că, întrucît trupele sovietice „vor fi primele care vor ajunge în România, guvernul sovietic va juca rolul principal la stabilirea concluziilor armistițiului" (Dr. E. Preda). Așa se face că, la 2 aprilie, cînd avangarda sovietică ajunge la granițele României, ministrul sovietic al afacerilor externe, V. Molotov, precizează că „intrarea trupelor sovietice pe teritoriul României este dictată exclusiv de necesități de război și de faptul că trupele inamice continuă rezistența" și că URSS „nu urmărește scopul de a dobîndi vreo parte din teritoriul României".

2. BUCUREȘTII PREGĂTESC INSURECȚIA

Calendaristic, evenimentele imediat-premergătoare actului revoluționar de la 23 August, din București, sînt următoarele:

23 martie — deci anterior atingerii granițelor noastre de către trupele sovietice — Antonescu primește o telegramă din partea generalului Maitland Wilson, Comandantul suprem al forțelor aliate din Mediterana, prin care i se cere să nu mai plece la întîlnirea reclamată de Hitler („Dacă merge, se va considera ca o dovadă a intenției României de a suporta toate consecințele") și să alăture celor trei mari puteri prin oprirea conflictului cu U.R.S.S și împotrivirea ostilor germane. Telegrama avertizează îndubitabil: „Vom judeca după rezultate. În termenii păcii propuși de curînd României vor fi în largă măsură determinați de măsura în care ea va contribui la înfrîngerea Germaniei. Cu cît veți încurca mai mult pe germani, cu atît mai repede va veni înfrîngerea lor și în același timp salvarea României de a deveni cîmp de bătaie în cursul săptămînilor viitoare". Din nefericire, „mesajul a sosit cînd mareșalul plecase deja spre Austria. De pretutindeni veneau amenințări: despre Germania, posibilitatea repetării în România a ocupației din Ungaria; dinspre anglo-americani, mesajul cominatoriu al lui Wilson, pe front, ofensiva sovietică. Mareșalul s-a convins să plece după unele soваieli, remarcate și la Wilhelmstrasse. Ion Gheorghe ne-a lăsat descrierea atmosferei sumbre de la sosirea mareșalului la Salzburg: primele lui întrebări au fost: «Ei, despre ce este vorba? Ce soartă ni se pregătește? Vor să mă trateze ca pe Horthy?» Temerile lui Ion Antonescu nu s-au confirmat" (**200 de zile...**) Prin intermediul colonelului T. Teodorescu, ataşatul nostru militar la Ankara, Antonescu îi informează pe aliați că grosul armatei (15 divizii) este dirijat la vest pe linia Brașov-Ploiești-București.

Mircea Constantinescu

(Continuare în numărul viitor)

Interviurile «Luceafărului»

CORNELIU LEU:

„Mă simt veşnic legat şi veşnic îndatorat marelui act al revoluţiei noastre naţionale"

— „Romanul unei zile mari", romanul dumneavoastră dedicat istoricului act revoluţionar de la 23 August se află, acum, la zece ani de la apariţie, la ediţia a treia adăugită şi revizuită, aceasta după ce a atins deja, în cursul unui deceniu, peste 200 000 de exemplare şi a fost tradus, între altele, în limba chineză. Este, desigur, o dovadă a interesului mereu actual ce înconjoară această carte.

— Mă bucură, desigur, o asemenea apreciere în legătură cu cartea mea, după cum m-au bucurat întotdeauna, la sutele şi sutele de întîlniri pe care le-am avut cu cititorii în răstimpul acestor zece ani de la prima apariţie, faptul că ele s-au transformat în îndelungi dezbateri în legătură cu momentul istoric al actului de la 23 August 1944 şi a modului cum eu l-am abordat. Dar, ca să fiu şi realist şi respectuos cu adevărul, aşa cum am încercat să fiu şi în paginile cărţii, cred că este vorba de altceva : de un dat obiectiv căruia eu îi sînt doar beneficiar. Este vorba de marea actualitate de care se bucură momentul crucial al istoriei noastre în simţirea şi interesul cititorului, de amplele lui rezonanţe pe care le are pentru conştiinţa oricărui român. Mare eveniment naţional, actul de la 23 August a marcat pregnant conştiinţele devenind pentru ele criteriu de aspiraţie împlinită dar şi de largă deschidere pentru o treaptă nouă a afirmării naţionale. Iar acest sentiment nu se clasează odată cu evenimentul istoric ci decurge din el pentru o lungă perioadă căreia i-a deschis ascensiunile ; cu alte cuvinte sentimentul de devenire pe care îl emană ne face, generaţie după generaţie, să păstrăm viu interesul pentru tot ce reprezintă momentul crucial respectiv. Este un sentiment de permanenţă îmbinînd în el dragoste, mîndrie şi conştiinţă, care face mereu actuală dorinţa de a cunoaşte cît mai adînc toate faţetele, implicaţiile şi urmările faptei de istorie din care decurge prezentul nostru. Sentimentul acesta face parte la modul implicat, deloc formal şi deloc declarativ, din conceptul de existenţă patriotică.

— Cum s-ar traduce în contextul creaţiei acest concept (fericită exprimare !) de „existenţă patriotică", desigur în cazul „Romanului unei zile mari" ?

— Conţinutul acestei cărţi, care se concentrează cronologic asupra a trei zile, 22, 23 şi 24 august 1944, eu l-aş rezuma astfel :

În vara anului 1944, comuniştii români se aflau în plină acţiune ilegală, pornind de la elementul hotărîtor : ceea ce prima era apărarea fiinţei naţionale, apărarea teritoriului de înclestarea războiului, apărarea poporului de grelele sacrificii. În serviciul acestei cauze, ei au făcut din partidul lor catalizatorul politic al tuturor forţelor ce se opuneau dezastrului. Partidul a folosit cu pricepere atît presiunea evenimentelor cît şi toate contradicţiile insolubile ale regimului antonescian pentru a accelera procesul de radicalizare generală ca unica posibilitate de salvgardare a intereselor naţionale, a viitorului independenţei României ca stat. Partid de combatanţi, partid de cadre temeinic pregătite pentru activitatea revoluţionară, călit în lupta conspirativă, P.C.R. a devenit, treptat, din catalizatorul politic al forţelor naţionale, conducătorul lor de fapt, asigurîndu-şi acest rol prin politica deschisă, suplă, deosebit de mobilă prin care s-a putut realiza pînă la urmă unitatea de front naţional. După concepţia conducerii comuniste, nici o forţă dintre cele care se opuneau dictaturii, nici un grup social, nici o personalitate politică, ştiinţifică sau militară, indiferent de convingerile sale, nu trebuia să fie în afara acestui front. Citez raportul serviciului central de securitate al Reichului către Marele Stat Major al Wehrmachtului din 5 august 1944, care preciza :

„În ce priveşte evenimentele politice interne, în ultimele patru săptămîni se manifestă în mod vizibil o deplasare a întregii opoziţii spre stînga şi, odată cu aceasta, preluarea conducerii acestei opoziţii de către partidul comunist. Conducerea ilegală a partidului năzuieşte să smulgă pentru sine conducerea în lupta contra guvernului mareşalului. După cît se pare, se încearcă, sub conducerea comunistă, să se formeze în România un fel de guvern al Frontului popular, care să cuprindă şi cercuri ale naţional-ţărăniştilor...".

— Comparînd anterioarele două ediţii ale romanului, observăm, de fiecare dată, apelul pe care îl adresaţi cititorilor în legătură cu eventuale şi necesare completări ce s-ar putea aduce perspectivei ce defineşte această creaţie. „Romanul unei zile mari" este, deci, un fel de „carte deschisă", succesiv îmbogăţită prin contribuţii colective. Ce răspunsuri aţi primit la acest apel ?

— Scrisorile, informaţiile şi precizările pe care le-am primit de la cititori, participanţi şi specialişti întrec pînă în prezent cifra de zece mii.

— Aceste completări privesc şi ediţia a III-a a romanului, care a ieşit preasplendid de sub tipar ?

— Desigur ! Aş da un singur exemplu legat de un nod foarte important al acţiunii romanului meu : Este vorba de — vestita astăzi — telegramă secretă de la Stockholm prin care ambasadoarea lui Stalin, doamna Kolontai, transmitea acceptarea de către sovietici a condiţiilor de armistiţiu cerute de Antonescu. Documentele diplomatice scoase la iveală în ultimii ani, ca şi fragmente din memoriile unor personaje implicate în actul respectiv, subliniază pericolul îngrozitor de care ţara noastră se afla doar la un pas : împărţirea ei în două zone, cu două guvernări deosebite. Era o soluţie care convenea, din punct de vedere strategic, puterilor străine, convenea din punctul de vedere al ambiţiilor sale şi al convingerii că îl putea reţine încă multă vreme şi pe Antonescu. Documente mai recente decît primele două ediţii ale cărţii confirmă categoric această direcţie nefastă pe care ar fi putut-o căpăta soarta ţării noastre. Şi, dacă ne gîndim la dreptul unor naţiuni rămase împărţite după cel de-al doilea război mondial, ne dăm seama de marele merit naţional al consecvenţei comuniste în coalizarea tuturor forţelor şi salvarea ţării în integralitatea ei. Indiferent de interesele străine sau aventurile comandamentul naţional cerea soluţia categorică ce s-a găsit la 23 August 1944. Am prezentat acest adevăr şi în ediţiile trecute, dar documentele în plus cu care îl se confirmă astăzi, arată neîndoielnic meritul epocal al luptei comuniştilor români: **intru acea realitate sfîntă de unitate a întregii Românii consolidată prin memorabilul act.** O altă serie de documente demonstrează că încrederea lui Antonescu în armele secrete ale lui Hitler nu era deloc deşartă. Termenii pe care îi folosesc nomenclatoarele armatelor de astăzi, cele de „rază lungă, medie sau scurtă de acţiune" îşi au începînd în celebrele „V"-uri la care lucra cercetarea industriei militare germane. Cele şase luni cu care actul de Eliberare a României a scurtat durata războiului, puteau fi tocmai cele ale perfecţionării unor asemenea arme. Iată, aşadar, darul atît de important făcut omenirii de către revoluţia noastră.

— Nu este fără interes să evocaţi şi reacţia cititorilor străini : cine sînt ei ?

— Cîteva sute de mii de cititori chinezi într-o ediţie integrală, citări masive în preluările la care procedează alte lucrări cu tematică asemănătoare şi, în acest an, două ediţii prescurtate în limba engleză şi în limba rusă. De asemenea, întîlnirile cu cititorii acestei cărţi s-au extins la cîteva universităţi din străinătate şi o dezbatere în cadrul Bibliotecii Române din New-York. Repet : cartea s-a bucurat de interes pentru că însuşi evenimentul consemnat merită un deosebit interes şi pe plan internaţional, din el decurgînd multe elemente originale ale politicii româneşti.

— De exemplu ?

— De exemplu, conceptul de dictatură a proletariatului considerat înamovibil pe atunci şi analizat teoretic de-abia în ultimul deceniu, a fost, după părerea mea, infirmat de experienţa luptei comuniştilor români de la 23 August 1944, prin însăşi organizarea unui larg front popular de salvare naţională care corespundea temeiurilor democratice ale societăţii româneşti şi nu metodelor artificiale de impunere a unui regim. Atunci, în acea luptă dedicată aspiraţiilor populare şi bazată pe ele, a apărut, neformulată încă, generoasa idee înflorită şi desăvîrşită de gîndirea teoretică a secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu : „Cu poporul şi pentru popor". Salvînd ţara de pericolul distrugerii şi al împărţirii, forţele patriotice au demonstrat tocmai succesul unui asemenea deziderat. Iată, aşadar, cum conceptele politicii noastre moderne nu sînt doar simple formulări teoretice, ci faptă de conştiinţă decurgînd din însăşi experienţa noastră istorică. Ele izvorăsc firesc din firescul aspiraţiilor noastre naţionale şi, prin asta, capătă şi mai multă temeinicie contribuţia românească la îmbogăţirea teoriei revoluţionare.

— V-aţi bucurat întotdeauna numai de aprecieri pozitive în legătură cu această carte ?

— Depinde ce înţelegem prin aceste „aprecieri pozitive". Desigur, există şi unii dispuşi să o calomnieze. De obicei, cei cărora nu le convine adevărul asupra factorului determinant al populare mobilizată în interiorul ţării de comuniştii patrioţi. Sînt unii care, fie că i să-şi aroge ei meritele, fie că, pur şi simplu, au fost încurcaţi în planurile lor de actu tru de afirmare naţională. Dar, ştiţi dicton „gura păcătosului". Dorind să minimalizez această carte, unul dintre personajele ei afl străinătate, a spus nici mai mult nici mai p că „din tot ce s-a publicat despre 23 Aug ea este **cea mai periculoasă** pentru că se baze pe veridicitatea documentelor". Cert lucru respectivul nu a dorit o apreciere pozitivă, d eu nu pot fi decît bucuros că, pentru o asem nea categorie de oameni cartea mea e cea ma periculoasă.

— Aţi menţionat, în trecere, problema structurii romanului, care trebuie socotită importantă. De fapt, îmbinarea ficţiunii cu documentul creează o formulă nouă, asupra căreia vă propun să reflectaţi.

— Am experimentat în mai multe romane ale mele îmbinarea ficţiunii cu documentul. Este vorba ca, în loc de o clasică repovestire a documentului, să foloseşti chiar textul şi spiritul lui prin tăietură potrivită şi calcularea efectului artistic pe care îl dă, printr-o aşezare firească a sa în cadrul analizei, descrierii, eseului şi celorlalte mijloace ale prozei. În fiecare dintre aceste cărţi, romanul, în sensul lui clasic, este scris de la un capăt la altul. Dar, pe dedesubtul literei tipărite. Ca un scenariu pe care, apoi, regizorul, actorul, decoratorul îl umplu cu toate datele artistice ale creaţiei lor. Toţi aceştia, însă, se însumează în munca dublă a romancierului. Astfel (vorbesc de intenţie, realizarea o pot aprecia doar cititorii) forma finală, tipărită, devine un alt fel de roman, mai plin de sensuri şi mai incitant pentru imaginaţia cititorului modern. Precizez : nu este vorba de cealaltă specie, la fel de valoroasă, a cărţilor de reconstituire cu modalităţile reportajului, ci de o structură specifică romanului. Îmbinarea documentului istoric cu proza de analiză produce o nouă arhitectură romanescă. Este vorba, deci, de romanul istoric de reconstituire care capătă o dimensiune prin caracterul analitic al prozei şi alta — prin valenţele informative şi de atmosferă ale documentului. În acest fel „a reconstitui" nu mai înseamnă „a repovesti" ceea ce ai aflat de la alţii, ci „a reinterpreta" tu prin expoziţia pe care o dai faptelor şi a-l stimula pe cititor să reinterpreteze şi el, prin înţelesul pe care îl capătă pentru el aceste fapte şi prin concluziile la care ajunge.

— Se spune că „Romanul unei zile mari" a apărut cu o oarecare întîrziere faţă de momentul cînd a fost scris.

— Într-adevăr, am aşteptat mult şi m-au aşteptat multe furci caudine. A trebuit să vină această epocă de mare deschidere, de dragoste şi înţelegere pentru nevoia adevărului istoric ca ea să poată nu numai să apară dar să circule într-un asemenea tiraj care, după cum se vede prea bine, nu numai că nu deranjează altceva decît reaua credinţă, ci serveşte sincer idealul nostru de adevăr.

— Rezultă, deci, că o formulă stilistică originală este reclamată în acest caz dar şi în altele de anvergura obiectului, adică un moment istoric fundamental pentru naţiunea română.

— Desigur, este şi aceasta un motiv să mă simt veşnic legat şi veşnic îndatorat marelui act al revoluţiei noastre naţionale.

George Traian Roman

JURNAL DE FRONT

„Tigrii" au fost opriţi

DIN AMINTIRILE UNUI SCRIITOR PE TRASEUL DE FOC AL INSURECŢIEI

Numai cine nu a fost pe front, în primele linii, nu-şi poate da seama cum este simţită de către luptători apropierea unei aşezări omeneşti. Aflîndu-te pe întinderile nesfîrşite, bîntuite de uraganelor luptelor, simţi cum oraşele, satele, fermele, căsuţele răzleţe îţi picură în suflet un amestec nedesluşit de calde sentimente.

Oraşul, satul, ferma, căsuţa izolată sînt omul, sînt viaţa. De aceea şi oamenii din primele linii de foc ale războiului, linii necontenit mişcătoare, simt şi trăiesc altfel apropierea aşezărilor omeneşti decît cei ce sînt mult mai înapoi, în spatele frontului.

De satul Feiurdeni mă leagă, şi pe mine, şi pe toţi ostaşii regimentului nostru, foarte multe. În preajma lui s-a petrecut însă şi un fapt mai altfel decît altele, mai deosebit.

Pe deasupra poziţiei Regimentului 34 infanterie, din care făceam şi eu parte, obuzele artileriei româneşti începură să se năpustească peste inamic, într-un vuiet năpraznic, asemănător cu cel produs astăzi de zeci şi zeci de avioane cu reacţie în zbor. Se dezlănţuise pregătirea de artilerie a atacului. În liniile duşmane era un prăpăd nemaipomenit. Vîlvătăi ţîneau spre înalturi, înnădindu-se cu îngrămădirile de nori negri ce atîrnau a ploaie deasupra cuprinsului.

Începu să răspundă şi artileria fascistă, care-şi lăţi bătaia pe toată poziţia românească, atît pe tranşeele de dincoace de Feiurdeni, cît şi pe sat.

Mai înapoi, într-o mincătură de lîngă mine, brandiştii sergentului Căruţelu săriră la piese gata să dea viaţă planului de foc. Totul era pregătit. În primele tranşee aşteptau înclestarea cu duşmanul, încordaţi ca un arc, infaneriştii companiilor din linia I, aflaţi pe culmea de peste sat. Printre acestea şi compania a 6-a pe care o comandam eu.

...Fruntea înaltă a lui Căruţelu se brăzdă de cute adînci. Sprîncenele se apropiară atît de mult una de alta, încît păreau a fi o singură linie, o streaşină sub care sticleau, printre genele întredeschise, ochii verzi, sfredelitori ai sergentului. Casca, bine prinsă pe cap, îi umbrea figura cioturoasă. Înainte de a sări la piesă, îşi mai aruncă odată ochii asupra satului.

...A sărit din groapă glonţ pînă la Neagu, ochitorul. Scund, dar vînos, caporalul l-a tras lute lîngă el, tocmai cînd o schţiă a muşcat lacom din ţărîna parapetului.

— Grigore, numai ochi şi urechi !... Auzit ? i-a strigat, printre tunetele exploziilor Căruţelu, bătîndu-l pe umăr în timp ce se pregătea să sară din nou la locul lui...

Că un fulger negru mi-a apărut semnul cu mîna făcut de Căruţelu.

Una după alta se înşiruiră bombele aruncătorului de 81,4 mm, într-o lungă şi înaltă boltire, prin văzduhul piclos. Sfoara înspăimîntătoare de foc a aruncătorului lui Gheorghe trecu exact pe deasupra braţului zdrenţuit al Feiurdenilor, potopindu-se într-un clocot de trăznete pe una din cotele poziţiei hitleriste.

Focul nostru i-a răzbit pînă la urmă pe hitlerişti. Regimentul nostru s-a avîntat la atac.

S-a săltat din groapă, ţîşnind la vale, spre Feiurdeni, şi Căruţelu cu brandiştii lui, pentru a ajunge cît mai repede din urmă pe puşcaşii companiei mele, porniţi în iureş de pe dealul de dincolo de sat.

Cînd să punem piciorul pe creastă am fost aruncaţi la pămînt de un vîrtej ameţitor. Într-un vuiet sinistru, stoluri de „Stukas"-uri fasciste îşi trimiteau sacii cu grenade. Atacul fusese oprit. Hitleriştii porniseră dinspre Borşa un contraatac cu tancuri. După ce avioanele fasciste s-au depărtat, Căruţelu cu cei doi comandanţi de piese au şi zbughit-o înainte, către mine.

În două cuvinte, l-am lămurit asupra misiunii :

— Întăriţi-vă în tranşeele cucerite de la inamic ! Nici un pas înapoi ! Foc şi iar foc asupra duşmanului !

Uruitul tancurilor germane creştea dinspre valea largă a Borşei. Vînătorii noştri de tancuri pregăteau, în funduri de gropi, încărcături de trotil, sticlele incendiare, luminările fumigene. Alţii se mişcau prin şanţuri, îndoiţi de mijloc, purtînd ca pe nişte ciomege, faustpatroanele, acele teribile arme de luptă împotriva tancurilor.

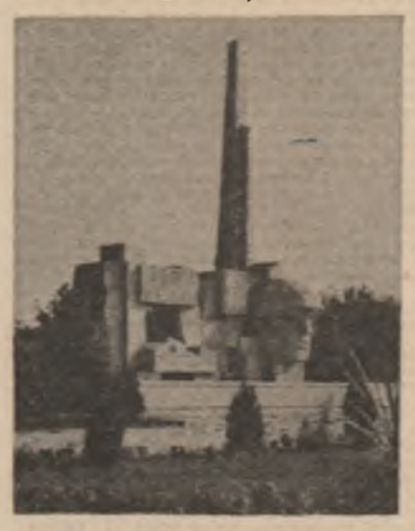

Monumentul ostasului român de la Carei, operă a sculptorului Vida Geza

Căruţelu şi brandiştii lui, cum să lupte ei contra colosilor de oţel ? Ei n-aveau decît să-şi arunce bombele aruncătoarelor pe infaneriştii hitleriştii care se ţineau după blindate.

„Tigrii" îşi făcură apariţia la cîteva sute de metri. Urcau grohăind metalic şi improşcau moarte din tunuri. Antitancurile şi artileria noastră îi luară în primire. Restul — un regiment întreg — îngropat pînă în bărbie în pămînt, se afla într-o neclintire înmărmuritoare. Trebuia să-l surprindem pe vrăjmaş.

Pocniturile scurte ale antitancurilor noastre erau urmate, în aceeaşi clipă, de lovituri în plin. „Tigrii" se lăsau pe labe — cu senila plesnită, ori răgînd din toţi rărunchii motoarelor, încercînd s-o cotească din bătaia neiertătoare a tunului. Alteori, cînd „Tigrului" i se încingea, din cauza loviturilor primite, provizia de muniţii, tuna şi fulgera prefăcîndu-se în aschii de fier mort, care zburătăceau în toate părţile, şuierînd ascuţit pînă cînd bufneau surd în pămînt.

Dar tunurile nu le puteau birui pe toate. Tancurile nevătămate se apropiau ameninţător lovind nimicitor din toate gurile lor de foc.

Iată-le ! Primele au şi intrat în poziţia regimentului, pe stînga. Dinapoia lor răsăriră şi infaneriştii hitlerişti.

— Foc ! tună Căruţelu.

Pojarul exploziilor bombelor de aruncător se întindea larg peste infaneriştii duşmani din faţa companiei a 6-a. Cu tancurile intrate în poziţie începură să se răfuiască vînătorii de tancuri şi chiar infaneriştii de rînd, atacînd-ele cu încărcături de grenade, orbindu-le cu fumigene, aruncînd în vizoare cu sticle incendiare, aruncîndu-se pe ele din mers pentru a le pune încărcături în turelă.

Nemţii, în zvîrcolirea lor de moarte, se răsuceau dărîmînd tranşeele. Înnebuniţi de groază, hitleriştii deschideau turelele, săreau afară cu părul vîlvoi, trăgînd cu revolverele la întîmplare.

În poziţia companiei a şasea nu pătrunsese încă nici un „Tigru". Spărtura se făcuse la batalionul din stînga. Aici, la a şasea, se bateau cu foc doar infaneriile.

Nu ştiu cum se făcu însă că de acolo, din stînga, trei tancuri proaspete se strecurară din cerc şi o porniră direct către poziţia aruncătoarelor lui Căruţelu, prin spatele descoperit al companiei a 6-a. Scuipau foc şi clănţăneau din şenile.

Se vede că nu-i zăriseră nici pe Căruţelu, nici pe-ai lui. Îşi privi servanţii dintr-o fărîtură cu coada ochiului. Toţi îi aşteptau, împietriţi, comanda...

Hop !... Monştrii o cotiră spre vale, acolo unde zăcea satul.

Na, că le cad în spate la ai noştri, răcni Căruţelu. Of, de ce n-am eu un tun acum, un faustpatron, o legătură cu grenade măcar ? !...

Să mai tragă cu aruncătoarele în tancuri de la o distanţă atît de mică, nici vorbă nu putea să fie. Îşi muşcă buzele pînă îi dădu sînge. Îmi strinsei şi eu ochii o clipită şi, printre troienele-mi de gînduri, văzui cum balaurii însenilaţi dau buzna în sat, iau casele-n spinare şi buiesc cu ele pe turelă în spatele regimentului, aşa cum se aruncă şi îşi înfige tigrul colţii lui sălbatici în spinarea elefantului...

Tresări. Holba ochii. Tancurile, la cîţiva paşi de noi, începură să coboare.

— Ce-i de făcut ?, şi mă plesnii peste frunte.

Atunci Căruţelu se trase un pas înapoi, îşi umflă pieptul şi un răcnet prelung înţiora cîmpul de bătaie :

— Atenţiune ! Toţi brandiştii ! Săriţi cu bombele în mînă la şenileee !...

Dintr-un salt, sergentul Căruţelu ajunse la piesa lui Călin, înşfăcă şi el trei bombe şi, în fruntea plutonului, se avîntă în amurgul afumat, prin dosul unei limbi de stejăriş, către sat.

Tancurile coborau prudent în direcţia văioagei pline de ruine, atît de bine cunoscută de noi şi de Căruţelu. Tocmai acolo, între dărîmături, le ieşiră şi ei înainte. Le ţineau calea tupilaţi printre ruine cu braţele pline de bombe.

Trei salve — una după alta — a cîte 7 bubuituri fiecare făcură să hotărască toate hăurile înnoptării. Douăzeci şi una de bombe de brand, cu focoasele bine înşurubate, au fost aruncate între şenilele „Tigrilor" fascişti. Primul şi al doilea tanc încremeniră acolo. Al treilea, mai puţin vătămat, s-a răsucit îndreptîndu-se greoi spre creastă cu speranţa deşartă că va mai ajunge iarăşi în rîndurile fasciştilor.

Căruţelu striga, cît îl ţinea gura, la vînătorii noştri de tancuri de pe deal...

Nu i-a fost zadarnică chemarea. Cînd „Tigrul" ajunse pe muchia dealului trozni într-o vîlvătaie orbitoare. Începu apoi să ardă ca o torţă. Din cînd în cînd săreau din el, bubuind prelung pe cerul nopţii, imense umbrele de scîntei. Pe acele umbrele scînteietoare îşi plimba, de acum liniştit, privirile sergentul Căruţelu proptit în ruinele ultimei căsuţe din braţul însîngerat al Feiurdenilor. În acelaşi timp, gîndurile îi zburară, probabil, din nou spre satul lui natal...

col. (r) Ion Gh. Pană

Ostaşi români pe frontul antihitlerist

De August

Urmare din pag. 1

care, în esenţa ei nouă şi pură, a înaintat cu încredere şi fără ocolişuri în timp, avînd în toate şi pretutindeni, în tot ce gîndeşte şi pune sub semn de împlinire, pecetea acelui August biruitor, sigiliul şi forţa marilor deveniri.

Axă a gravitaţiei noastre, August numără bătăile inimii întregii ţări. Şi celebrează adevăruri ce ţin nu doar de o generaţie, şi nu doar de o singură profesiune de credinţă, ci de existenţa în timp a tuturor celor ce alcătuiesc acum chipul şi starea României, de acest formidabil urcuş al ei în timp, treaptă lîngă treaptă şi aripă lîngă aripă, într-o ascendenţă pe care, metaforic, o putem numi şi a zborului, dar ea este mai cu seamă a lucrului asupra noastră înşine : este acel act de identitate morală, politică şi socială la care am ajuns şi prin care, într-o logică a vederii libere şi cinstite, măsurăm nu numai prezentul ci şi viitorul. De August se leagă în întregime acest viitor cum de August se leagă clipa frumoasă a celebrării sensului tuturor marilor victorii. Trecem de aceea prin August ca printr-un ţinut al legendelor ctitorite cu mîini şi frunţi inspirate.

În lumina izvoarelor documentare

Urmare din pag. a 3-a

nizarea şi desfăşurarea luptei de rezistenţă antifascistă a poporului nostru în anii 1940—1944.

Numeroase documente incluse în această culegere redau situaţia tragică în care s-a aflat poporul român în perioada anilor 1940—1944, cuprind aspecte ale condiţiilor deosebit de grele în care au fost nevoite să-şi desfăşoare activitatea forţele patriotice progresiste în frunte cu Partidul Comunist Român pentru organizarea şi desfăşurarea luptei de rezistenţa antifascistă.

Largul evantai de documente selectate din arhivele interne — decrete, legi, rapoarte, ordine, circulare, dări de seamă, note, buletine informative, sinteze, rechizitorii, memorii, scrisori, articole din publicaţii, manifeste etc. — atestă dîrza rezistenţă a poporului român împotriva agresorilor fascişti, reliefează amplificarea şi maturizarea situaţiei revoluţionare din România care a culminat cu declanşarea şi înfăptuirea actului istoric de la 23 August 1944. În conţinutul a sute şi sute de documente se arată că forţele interne conduse de Partidul Comunist Român au constituit factorul decisiv, hotărîtor al pregătirii, desfăşurării şi victoriei revoluţiei din august 1944.

Imaginea de ansamblu privind consecinţele actului istoric de la 23 August 1944 asupra desfăşurării celui de-al doilea război mondial, privind contribuţia României la războiul antihitlerist, alături de coaliţia Naţiunilor Unite, este întregită cu documente selectate din arhive străine, constînd din rapoarte, scrisori, memorii, instrucţiuni, articole din ziare, comunicate ale agenţiilor de presă, emisiuni ale posturilor de radio etc. Prin înfăptuirea revoluţiei din august 1944, poporul român a dat puternice lovituri Wehrmacht-ului, scoţîndu-i din luptă (numai între 23—31 august 1944) peste 61 000 de militari şi capturînd o mare cantitate de armament şi tehnică de război ; cu forţe proprii Comandamentul naţional român a deschis un nou front împotriva Germaniei hitleriste, la nord de Carpaţii Meridionali şi la vest de cei Occidentali, Revoluţia din august a creat condiţii favorabile pentru trecerea la izgonirea ocupanţilor horthyşti şi hitlerişti din partea de nord-vest a României.

Redînd efortul militar şi economic al României la înfrîngerea Germaniei hitleriste, numeroase documente cuprind informaţii deosebit de valoroase cu privire la luptele purtate de armata română alături de armata sovietică împotriva trupelor Wehrmacht-ului pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei şi Austriei, cu privire la aprecierile de care s-au bucurat în epocă atît competenţa comandamentelor române, cît şi eroismul, capacitatea de efort şi spiritul de sacrificiu dovedite de toţi luptătorii români în războiul antihitlerist.

☆

Aşadar, cele patru volume „23 August 1944. Documente" constituie un valoros instrument de cunoaştere şi de lucru nu numai în îndemîna specialiştilor ci a tuturor celor ce doresc să cunoască, în toată amploarea şi măreţia sa, Revoluţia de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă din august 1944.

Acum, în apropierea celei de-a 45-a aniversări a actului istoric al demnităţii naţionale a poporului român, studiul multilateral al izvoarelor documentare scoate în relief cu şi mai multă pregnanţă rolul decisiv pe care l-a avut Partidul Comunist Român — forţa politică fundamentală care a pregătit, organizat şi condus poporul român în înfăptuirea Revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă din august 1944. Partidul Comunist Român, cadrele sale de bază, în rîndul cărora s-a afirmat puternic personalitatea de militant patriotic a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, au organizat şi condus cu strălucire poporul român la victoria Revoluţiei din august 1944, care a marcat un moment epocal în istoria României. Reliefînd meritele nepieritoare ale Partidului Comunist Român în organizarea şi conducerea luptei poporului nostru pentru dreptate socială şi eliberare naţională, tovarăşul Nicolae Ceauşescu arată : „Niciodată în România n-a existat un alt partid politic cu istorie atît de bogată şi glorioasă care să fi luptat cu abnegaţie şi să fi realizat atîta pentru fericirea poporului român, pentru măreţia naţiunii noastre".

Înfăptuită de poporul român sub conducerea Partidului Comunist Român, Revoluţia de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă din august 1944 a deschis calea spre adevărata independenţă, creînd condiţii favorabile ca naţiunea noastră să-şi poată făuri viitorul liber, fără nici un amestec din afară, să poată înainta pe căile civilizaţiei şi progresului social.

Implicaţii europene

Urmare din pag. a 4-a

răniţi şi dispăruţi) — 8 717 localităţi pe teritoriile României, Ungariei, Cehoslovaciei şi Austriei, între care 138 oraşe. Pierderile provocate inamicului s-au ridicat la 117 798 prizonieri şi 18 731 morţi găsiţi pe teren.

Pe întreaga desfăşurare a războiului antihitlerist România a acoperit şi cheltuielile financiare şi în mărfuri pentru susţinerea trupelor aliate, stabilite în Convenţia de armistiţiu încheiată la 12 septembrie 1944. Adăugîndu-se la deosebitul efort militar, această contribuţie atinge uriaşa sumă de 1 120 000 000 dolari (valuta 1938), adică de patru ori bugetul României pe exerciţiul financiar 1937—1938.

Cu toată această imensă contribuţie economică militară, cu toate că diplomaţia românească a făcut eforturi deosebite, reliefate în volum, pentru apărarea intereselor naţionale, pentru recunoaşterea unor stări de drept şi de fapt, corespunzătoare realităţii, deşi în timpul Conferinţei de pace de la Paris mai mulţi reprezentanţi ai statelor aliate au dat o înaltă apreciere efortului românesc în războiul dus alături de coaliţia Naţiunilor Unite, României nu i s-a acordat statutul de ţară cobeligerantă.

Punînd în evidenţă rădăcinile istorice ale Revoluţiei române, originalitatea şi forţa mişcării de rezistenţă din România, consensul naţional în realizarea marelui act de la 23 August 1944, locul şi rolul ţării în contextul evenimentelor celui de-al doilea război mondial, ecoul internaţional al evenimentelor din august 1944, lucrarea se impune ca o prestigioasă contribuţie adusă de istoriografia românească la adîncirea procesului de explicare a premiselor şi însemnătăţii revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă.

POST RESTANT

dintre toate lunile verii, parcă tot **august** sună cel mai frumos. Lună de vacanță de la un capăt la altul, fără examene, corigențe, bilanțuri trimestriale, repetenții, dar cu miros de griu deasupra Bărăganului și maci pe șanțurile Bucovinei, cu vipia din creștetul capului și apa rece inghețindu-ți inima din Făgăraș. August — ce frumos sună acest cuvint în copilărie, cind în vie se coc strugurii, iar nucile sint tocmai bune de spart cu briceagul, cind pepenii se rostogolesc verzi în bostănărie, cind pe dedesubtul malului inalt de țărină abia se mai strecoară printre bolovani un fir din apa Rimnicului. August — lună în care ne aducem aminte de poetul **Teodor Balș** și de camarazii lui elevi militari care au apărat hotarele Bucureștilor cu arma în mină, mulți dintre ei sfirșind acolo, în miriștea mărginașă a orașului, la „porțile sale albastre". August — cind spui acest cuvint vezi un lan de griu cutreierat de maci.

☆

Tot mai mulți dintre corespondenții noștri s-au prins în jocul călușului nostru, ceea ce arată că se poate scrie și cu temă, atunci cind tema este atractivă, și, mai ales, generoasă epic. Iată, deci, un alt autor, **George Ungureanu din Cimpulung Moldovenesc**, povestind cu haz o intimplare (atenție !) adevărată — avind drept personaj principal un cal :

CALUL GRAMADOIULUI : «Era toamnă ; nu cunosc pricina, dar imi amintesc că circul, înainte de plecarea din localitate, scoase la vinzare caii dresați. Cai îngrijiți, frumoși ca de prin povești. Unul din aceștia a fost cumpărat de Vasile al Gramadoiului, din Valea-seacă, om fără gloată, doar cu soție lingă el, care îndată ce l-a văzut în ograda lui, l-a pus la munci grele. Cu vorbe goale și cu minciuni, il scotea zi de zi la treabă, flămind și neingrijit. Traiul de la circ nu avea să-l mai intilnească niciodată la noul stăpin.

„Azi mergem să aducem fin Filimonesii și-l minca pe săturate acolo ! sau Azi mergem in pădure și pină fac eu o căruță de lemne, ai tot timpul să paști pin-la săturate ! sau Azi este vreme rea, ploioasă, nu ieșim la treabă, stind in grajd degeaba iți ajunge o mină de turște !"

Astea erau vorbele Gramadoiului și din calul cel frumos, indrăgit de toată lumea în arena circului, rămase in scurt timp o biată gloabă, care de-abia se mai ținea pe picioare. Supus, ascultător, blind, trăgea orice greutate i se punea in căruță. — Trăgea pină cădea de istoveală. — Primăvara, din bietul cal rămăseseră numai oase și piele.

„Dacă ajungem pină duminică, te duc pe imaș să paști, să-ți mai vii în oară !" ii zise intr-o zi văzindu-l că e pe moarte.

Duminică, Vasile al Gramadoiului l-a scos la păscut așa cum l-a juruit. Calul, chinuit toată iarna de foame și sete, ajuns in libertate la iarbă verde, și-a pus in gind să nu se mai întoarcă la stăpinul lui. Așa că seara, cind veni acesta cu friul să-l ducă acasă, cu urechile ciulite, ii intoarse spatele.

„Hăida hai, belitule, fă-o pe nebunu, dacă vrei să nu mai pupi imașul de azi înainte !... Hai la moșu că ți-a adus ceva bun !... Uite ce ți-a adus moșu !" zise Gramadoiul, încercind să se apropie de el, cu pălăria goală, intinsă drept momeală.

Calul, cu botul intins inainte și cu urechile ciulite, nervos, sforăia pe nas și azvirlea cu picioarele dindărăt, în toate părțile, ca niciodată pină atunci.

„Măi, jigodie, măi !... Măi, rapciugosule, te-ai imbuiecit așa repede ?... Eeee he hei, las-pe mine, că-ți vin eu de hac, corghitură afuristă. Te gindești că n-ai să vii acasă, hi ?... Hai, n-a face pe prostul, vină la moșu aici !..."

În zadar toate vorbele stăpinului, calul nu da o balegă pe ele, se ferea mereu și căuta dușmănos să lovească. Gramadoiul, văzind că se lasă întuneric, o luă înapoi spre casă cu friul sub braț, vorbind singur pe drum :

„Lasă, lasă, iți vin eu de hac, nu te teme, știu ce-ți trebuie ție intriclisitule. Ai dat oleacuță de gustul ierbii și te faci a nu auzi. Mănince-te lupii să te minince. Cind mi-a crește păr in palmă, ii mai vedea tu imașul de azi înainte. Mai gasit de prost, hi ?... Mincare ți-am dat, apă ți-am dat, omenește m-am purtat cu tine, ce ți-i de cap corghitule ? Pentru ceea ce ai făcut azi, iți fagaduiesc o sută de cetlee și pe imaș mai va. Nu te scot din grajd să știu că și crăpi ! Hm, încă așa ceava n-am pomenit ! Buba cea neagră să deie peste tine, rapciugosule !..."

— Ce s-a-ntimplat, cum de vii singur, unde-i calul ? il intimpină nevasta, văzindu-l că intră pe poartă fără cal.

— Așa imi trebuie dacă-s prost și bun ! N-am avut de lucru și l-am scos la iarbă verde, in loc să-l las în grajd, să crape acolo de foame, să nu umblu acuma cu palaria in mină, să mă rog de el să steie să-i pun capăstrul in cap ! Mă razbolescu cu totul de ciudă... Cine m-a pus să-l scot la păscut ? Parcă-i turbat belitu, că nu m-a lasat să mă apropii de el nici în ruptul capului. La așa ceva nu m-am așteptat, nu mi-a venit in cap că poate face ! Pe cit de bun și de blind e in grajd, pe atita e de prost pe imaș. Salbatec cu totul, tigoara.

— Măi Vasile, l-o fi deochiat cineva ! Hm, hm, hmm ! să nu fie modru să-l poți prinde ! Hai să-i sting niște carbuni de deochi. Prinde-ți gulerul camășii intre dinți și ține-l strins, pină fac eu treaba asta.

Cu aceste vorbe Saveta Gramadoiului se duse la soba incinsă de jar, de unde trase cu ojogul, intr-o cană cu apă, trei cărbuni aprinși.

— Ii deochiat, rău de tot deochiat !... Ai auzit cum sfiriiau carbunii ?... Bat-o s-o bată, asta-i Pascarița !... Ai trecut pe la poarta ii cu calul și l-a deochiat spurcaciunea. Miine dimineață, inainte de răsăritul soarelui, trebuie să-i dăm apa asta in ceava, s-o beie.

A doua zi, cu noaptea in cap, Vasile a Gramadoiului cu nevastă-sa se invirteau pe lingă cal, cu un căuș de ovăz, peste care turnaseră apa descintată.

„Hai la mama, puiuțule, că mama ți-a adus ovăz. Hai, fii cuminte, să mergem acasuță !

Calul își ciuli doar urechile și își văzu de păscut mai departe.

— Dacă aș avea o pușcă, acuma l-aș împușca, zău l-aș împușca ! Minince-l riia, să-l minince, că asta intrece orice rabdare ! Mă oftic de ciuda nu alta !

Trei zile și trei nopți, Vasile a Gramadoiului, a incercat cu tot felul de momeli să-l prindă, dar degeaba, calul părea sălbatec, parcă nu văzuse om niciodată, la apropiere de el lua infățișare de fiară :

— Mă duc la Nițucă a lui Salvari, la padurar, să vie cu pușca să-l omoare, că nu mai pot răbda. Prea mă țese, din cale-afară, mă desfac, nu alta !

Cind era gata să plece după padurar, se auzi undeva cintec de trompetă. Calul se opri din pascut, ridică nările in vint cu urechile făcute pilnie, atent ascultă citeva clipe, apoi porni nălucă spre Bitca Țiganilor, de unde venea acel **cintec**.

Vasile a Gramadoiului rămase cu gura căscată un timp, cuprins de mirare, neștiind ce să facă, încotro să apuce. Chibzui puțin și o luă la fugă pe urmele calului, pe care il ajunse tocmai la casa lui Petrea Crețului, de unde pe ușa larg deschisă, năvălia afară cintecul de trompetă — un vals.

Calul, ajuns aici, incepu să se invirtă în ritmul valsului așa ca altădată in arena circului. Trompetistul, văzindu-l, il cuprinse mirarea și lungi mult cintecul. La un moment dat, calul istovit, ingenunche în fața stăpinului de alături, care fără nici o greutate ii puse friul in cap, pornind apoi blind, cuminte, spre casa unde il așteptau iarăși zile grele.»

COSTACHE TUDOR, Constanța : În sfirșit, ne scrieți cu numele d-voastră adevărat, cu mult mai frumos decit pseudonimul Tortilă. Aceasta vă mărește șansele de a vă vedea publicat în „Luceafărul", nu ? Pe de altă parte, ați făcut foarte bine insoțind prezentarea d-voastră cu răspunsul nostru decupat din revistă. Pentru operativitate, aviz amatorilor.

Iulian Neacșu

Evocări de ev aprins

● În inveșmintări muzicale diverse — de la poem simfonic la balet, de la cantată la operă, de la cintec coral la muzica ușoară — istoricul act de eliberare socială și națională de la 23 August a constituit motivul inspirator a numeroase lucrări evocind faptele de vitejie ale comuniștilor, ale ostașilor români in acel fierbinte miez de vară, perspectiva luminoasă pe care revoluția antifascistă și antiimperialistă a deschis-o pentru intregul popor, care astăzi poate cinta in libertate mărețele realizări ale timpului prezent.

„Cantată pentru 23 August" și „Cantata Independenței" de Dragoș Alexandrescu, cantata „Eliberarea" de Mansi Barberis, poemul simfonic „August 23" de Gheorghe Dumitrescu, „Poemă de August" de Doru Popovici, oratoriul „Pe lespedea eroilor" și opera-balet „Anul tinăr 44" de Sergiu Sarchizov, oratoriul „Scinteia Eliberării" de Ovidiu Varga, precum și numeroase opere inspirate de lupta și jertfele comuniștilor în anii grei ai ilegalității — „Fata cu garoafe", de Gheorghe Dumitrescu, „Trandafirii Doftanei" de Norbert Petri, „Interogatoriul din zori" de Doru Popovici, „Dreptul la dragoste" de Teodor Bratu, „Dragoste și jertfă" de Cornel Trăilescu sau muzica filmului „Un August în flăcări" de Dumitru Capoianu — sint doar citeva din titlurile semnificative pentru statornica preocupare a compozitorilor noștri de a reflecta in muzica lor frămintații ani de lupte ce au pregătit istoricul act de la a cărui împlinire aniversăm, in aceste zile, 45 ani.

Eroii acelor zile de luptă s-au jertfit pentru ca astăzi să putem cinta patria liberă („Laudă patriei" de Gheorghe Dumitrescu, „Un pămint numit România" de Liviu Glodeanu, „Un cintec despre jertfe mari și despre lumină" de Carmen Petra Basacol, „Mărire ție, patria mea" de Mihail Jora, „Patria mea" de Doru Popovici, „Ritmuri citadine" de Nicolae Beloiu, „Imagini bucureștene" de Pascal Bentoiu, „Terra Daciae" de Mircea Chiriac), dorința de pace (Simfonia a II-a „Pentru pace" de Nicolae Brinzeu, rapsodia coregrafică „Înfrățire" de Paul Constantinescu, Simfonia a XVI-a „Triumful păcii" și a XX-a „Înfrățire intre popoare" de Dimitrie Cuclin, Simfonia a IV-a „Apelul păcii" de Alfred Mendelsohn, „Canti per Europa" de Theodor Grigoriu, cantata „Către pace" de Liana Alexandra, „Pro Humanitate" de Alexandru Pașcanu) și munca neobosită pentru inălțarea patriei către un viitor luminos sub conducerea Partidului („Comunistul" de Constantin Palade, „Luminile țării" de Mansi Barberis, „Poemul muncii înfrățite" de Wilhelm Berger, baletul „Văpaia" de Mircea Chiriac, „Sărbătoarea muncii" de Marțian Negrea, cantata „Partidul" de Emil Simion, cantata „Neam românesc, neam suveran" de Claudiu Negulescu).

Glorificind neuitatele momente ale Eliberării, cintecele patriotice și revoluționare ce ocupă un loc important în creația românească contemporană aduc, in același timp, un omagiu clasei muncitoare, Partidului, frumuseților patriei și constructorilor epocii pe care o trăim, mobilizindu-i in munca lor de zi cu zi.

Mesajul epocii contemporane este purtat și de muzica ușoară care, in special în ultimii ani, a abordat o problematică majoră, alături de temele specifice genului.

Compozitorii își unesc astfel glasurile în marele imn pe care creația muzicală românească il inchină, cu recunoștință și dragoste, făuritorilor de eră nouă, ale cărei porți s-au deschis în neuitatul 23 August 1944.

Anca Florea

ANTIFASCISMUL —
trăsătură fundamentală a ideologiei și politicii partidului nostru

Urmare din pag. 1

(ianuarie 1933), va fi creat, din inițiativa Partidului Comunist Român, in iunie 1933, Comitetul Național Antifascist.

Crearea Comitetului Național Antifascist corespundea unei necesități imperioase de ordin istoric, întrucit din consolidarea fascismului pe plan internațional derivau pericolele cele mai grave pentru integritatea teritorială, pentru independența și suveranitatea națională ale poporului român. Este meritul Partidului Comunist Român nu numai de a fi sesizat de la bun început interdependența nefastă dintre fascism și revizionismul revanșard, dar și pentru că a găsit, pe plan național, cele mai potrivite mijloace de acțiune în vederea combaterii eficiente a acestor pericole.

Justețea orientării partidului in privința necesității creării Comitetului Național Antifascist avea să fie confirmată in curind de contingentele largi de oameni ai muncii, muncitori și intelectuali de pe intreg cuprinsul țării, care vor adera la activitatea sa. Baza largă de masă pe care a avut-o organizația își găsește, pe de altă parte, explicația in orientarea tactică adecvată a partidului comunist de a promova in conducerea Comitetului, alături de intelectuali de prestigiu, militanți comuniști și antifasciști din rindurile clasei muncitoare, revoluționari care se bucurau de mare prestigiu in mase.

În contextul acestor preocupări ale partidului se explică participarea la crearea Comitetului Național Antifascist și apoi la activitatea in conducerea organizației a tinărului comunist Nicolae Ceaușescu. Simțul organizatoric, dinamismul și clarviziunea politică care il caracterizau s-au răsfrint pozitiv in activitatea de ansamblu a Comitetului Național Antifascist. Partidul comunist a promovat, de asemenea, in epocă o largă politică de alianțe antifasciste, intre care un larg ecou național l-au avut înțelegerile realizate la Băcia și Țebea in iarna anului 1935. Semnatarii acestora : Blocul pentru apărarea libertăților democratice, Partidul Socialist (Popovici), Uniunea oamenilor muncii maghiari din România (MADOSZ-ul) și Frontul plugarilor se angajau să lupte, cu puteri unite in deplină înțelegere împotriva pericolului fascist și revizionist, pentru apărarea libertăților democratice, independenței naționale și integrității teritoriale a patriei strămoșești.

Luptind pentru unirea tuturor forțelor democratice intr-un front comun antifascist, Partidul Comunist Român a acordat în continuare atenție însemnată muncii ideologice, de lămurire a maselor largi de oameni ai muncii asupra conținutului reacționar, mistic și antinațional al propagandei și acțiunilor organizațiilor fasciste. În acest context, Partidul Comunist Român a reușit să ralieze politicii sale de front popular o serie de intelectuali democrați și patrioți de prestigiu, conștienți de pericolul pe care il reprezenta fascismul pentru cultura și independența națională a țării noastre. Călăuziți de sentimentul datoriei patriotice, reprezentanți ai științei și culturii românești, o intreagă pleiadă de savanți și oameni de cultură au adoptat atitudine antifascistă și au propagat activ ideea necesității luptei hotărite împotriva a tot ce era fascist, reacționar în domeniul vieții politice și culturale a țării, condamnind și demascind în special Garda de fier.

O serie de publiciști comuniști și simpatizanți, și-au făcut, de asemenea, o datorie de onoare din a cultiva in mase ideile democratice și patriotice ale poporului român, sentimentele sale tradiționale de solidaritate cu o serie de popoare cotropite sau amenințate de politica agresivă a statelor fasciste (Etiopia, Spania, Austria, Cehoslovacia ș.a.).

Un succes evident obținut de Partidul Comunist Român pe linia luptei împotriva pericolului fascist, l-au constituit alegerile parlamentare parțiale, cele județene și comunale din anii 1936—1937.

Alegerile au constituit o grea infringere pentru partidele de dreapta și o strălucită confirmare a justeței liniei politice a partidului comunist, o verificare in practica socială a faptului că unitatea forțelor democratice pe o platformă comună antifascistă era nu numai posibilă dar și calea cea mai justă, mijlocul politic de acțiune cel mai eficient de salvare a țării de pericolul fascist și revizionist.

Lupta împotriva pericolului fascist nu a încetat nici in perioada deosebit de complexă a regimului de dictatură regală, instaurată în februarie 1938. Întărindu-și treptat pozițiile și influența in cadrul breslelor muncitorești, Partidul Comunist Român a fost promotorul, organizatorul și conducătorul unor mari acțiuni antifasciste care, depășind granițele țării, au avut răsunet larg pe plan internațional. Puternicele manifestații muncitorești de la 1 Mai 1939, organizate de Partidul Comunist în București și numeroase alte localități din țară, sub semnul unității de acțiune a clasei muncitoare, împotriva pericolului fascist, pentru apărarea independenței și suveranității naționale — în organizarea și conducerea cărora o contribuție determinantă au avut tovarășul Nicolae Ceaușescu, tovarășa Elena Ceaușescu — au fost apreciate la Conferința internațională pentru apărarea păcii de la Paris, din vara anului 1939, drept „o dovadă că Poporul român se raliază la mișcarea antifascistă și că voința sa este de a lupta in mod real împotriva agresorului și fascismului".

Mereu prezentă, experiența acțiunilor de luptă antifascistă din deceniul patru va fi folosită plenar de către partid in anii grei ai dictaturii militaro-fasciste și războiului hitlerist. Exponent fidel al intereselor naționale ale intregului popor, Partidul Comunist Român s-a împotrivit de la început acestui regim, a organizat in variate forme — și cu participarea celor mai largi pături și categorii sociale — rezistența antifascistă, lupta pentru eliberarea României de dominația hitleristă.

Astfel, afirmindu-se ca adevărat catalizator al voinței și intereselor fundamentale ale poporului, Partidul Comunist Român a grupat în jurul său cele mai largi forțe democratice și patriotice, a preconizat unirea intr-un front comun a tuturor partidelor, grupărilor și cercurilor politice interesate in răsturnarea dictaturii și eliberarea țării, a orientat lupta pentru libertate și independență pe făgașul insurecției antifasciste. Un rol deosebit in mobilizarea acestor forțe la eliberarea patriei l-a avut făurirea, in toamna anului 1943, a Frontului Patriotic Antihitlerist. În aprilie 1944, intre Partidul Comunist Român și Partidul Socialist Democrat s-a ajuns la înțelegerea pentru realizarea Frontului Unic Muncitoresc. Acest eveniment a stimulat procesul de unire a tuturor forțelor sociale și patriotice ale națiunii in cadrul de acțiune unitar care a fost Blocul Național Democratic, realizat în luna iunie 1944 ca urmare a înțelegerii politice la care s-a ajuns intre Partidul Comunist Român, Partidul Social-Democrat, Partidul Național-Țărănesc și Partidul Național Liberal.

Evidențiind eforturile permanente ale Partidului Comunist Român pentru realizarea la scară națională a unui front comun și popular de luptă împotriva primejdiei fasciste, rezultatele concrete ale acestor eforturi, vom înțelege mai bine marele adevăr relevat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, care sublinia că victoria obținută de poporul român in august 1944 **„nu a venit din cer, ci a fost rezultatul luptelor îndelungate ale poporului român, al faptului că partidul comunist, în alianță cu partidul socialist, cu celelalte forțe revoluționare și patriotice s-a aflat tot timpul în fruntea luptei de apărare a intereselor vitale ale intregii națiuni"**.

Suflet din sufletul poporului, comuniștii s-au dovedit, astfel, prin cuvint și faptă cei mai dirzi și consecvenți apărători ai intereselor naționale, și-au dovedit dragostea fierbinte pentru glia lăsată de strămoși, dorința nestrămutată de a face totul pentru libertatea patriei, pentru propășirea poporului nostru pe căile civilizației materiale și spirituale socialiste.

Putem aprecia, pe bună dreptate, că înfăptuirea actului istoric din August 1944 și participarea ulterioară a României, cu grele jertfe de singe la războiul antihitlerist, pină la victoria finală pe care o vor obține popoarele împotriva tiraniei fasciste au constituit încununarea finală a luptei îndelungate antifasciste a poporului nostru. Prin eroismul și contribuția sa la războiul antihitlerist, poporul român a demonstrat cu toată forța că nu avusese nimic comun cu fascismul, și-a dovedit din nou adevăratele sale sentimente umanitare, democratice și progresiste.

Încununată de succes, cu 45 de ani în urmă, în zilele fierbinți ale lui august 1944, lupta poporului român împotriva fascismului se înscrie ca o experiență pozitivă în ansamblul mișcării muncitorești și democratice internaționale. Valențele multiple ale acestei experiențe se impun mai mult ca oricind azi, cind grupări fasciste și neofasciste pun din nou in pericol pacea lumii, prin acțiunile lor iresponsabile, teroriste și revanșarde.

În deceniile de după eliberare, poporul român, urmind cuvintul și politica partidului comunist, a parcurs o intreagă epocă istorică — de la orinduirea bazată pe exploatare și asuprire din trecut, la orinduirea nouă, socialistă, in care, liber și deplin stăpin pe soarta sa iși făurește în mod conștient propria-i istorie.

Datorită succeselor interne, precum și politicii sale externe principiale și constructive, la a cărei elaborare și înfăptuire o contribuție esențială, de mare valoare teoretică și practică a adus și aduce secretarul general al partidului, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, România se bucură azi în lume de un prestigiu fără precedent. Ea are prieteni pe toate meridianele, este respectată și apreciată cu căldură pentru prezența sa activă și dinamică, pentru contribuția realistă și chibzuită pe care o aduce la soluționarea unor probleme politice internaționale de mare complexitate. Iată de ce întregul nostru popor, în deplină unitate, a primit cu fierbinte adeziune hotărirea forurilor conducătoare ale partidului de a se propune realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, la cel de al XIV-lea Congres al P.C.R., în funcția supremă de secretar general al Partidului Comunist Român. Această hotărire reprezintă o opțiune politică națională de maximă însemnătate pentru devenirea poporului nostru pe coordonatele civilizației socialiste și comuniste, devenire prefigurată deosebit de clar în Tezele istorice ale apropiatului forum comunist național.

REVISTA STRĂINĂ

● **DE CE SCRIEȚI ?** a fost intrebat scriitorul elvețian Friedrich Dürrenmatt. Și iată răspunsul primit :

„Este cea mai grea întrebare care mi se poate pune. Este atit de grea, incit sint tentat totdeauna să răspund printr-o glumă. Scriu pentru că nu m-am făcut pictor și nu am devenit pictor pentru că m-am făcut scriitor. Pentru mine întrebarea aceasta este cam ciudată, la fel de ciudată ca și cind ai întreba un peștișor roșu de ce inoată. Scriu pentru că sint scriitor. Aș putea răspunde că scriu pentru a mă îmbogăți, dar există meserii în care banii se ciștigă incomparabil mai ușor. Întrebarea ar trebui pusă deci altfel : «De ce mi-am ales această muncă grea ?» Și răspunsul ar fi : nu știu. Pentru mine scrisul este o pasiune. Cind scriu este ca și cind m-aș afla la marginea catastrofei, am tot timpul sentimentul că sint un diletant, că nu știu să scriu, că nu stăpinesc destul de bine limba germană, că n-am fantezie, că nu mai am nimic de așteptat de la viață..."

Iată, in continuare, și răspunsurile altor scriitori la această întrebare, culese din articole sau eseuri ale lor.

■ **Naghib Mahfuz** : „Pentru a răspunde la această întrebare trebuie să mă întorc în trecut. De ce am început să scriu ? Pentru a putea trăi din scris... Pentru a-mi domoli o forță neagră... Spre acest act nu m-a minat nimic interior... Am început să scriu pentru a lua parte la ceva măreț... Pentru a fi premiat pentru cărțile mele. Pe scurt, scriu ca să fiu citit.

Astăzi însă nu mai pot face distincție intre a trăi și a scrie."

■ **Heinrich Böll** : „Scriu cu multă bucurie, cind scriu am sentimentul pe care il trăiește constructorul. Subiectul, conținutul, mesajul, toate acestea [illegible] din experiența generației mele, toate acestea imi sint oarecum date. Subiectul il primesc de fiecare dată ca pe un dar. Nu vreau ca prin asta să spun că subiectul este ceva de origine divină, ci că este pur și simplu un lucru frumos.

...A scrie este mai presus de toate, dorința de a crea."

■ **Joseph Heller** : „Nu știu de ce scriu, dar știu că fac ceea ce mă pricep să fac bine. Sint fericit că mă pricep să scriu, fapt care imi aduce un anume prestigiu și sume importante de bani. Mă măgulește faptul că sint important sau măcar cunoscut și că am posibilitatea de a fi în centrul atenției celorlalți. Dacă imi dau bine seama, toate astea sint motive care mă obligă să scriu..."

■ **Norman Mailer** : „Nu știu cum ați reușit să mă provocați, dar pur și simplu mă simt dator să vă răspund la această întrebare blestemată. Puteți folosi cuvintele mele cum vă vine mai bine.

Eu cred că răspunsul cel mai bun la această întrebare l-a dat scriitorul francez Jean Malaquais pe care l-am intrebat odată de ce scrie (pentru a așterne pe hirtie 300 de cuvinte i-au trebuit trei ceasuri). «De ce ? Sint surprins ca și cind ideea că s-ar putea să nu scriu ar fi pentru mine de neînțeles. Pentru mine scrisul reprezintă singurul mod de a scoate adevărul la lumină», mi-a răspuns el.

Sint de părere că scrisul este cea mai frumoasă experiență pe care o poți trăi... După cum vedeți, n-am făcut decit să-l citez pe bunul meu prieten Malaquais."

● **ZDENĚK MAHLER ESTE O PERSONALITATE MARCANTĂ A VIEȚII CULTURALE DIN CEHOSLOVACIA.** Este autorul, intre altele, al volumelor de proză „Dumnezeu și locomotiva", „Cum să ajung toboșar în garda regelui", „În căutarea secolului de aur", „Nu te întoarce, după noi vine un cal". Scrie și scenarii de film. Între acestea din urmă se numără și scenariul filmului „Ziua a șaptea, a opta noapte" selecționat pentru ediția din acest an a Festivalului internațional al filmului de la Moscova. Recent, el a terminat scenariul unui film serial pentru televiziune despre dinastia Strauss, pe care televiziunile din R.S. Cehoslovacă și din Austria il vor realiza în coproducție.

Dar, pe lingă acestea, Zdeněk Mahler este și un asiduu cercetător al vieții și creației marilor compozitori intre care Mozart, J. Strauss, Dvořak. În această sferă de preocupări se inscrie și recentul său volum „Nu-i pietrificați pe proroci", un amplu eseu despre marele compozitor ceh Bedrich Smetana.

„Cind Editura «Albatros» mi-a propus să scriu o carte despre Smetana, la început n-am prea vrut. Am spus : dar nu sintem destul de... smintiniți (în traducere, Smetana înseamnă smintină — n.n.) ? Nu de muzică pentru că aceasta se prezintă destul de rar, ea dimpotrivă, ar trebui s-o aducem mai mult în atenție. M-am referit la multele lucrări datorate vieții compozitorului, creației sale. M-a determinat să mă apuc de scrierea cărții vechea convingere că lucrările despre imaginea și activitatea marilor personalități se vor debarasa cu timpul de balast..."

Referitor la faptul dacă volumul lui despre Smetana va conduce la o mai bună înțelegere a muzicii acestuia, Mahler este de părere : „Dacă ascultați «Patria mea» știind de-acum toate elementele legate de apariția ei, o să vă uluiască de două ori mai mult..."

● **PUTERNICUL CUTREMUR CARE A ZGUDUIT ARMENIA IN DECEMBRIE TRECUT** a dărimat un număr de așezări din această republică sovietică. Unul dintre orașele care au avut cel mai mult de suferit de pe urma acestui cutremur catastrofal a fost Leninakan. Acum el renaște pe planșele proiectanților, dar și după tablourile pictorilor, în special ale lui Rafael Atoian, născut în anul 1931, unul dintre cei mai mari pictori armeni. „Am desenat orașul și il voi redesena așa cum l-am iubit...", spunea el.

Rafael Atoian și-a consacrat Leninakanului aproape întreaga sa creație. Lucrările lui consacrate orașului au un colorit irepetabil, limpezime, liniște tainică. Ele au fost privite totdeauna cu mare interes, care a sporit acum cind orașul, în marea lui durere, a rămas aproape o amintire. „Atoian știe ce face — spunea despre el Minas Aretesian, unul dintre reprezentanții cei mai autorizați ai noului val al picturii armene. Încetează încet, dar sigur. El este Cezanne al nostru..."

Întotdeauna cind se așează în fața șevaletului gindurile lui zboară către copilărie, către căruța trasă de cai albi, către iazul cu apă limpede ca lacrima. „În clipele acelea parcă aș fi amețit. Întoarcerea în copilărie este crezul meu de creație și de viață", mărturisea poetul.

Dragostea față de Leninakan și-au exprimat-o mulți dintre marii artiști ai Armeniei. Între aceștia Avetik Isaakian și Ovanes Șiraz, care i-au cintat farmecul inegalabil și străvechile tradiții.

● **LA CINCI ANI DUPĂ CE A OBȚINUT PREMIUL CRITICII SPANIOLE** pentru volumul „Gramatica parda", scriitorul Juan Garcia Hortelano a publicat, în editura „Mondadori" din Madrid, o nouă culegere de povestiri intitulată „Mucho cuento". Culegerea cuprinde povestiri scrise intre anii 1976 și 1987. Amintim că Hortelano a debutat în anul 1967 cu volumul de proză scurtă „Gente de Madrid".

Fiecare volum a marcat un progres evident — remarcat de critică — al măiestriei scriitorului, o tot mai bună stăpinire a mijloacelor de expresie, o lărgire a tematicii. „Mucho cuento" cuprinde povestiri de mai mică sau mai largă respirație, cu evident caracter autobiografic. Acțiunea marii majorități a povestirilor este plasată în anii războiului civil din Spania dar și în perioada care a urmat. Nu lipsesc lungile evadări ale scriitorului în copilărie, în anii adolescenței.

Cele unsprezece povestiri cuprinse în „Mucho cuento" ne introduc însă și în lumea contemporană dindu-ne o perspectivă asupra a ceea ce ar fi putut fi viitorul dacă n-ar fi existat războiul. Spectrul lingvistic larg, alternarea subtilă a timpurilor, arta narațiunii etc. stau mărturie remarcabilelor calități de prozator ale lui Juan Garcia Hortelano.

● **UN MUZEU AL FIGURILOR DE CEARĂ ALE OAMENILOR ILUȘTRI AI LUMII NEGRE** a fost inaugurat recent la Baltimore, statul Maryland. Este o replică la celebrul Muzeu londonez Madame Tussaud. Fondatorii lui sint Elmer Martin, profesor de sociologie la Universitatea Morgan din Baltimore și soția sa, Joanna, profesor de engleză la state College din aceeași așezare.

Muzeul este, de fapt, o istorie a lumii negre. În vitrinele lui sint expuse peste o sută de figurine de ceară ale unor personalități, îmbrăcate în costume de epocă. Prin fața vizitatorilor se succed urmașii sclavilor care, în Lumea Nouă, s-au remarcat ca mari savanți, oameni politici, oameni de cultură, sportivi, artiști etc. Între aceștia se află Martin Luther King și Thurgood Marshall, prima femeie de culoare ajunsă judecător la Curtea Supremă a Statelor Unite, dar și figura celebrului sclav Josiah Henson, ale cărui întimplări de viață ni le-a înfățișat Harriet Beecher în cunoscuta sa „Colibă a unchiului Tom".

Dintre celelalte remarcabile personalități de culoare care își găsesc locul la muzeul din Baltimore îi amintim pe Nelson Mandela, pe Steve Biko, conducătorul studenților sud-africani, asasinat în anul 1977. Nu lipsesc nici figurile unor mari personalități de culoare ale lumii filmului, sportului, literaturii : boxerul Joe Louis, atletul Jesse Owens, jucătorul de baschet Jackie Robinson, cintărețul Paul Robeson. Un loc central îi este rezervat lui Phillis Wheatley (1753—1784), prima poetă de culoare a Americii, pe nedrept uitată.

rafael alberti
memorii

IV

da, da, în sfirșit mă voi odihni, adio scrisori, adio ziare, adio chemări telefonice anonime și provocatoare, mese rotunde sau pătrate, interviuri la radio sau televiziune. Da, repet, mă voi putea in sfirșit odihni, lucrind din nou, după mai bine de șaizeci de ani de absență, în fața acelorași munți statornic albaștri și cu aromate aere rășinoase, privind, încă o dată, în nopțile sale de constelațiuni strălucitoare, stele atit de frumoase ca Altair, Aldebaran, Algenib, denumite astfel de astronomii arabi, atit de lirici și muzicali totdeauna.

...Se întimplă ca eu să mă aflu în Uniunea Sovietică cind izbucni, scurtă și explozivă, revoluția din Asturii în octombrie 1934.

Trebuia să ne înapoiem în Spania cit mai repede cu putință.

La Moscova primisem o scrisoare foarte tristă din partea lui José Maria de Cossio anunțindu-mă că un taur provocase in arena Manzanares moartea lui Ignacio Sánchez Mejias, un mare și entuziast prieten al generației noastre. Maria Tereza și cu mine hotărisem să ne îmbarcăm în Crimeea, pe un vapor italian care să ne ducă pină la Napoli. La Odesa, unde trebuia să luăm vasul **Ariadna**, pășim pe faimosul peron prin care, în mijlocul delirului insurecțional al marinarilor din filmul lui Eisenstein **Crucișătorul Potemkin**, cobora acel cărucior, deja gol, al unui copil mort sau dispărut in timpul bătăliei răsculaților împotriva trupelor țarului. Zguduit de atit de neașteptata moarte a lui Ignacio, am început un poem, o elegie **Te văd și nu te văd**, pe care am dezvoltat-o pe intreaga perioadă a călătoriei, ignorind în acea clipă că nu o voi putea termina decit în arena pentru luptele de tauri din Mexico. **Pe Marea Neagră, un vas / se îndreaptă spre România. / Pe drumuri fără apă / se îndreaptă agonia. / Te văd și nu te văd. / Eu, navigind departe. / Tu, prin moarte.**

La Constanța, oraș românesc unde poetul Ovidiu iși deplinsese cu mihnire lungul său exil, vorbim spaniola cu sefardiții instalați acolo de la expulzarea lor din Spania.

Același lucru ni se întimplă la Varna și Burgas, orașe balneare ale litoralului bulgar.

Civilizația pee care o putem numi a lustragiilor, începe la Istambul, extinzindu-se prin coastele mediteraneene, trecind prin strimtoarea Gibraltar, pentru a se opri pe cele din Huelva. Acum, desigur, ea este în declin. Însă trebuie să ne lustruim pantofii, după moda andaluză, ca o necesitate înfumurată de un precept estetic.

Cind așezat la o cafenea din Istambul îmi lustruiam pantofii, turcul tinerel care făcea treaba asta a rupt tăcerea, fără a-și înălța capul, auzindu-ne vorbind spaniola.

— Și eu vorbesc — îmi spuse in ladino.

— Și de unde știi ?

— **Sinyor**, de la tata și de la mama.

În clipa cind ne-am urcat din nou pe **Ariadna**, un muezin proclama melopeele sale de pe înălțimea unui minaret.

La Napoli, fumarola Vezuviului încă se înălța ca în tablourile și gravurile vechi.

Astăzi, însă nu.

Orașului Napoli îi lipsește coroana ei de foc. Debarcăm acolo, și rămînem o singură zi.

La **Muzeul Secret** fiind interzisă intrarea femeilor, l-am vizitat singur ; el era plin de priapi zburători, fauni și nimfe posedate de «semne vehemente», cum ar spune azi scriitoarea din Cadiz, Ana Rossetti, in eroticele sale aiureli, care, fără îndoială, ar fi meritat o epigramă gen Martial, marele poet roman originar din orașul spaniol Calatayud.

Un tren ne duce la Roma.

De pe un balcon din palatul Veneția, Mussolini gesticula isteric.

Valle-Inclan domnea ca director al Academiei spaniole de Arte Frumoase din acest oraș. El amenințase Guvernul Republicii că se va așeza împreună cu fiii săi în piața Cibeles din Madrid ca să cerșească dacă nu i se dădea vreo însărcinare.

Și acolo, la Academie, eu l-am văzut, amabil, senioral, încintător. (În alte pagini ale acestor **Memorii**, voi povesti șederea mea alături de el timp de citeva zile romane). Primim acum o telegramă și o scrisoare de la mama Mariei Tereza prin care ne sfătuia să nu intrăm în Spania. Se făcuse o descindere în casa noastră de la Madrid, vandală, dezrădăcinindu-ne pină și plantele de pe terasă, în căutare de arme (!!) și în urmă sigilindu-ne poarta propriului nostru domiciliu.

De la un timp în acel cartier Argüelles eram cunoscuți ca ruși.

Nu ne rămînea altă soluție decit de a ne refugia la Paris.

Italia lui Mussolini nu ne convenea.

Am asistat la o defilare civico-militară a fasciștilor care mi s-a părut o operetă grotescă. Nimerisem o clipă de vociferări și de mare exaltare — brațe întinse, Duce, Duce, Duce ! — și în clipa cind se destrămau unele rînduri, manifestanții începeau să urineze, cu tot firescul roman, împroșcind arborii și pietrele sacre ale Coliseului.

La Paris ne-a oferit casa sa acel încîntător și neliniștit tînăr suprarealist Réne Crevel, de a cărui neașteptată sinucidere am aflat citeva luni după instalarea noastră în Mexic.

Șederea noastră în capitala franceză a fost de scurtă durată. Veneau întruna aici, fugind de crudele represiuni, mulți muncitori asturieni. A existat o mare mobilizare a sindicatelor și a intelectualilor francezi pentru a salva viața lui Teodomiro Menendez și a lui Gonzales Pena, acuzați de a fi condus insurecția. Într-o seară ne-a dat întîlnire, la o cafenea din Montparnasse, cineva pe care nu l-am văzut niciodată. Era vorba de un italian numit Ercoli, un tovarăș, un important conducător al Ajutorului Roșu Internațional. Era necesar ca ceea ce se petrecea în Spania să fie cunoscut și în America. Minerii și soțiile lor sufereau de foame, după ce luptară. Familiile se aflau împrăștiate. Bărbații, în închisoare sau morți. «Este neapărat să mergeți, acolo vrem să mergeți».

Citeva zile mai tirziu ni s-au pus în miini biletele pentru călătorie ale unui transatlantic nou și minunat.

Am aflat, înainte de a porni, că acel Ercoli nu era altul decit Palmiro Togliatti, secretarul Partidului Comunist Italian, exilat la Paris.

La Cherbourg, în nordul Franței, ne îmbarcăm pe un mare pachebot german cu numele de **Bremen**, care pe atunci era cel mai nou și mai mare din lume.

Călătoria la New York trebuia s-o facem în mai puțin de patru zile, însă marea, ca întotdeauna, după o perioadă de calm, începu să se agite și în întreaga perioadă a traversării furăm trîntiți pe punte ; lumea cădea și vomita în imensul salon al navei, care trosnea și răsuna pină a ne înnebuni.

În românește de
Esdra Alhasid

ACTUL DE LA 23 AUGUST ÎN CONTEXT INTERNAȚIONAL

Evenimentele din România din august 1944, survenite într-un context intern și internațional bine precizat, s-au impus din primul moment atenției și prețuirii opiniei publice naționale și mondiale, care a întrezărit în cotitura de la București încă unul dintre faptele majore ale celui de-al doilea război mondial să apropie și mai mult victoria Națiunilor Unite asupra statelor fasciste și militariste și a ultimilor lor sateliți. Această coordonată a revoluției române a fost examinată în detaliu și cu atenție de către istoricii români și străini, astfel că în acest cadru nu vom insista asupra aspectelor respective. Ne vom preocupa, în esență, de modul în care cotitura României, **a surprins** capitalele principalelor state angrenate în conflict ca și a unor state neutre, de gradul în care guvernele marilor puteri beligerante, centralele diplomatice, comandamentele militare superioare și serviciile de informații și contrainformații **au recepționat** știrile despre doborîrea dictaturii antonesciene, retragerea țării noastre din Axa fascistă și înrolarea ei în tabăra Națiunilor Unite, insistînd, cum este firesc, și asupra **reacției** organismelor menționate față de decizia istorică a României în raport, bineînțeles, cu consecințele sale militare, politico-diplomatice, economice, psihologice etc., etc., întrevăzute ori nu pe moment, pentru evoluția ostilităților generale. Studiul evenimentelor din August 1944, dintr-o asemenea perspectivă, realizat pe temeiul unor noi documente descoperite în arhivele române și străine, ne îngăduie o integrare mai justă, mai armonioasă a unor pagini memorabile ale istoriei naționale recente în istoria universală, înlesnindu-ne noi precizări relativ la rolul și locul românilor în ampla desfășurare a istoriei lumii.

★

Pentru autoritățile de la **Berlin** evenimentele din România au constituit **o totală surpriză**. După ultima întrevedere Hitler-Antonescu din august 1944 și în ciuda unor dezacorduri manifestate atunci, încrederea führerului în mareșal a rămas neclintită, fiind întărită de raporturile sosite de la București și care aproape fără nici o excepție, relevau trăinicia regimului antonescian. „Nu este de așteptat [în România] — declarase la 1 august 1944 ministrul german la București, Manfred von Killinger, generalului Hans Friessner, comandant al Grupului de armate german «Ucraina de Sud» — vreo criză de guvern". Iar, la 14 august 1944, von Killinger supervizase concluzia inserată de atașatul militar german la București, dr. Spalcke, în raportul său destinat **O.K.H.**-ului : „După întoarcerea mareșalului de la Cartierul General al Führerului se observă în cercurile militare și civile o îmbunătățire a stării de spirit". Declanșarea, la 20 august 1944, a marii operațiuni Iași-Chișinău de către Armata Roșie a pus **Wehrmachtul** și pe aliații săi într-o grea situație militară, dar, evident, pentru Hitler și Cartierul General german nu apărea vreo problemă insolubilă atîta timp cît România nu abandona **Axa** fascistă. O eventuală stăvilire a ofensivei sovietice, posibilă pe linia Focșani-Nămoloasa-Brăila era avută în modul cel mai serios în vedere, iar la 23 august 1944, orele 19.45, Agenția „Transocean" dădea asigurări că în zona Iași-Chișinău „poziția germană a fost restabilită prin folosirea sistematică a rezervelor locale". De reținut că precizarea survenea la cîteva ceasuri **după** doborîrea dictaturii antonesciene, în privința căreia Berlinul **încă nu fusese informat** ! De altfel, în acele momente, nici organismele hitleriste de la București nu erau edificate în privința faptelor petrecute, astfel că planul forțelor patriotice și democratice române de a înfăptui cotitura țării în război **de-o manieră totalmente surprinzătoare, mai ales pentru tabăra germană**, se putea considera **ca o reușită deplină**. După mai multe luni, în ianuarie 1945, inginerul Kurz, fost agent informator al Legației germane din București, consemna relativ la cele petrecute : „Miercuri, 23 august 1944, ora 18.00, am auzit **în oraș** (subl. ns.) că mareșalul ar fi fost arestat [...]. Am anunțat o stație radio germană, care a promis că va transmite **știrea O.K.W.**-ului". La Cartierul General al lui Hitler însă de la Rastenburg prima informație care a sosit despre evenimentele de la București s-a interceptat — după mărturiile cele mai demne de încredere **la jurul orei 22.25**, adică atunci cînd și în „Bîrlogul lupilor" a fost înregistrată cea dintîi transmisie a postului de radio București. În clipele următoare, a sosit — dacă mai era nevoie ?! — o nouă confirmare : comunicarea telefonică a generalului Werner Kreipe, Șeful Statului Major al **Luftwaffei**, care transmitea din Berlin. Avînd în vedere poziția și rolul lui Kreipe în zilele din august 1944, puterea sa de memorialist, supunem atenției cititorului notele sale surprinzînd comportamentul cercurilor politice și militare hitleriste în primele ceasuri și zile după declanșarea insurecției naționale în România și în raport direct cu memorabilul eveniment: ce a agravat considerabil situația generală a celui de-al III-lea Reich.

„**23.8.1944**. Raport de dimineață, la Iași, mai ales, situația nefavorabilă. Raport la führer. Hitler amabil cu mine, a retras reproșurile de ieri, nu a vrut să mă atace personal. După amiază, convorbiri cu Stedemann, Burckhard și Kripfer despre organizarea artileriei antiaeriene. Eu sînt împotriva noilor comandamente în patrie.

Raport de seară. Primele informații despre lovitura de stat din România. Convorbirile telefonice cu von Killinger (ambasadorul) și Gerstenberg la București. Amîndoi închiși în ambasadă, von Killinger e distrus de tot, transmite salutări pentru führer. Propunerile lui Gerstenberg pentru atac cu **Stukas** și angajarea diviziei antiaeriene la Ploiești ; vrea să ocupe orașul ! Telefoane cu Hitler, care aprobă propunerile lui Gerstenberg, cere capitularea regelui. Legătura cu București încă o dată restabilită, apoi întreruptă.

La ora 2.00 raportul lui Holler, înapoiat din Franța. Foarte pesimist. Patru ani de putere ocupantă și viață dumnezeiască din Franța se răzbună. Dar aceleași porcării și la armată. La ora 4 în pat.

24.8.1944. Orientarea **Reichsmarschall**-ului [Goering] despre evenimentele române și dispozițiile date ; [Goering] este de acord. El s-a anunțat pentru 26.

Raport la führer. Toți se ocupă de România. Hitler foarte optimist, injură **SD** și Ministerul de Externe (Auswärtiges Amt), inițiază pe von Ribbentrop, Goebels și Bormann în raport. În continuare, o conversație lungă cu amîndoi. Goebbels îngîndurat din cauza României. Mi-a promis, în sfîrșit, acest atît de mult dorit film de propagandă pentru aviația militară.

Raport de seară. Ordine pentru România. Încă nici o legătură cu Gerstenberg. Informații contradictorii.

25.8.1944. Mare haos în România. Raport la führer, lung. Von Ribbentrop prezintă situația într-o lumină favorabilă, von Killinger și Gerstenberg ar putea restabili situația...".

O relatare dintre cele mai interesante, precisă și anunțată a celor constatate „în interiorul" Cartierului General al lui Hitler la aflarea primelor știri despre „dezertarea" României din **Axa** fascistă datorăm istoricului britanic David Irving. Acesta, în baza unei documentații extrem de bogate și sistematice, a reconstituit întreaga istorie a Germaniei naziste, dovedind o autoritate științifică internațională în domeniul respectiv. În ultimul volum al trilogiei sale, Irving surprinde „scena" Cartierului General hitlerist din cursul nopții de 23—24 august 1944 :

„...Iarăși, el [A. Hitler] a fost luat prin surprindere de violența evenimentelor. Ia lua ceaiul cu cei apropiați în bunkerul său, tîrziu în această zi de 23 august [1944], cînd adjutantul său, Amsberg, l-a chemat la telefon. O voce anunță că mareșalul Antonescu fusese tocmai arestat. Hitler a lăsat receptorul și a continuat față de Amsberg : «De ce naiba el [Antonescu] nu m-a ascultat ! Eu știam că aceasta se va întîmpla !»

[...] De la ora 9.45 p.m. pînă tîrziu în cursul nopții Cartierul General al lui Hitler a emis ordine destinate Grupului de armate [«Ucraina de Sud»] al lui Friessner și generalului Hansen, care încă era reprezentantul militar german la legația din București. Friessner trebuia să se pregătească pentru o capturare germană a zonelor petrolifere și planul însemna asigurarea petrolului pentru Reich. Orișicare german în uniformă din România era plasat la dispoziția sa. Hansen era însărcinat să înăbușe puciul. Divizia a 5-a Anti Aeriană de la Ploiești trebuia să ocupe capitala după cum răzgîndise Gerstenberg, iar amiralul Brinkmann urma să captureze portul Constanța la Marea Neagră. Un general român pro nazist trebuia să fie numit șef al guvernului. Friessner, prompt, l-a sunat pe Hansen și l-a însărcinat pe Gerstenberg să execute ordinele lui Hitler.

Hitler și-a început conferința de război târîgîndă la ora 2 a.m. [în ziua de 24 august 1944] și, după aceea, a discutat iarăși situația alterată din întreaga arie a Balcanilor cu feldmarșalul von Weichs [...].

„Victoria" — sculptură de Gheorghe Anghel

La ora 2.30 a.m., Gerstenberg a informat prin radio, de la Ploiești, Cartierul General al lui Hitler : «Am răzbunat prin luptă și am luat comanda la Ploiești. Împreună cu generalul SS Hoffmeister». Dar deja Hansen și cu von Killinger și-au pierdut speranța. Mesajul lor telefonic ajunsese în Prusia Orientală o oră mai tîrziu : «Acesta nu este un post inferior de camarila de la Curte, ci o lovitură de stat bine condusă și având sprijinul complet al armatei și poporului». Nici un general român cu simpatii pentru Germania nazistă nu a putut fi găsit. Românii controlează mijloacele de comunicație. «Dată fiind balanța de forțe, nu se poate întrezări pe moment un succes militar sau politic». Oricum Hitler a repetat ordinele sale și l-a împuternicit pe von Ribbentrop să difuzeze o proclamație către români ; Horia Sima, liderul Gărzilor de Fier care, cu sprijinul clandestin al lui Heydrich, încercase fără succes să răstoarne pe Antonescu în 1941 după ce-l ajutase să obțină puterea în 1940, trebuia scos din exilul său german, unde el fusese ținut la insistența lui Antonescu, și numit succesorul acestuia.

Hitler a ordonat lui Gerstenberg să înainteze spre București la ora 6.30 a.m., iar cinci ceasuri mai tîrziu 2 000 de oameni din trupele Anti Aeriene erau la periferia nordică a capitalei. Gerstenberg, stăruitor, ignora avertismentul lui Hansen și-a ordonat trei atacuri aeriene asupra centrului orașului. Dar el era depășit cu 4 la 1 în privința forțelor : românii minaseră drumurile și adunaseră tancuri și artilerie. Gerstenberg a capturat stația radio, dar, neavînd forțe proaspete de luptă, nu a putut înainta mai departe...".

Alături de David Irving, un alt reputat specialist britanic, John Erickson, a consacrat evenimentelor de pe frontul de Est dintre 1941 și 1945 o monografie în două volume, ambele primite foarte bine, mult apreciate pentru temeinicia și acuratețea reconstituirii istorice. Erickson se oprește mai puțin decît colegul său menționat la surprinderea atmosferei de la Cartierul General al führerului în urma actului de la 23 August 1944, însă subliniază mai pregnant semnificația cotiturii României. „23 August 1944 — afirmă răsoicat autorul — s-a dovedit a fi una **dintre zilele decisive ale întregului război...**" Iar în alt loc : „**Defecțiunea României de la 23 August** (din punctul de vedere al Germaniei — n.ns.) **a schimbat înfrîngerea militară a Germaniei într-o catastrofă**", evenimentele de la București surprinzînd Berlinul — în stadiile pregătirilor, declanșării și desfășurării lor — în cel mai înalt grad.

Jurnalul de război (Kriegstagebuch) al **O.K.W.**-ului pentru anii 1940—1945 intră în seria documentelor militare fundamentale ale istoriei ultimei conflagrații mondiale, iar în privința valorii științifice de excepție a acestui document specialiștii și-au spus deja cuvîntul, astfel că nu mai socotim necesar să insistăm. Editat în mai multe rînduri (1961, 1962), prin grija unor specialiști precum Percy Ernst Schramm, Hans Adolf Jacobsen, Andreas Hillgruber sau Walter Hubatsch, **Jurnalul de război** cuprinde mărturii dintre cele mai elocvente despre gradul în care „șocul" cotiturii României din 23 August 1944 a afectat însuși „epicentrul" conducerii militare germane — **am numit Înaltul comandament al Wehrmachtului (O.K.W.)**. Cu referire directă la declanșarea și consecințele insurecției naționale, aflăm în **Jurnalul O.K.W.**-ului următoarele aprecieri :

„În România, evenimentele au evoluat în mod cu totul surprinzător. Printr-o lovitură de stat, ambii Antonești au fost imediat destituiți și s-a declarat armistițiul. Din care cauză nu se mai putea conta pe o continuare a luptei alături de Germania (comunicare a adjunctului șefului Statului Major al Wehrmachtului din 26 august)..."

Ce a însemnat pentru Germania nazistă retragerea României din **Axa** fascistă ? Istoricii români și străini au acumulat în ultimile decenii numeroase și categorice informații și demonstrații în privința consecințelor grele suportate de Reichul hitlerist în urma „șocului" de la 23 August 1944. Nimeni altul decît Sir Basil H. Liddell Hart, cel mai reputat istoric militar al veacului, a calificat defecțiunea **Wehrmachtului** în România după declanșarea insurecției ca fiind **de proporțiile Stalingradului**. Cine altul — ne întrebăm — putea să aprecieze mai bine consecințele militare catastrofale, în primul rînd, pentru cel de-al III-lea Reich ale gestului Românilor **decît însuși Adolf Hitler**, care, la 18 septembrie 1944, primindu-l în „Bîrlogul lupilor" de la Rastenburg pe Ante Pavelić, șeful statului marionetă croat, a recunoscut că în cursul anului 1944 **Wehrmachtul** — traversase **„trei crize majore"** — prăbușirea Grupului de armate în „Centru" în Bielorusia, „trădarea" României și eșecurile succesive din Franța după debarcarea aliată din Normandia. Iar în noiembrie 1944, tot führerul se va destăinui generalului A. Jodl că, în urma armatei trei eșecuri de proporție, al III-lea Reich „rătase" cu siguranță victoria în cel de-al doilea război mondial !

★

Evenimentele din august 1944 din România, cu toate consecințele surprinse pentru cel de-al III-lea Reich nazist, au avut, **cu atît mai mult**, repercusiuni asupra ultimelor state „aliate" (în fapt, satelite) ale Berlinului — Finlanda, Ungaria, Bulgaria etc. Fără a ne propune să intrăm în detalii, ne vom limita în a aduce cîteva mărturii în acest sens. Astfel, referitor la Finlanda, încă la 25 august 1944 (orele 16) Ministerul Afacerilor Externe al Reichului nazist secția **Ansland a O.K.W.**-ului despre ecourile cotiturii României la Helsinki. **„Evenimentele din România au produs o impresie profundă în Finlanda. Dacă și ce de mult au fost încurajate, prin aceasta, mărturisțele de pace, încă nu ne putem da seama. Cercurile politice sînt conștiente de deosebirea de principiu a poziției sovietice față de Finlanda și față de România..."** De altfel, posturile de radio străine și agențiile de presă internaționale au stăruit, în primele zile și săptămîni după doborîrea dictaturii antonesciene și trecerea țării noastre în rîndul Națiunilor Unite, asupra efectelor politico-diplomatice și psihologice ale exemplului României pentru ceilalți sateliți ai Reichului nazist, semnalîndu-se, cu justificat temei, posibilitatea „repetabilității" faptelor istorice, în condițiile și la proporțiile specifice fiecărui stat vizat. **„Gestul României** — aprecia la 24 august 1944, ora 7, postul de radio Londra — **va fi un exemplu de urmat pentru Bulgaria, Finlanda și Ungaria"**. Tot la 24 august (ora 5.15), Agenția „Reuter" comenta prin glasul autorizat al lui Randel Neale : **„Capitularea României și eliberarea Parisului marchează pagina neagră a războiului dus de Germania [...] : Întregul edificiu nazist din Balcani începe să se năruie, iar efectul capitulării României asupra Bulgariei și Ungariei va fi ca acela al unui șoc electric de o deosebită violență, de ei chiar Finlanda se va resimți. Consecințele pentru viitorul mers al războiului sînt incalculabile ?!"** Cercetările de specialitate ale unor istorici străini au condus la concluzia că insurecția română, prin toate consecințele sale, a reprezentat **„o puternică lovitură pentru Germania"**.

La Budapesta, îndeosebi, după cum și la Berlin, cotitura României a avut efectul unui șoc. Examinînd, în temeiul unor documente descoperite în arhivele ungurești și străine și ale bănci budapestane, istoricul Csatári Dániel a surprins mai de mult realitatea că **„revirimentul României (de la 23 August 1944 — n.n.) avu o frîntă mare influență asupra vieții politice ungurești"**. Autorul citează, spre ilustrare, un raport recent al poliției horthyste din 31 august 1944 și care insista asupra faptului că știrile venite de la București «agudeșiră» inițiă Ungaria, ele devenind «alimentul preferat» al opiniei publice și aviînd „un efect dezastruos asupra spiriteloru... căci ei făcea să apară inexorabili în fața ochilor cetățenilor unguri spectrul unei eventuale posibilități de a urma exemplul românesc".

☆

Evenimentele din România au fost receptate cu satisfacție și urmărite cu interes de către **marile capitale aliate**, și nu numai atît. Din informațiile noastre, postul de radio Londra (în limba română) a fost cel dintîi care, în seara zilei de 23 August 1944, orele 23, a difuzat știrea referitoare la faptele survenite la București în ceasurile imediat următoare : **„România a acceptat condițiile de pace ale Aliaților..."** Puterile Aliate, ca și statele **Axei** fasciste, au fost de asemenea **surprinse** în privința **momentului** cînd s-a declanșat revoluția română, apoi și în privința **amplorii** și **consecințelor imediate sau îndepărtate** ale cotiturii României. Faptul este relevat de **reacția** marilor capitale față de noutățile sosite de la București, în sensul că, **oficial, nu și-a luat act imediat de decizia României de-a abandona Axa**, cu toate că, în răstimp, presa internațională scrisă și vorbită i-a consacrat spații importante. Documentele descoperite de istoricii români în arhivele străine și publicate în ultimii ani, ca și sursele nevalorificate încă ne îngăduim să surprindem în primul rînd pozițiile și relațiile Washington-ului, Moscovei sau Londrei față de hotărîrea istorică a României de la 23 August 1944.

★

Potrivit informațiilor noastre, în cursul anului 1944 Administrația Roosevelt, **Casa Albă** au fost — grație unor surse din cele mai competente — la curent cu evenimentele din România, mai cu seamă acelea din zilele insurecției. În consecință, **Casa Albă** a putut aprecia în mod corespunzător și la timp semnificația particulară și generală a retragerii României din **Axa** fascistă și a trecerii sale de partea Națiunilor Unite, înscriindu-se, în „asaltul" decisiv asupra Reichului, pe locul al IV-lea, după U.R.S.S., S.U.A. și Marea Britanie. Știri similare au parvenit președintelui Roosevelt și colaboratorilor săi mai cu seamă din partea unor organisme de informații și contrainformații din Washington. Astfel, de o mare precizie și promptitudine au fost **sintezele** întocmite și prezentate de către **Comitetul reunit al informațiilor (Joint Intelligence Committee — J.I.C.)**. Sinteza prezentată șefului executivului american **a doua zi chiar** după izbucnirea insurecției la București debuta cu aceste precizări ce fixau locul evenimentelor din România în contextul general al ostilităților :

„În această săptămînă, Germania a suferit o serie de răsturnări militare și politice descumpănitoare. Armatele germane în nordul Franței au luptat cu disperare să scape de încercuire și nimicire de către forțele aliate... În final, România a pus în pericol poziția germană din Balcani".

Istoricii americani, mai demult ori mai recent, au insistat asupra semnificației politico-diplomatice, militare, economice și psihologice a actului de la 23 August 1944 pentru determinarea evenimentelor la nivelul continentului european ori pentru precizarea raporturilor între Marii Aliați. Paul Quinlan a calificat gestul României drept **„o lovitură majoră"** pentru Germania.

Gh. Buzatu

Poemele Rezistenței antifasciste

MARGARETE NEUMAN

(R.D. GERMANĂ)

Cîntece de leagăn

Nu mai plînge, copile, nu plînge,
mama te mîngîie și te desmiardă,
afară se lasă-ntunericul,
pe tata războiul vrea să ni-l piardă.

Cînd zi de zi robotesc la grenade,
în ele ura mea-ntreagă strecor,
ea, mute, pe front să grăbească
sfîrșitul acestui război și omor.

Afară, în liniștea beznei
timpul se aude ca ploaia curgînd
nu, nu e-n zadar așteptarea
și tata veni-va acasă curînd.

1939

JORGE GUILLEN

(SPANIA)

Biruința umană

(ANNA FRANK)

Jur împrejur crimă-absolută. Vulg,
vulgul cel mai sălbatic.
Într-un delir de josnicii

Intrecînd nebunia,
a beție de sînge.
Și peste osuare
se-așterne unanim neînțelegerea :
pe toți, pe toți, ne pîngărește.
Cine, cînd crima-i uriașă
n-o să fie de vină ?

Noaptea pătimește de inocență tainică.

Și în această noapte, aurora ta,
a cerului cu păsări atît de-apropiat,
în ciuda spaimei și a chinului,
captivă și asfixiată, tu
iubești, crești, născocești
în inima restriștii
nepătincioase-n fața
strădaniei tale dîrz minuțioase
de biruință umană :
cu poporul tău cugetul tău
— și viitorul tuturor.

ROBERT DESNOS

(FRANȚA)

Mîine

Uitat de vreme, eu încă îndrăznesc
să te aștept, oh viitor surprins
de năzuință. Timpul, un hodorog !
să geamă din multiple-i fracturi
în voie : dimineața-i mireasă
și mirele e fraged asfințit.

Ci de prea multe luni trăim întru veghe,
trei, avem în grijă lumina și focul,
vorbim doar în șoaptă și ciulim urechea
la fiecare zgomot ce ne paște
și piere ca norocul.

Or, din adîncul nopții depunem mărturie
pentru splendoarea zilei și darurile sale.
Și dacă nu dormim e ca să prindem zorii
ce vor să dovedească : sîntem încă în viață.

VIKTOR ESIPOV

(U.R.S.S.)

Mauthausen

Mauthausen — curte de piatră grea.
Mauthausen — așezămînt al morții.
De treizeci de ani ușile cuptoarelor
nu mai sînt roșii.
De treizeci de ani nici un locuitor.
Casa viselor sălbatice-i părăsită.
Vizitatorul este-ntîmpinat
de cel mai trist îngrijitor din lume.
De zece ori soroceul i-a trecut.
Albit de vreme dar sub scut.
N-a mai plecat de-acolo, n-a avut
unde să se întoarcă.
O liniște amețitoare impresionează
pașii celui ce vine să vadă ;
ferestre negre-l ochesc
ca tot atîtea guri de armă negre.
De-atîta-amar de vreme funinginea
și zgura nu se mai prea cunosc.
Ploaia spală cenușa.
Barăcile orînduite la un loc
se-aliniază cum erau pe-atunci.
Dincolo de ferestre un păianjen viu
veghează peste toate crematoriul.
Tăcerea îi se zbate ca un clocan în tîmple.
Pare au din beznă gemete, horcăit
și dintr-odată pare tavanul se prăvale
pe cel ce trece pragul, huimac și îngrozit.
Nu poți striga, îi-s buzele de scamă,
oricît ai vrea, coșmarul nu-l alungi :
cum de atîția ani eu nu pot înțelege,
sălbăticia, cum s-a putut petrece !

LUCIANO LUISI

(ITALIA)

Represalii

. . . . . .

E o maree a împresurării : vin !
Au stindardele urît-n priviri.
Marșul lor crește sub bolți
și vuietul peste oraș se sfarmă !

Cu mîini alungite te-ajung
mîini ce-n văzduh erau frunze,
îți-aștern garduri vii peste chip,
lumina-ți orbește, se-nnoadă
să-ți scormone căldura.

Goală te naști
din fîrîmele smulse-ale mătăsii.
Rupe un fir de sînge
candoare bruscă a sînului.

Să vină noaptea, să cernească
orașul să isi uite de masacru
să vină noaptea,
nimeni să nu mai fugă pe străzi
să nu-ți mai bată pașii în tîmple !

Răstignită de un platan dai lumină.
Carnea ta goală mai albă
decît cornul lunii e,
neîntinată ca în vremea
amară a copilăriei.

Dar nu mai vine mama să te învelească
pînă în dreptul ochilor, desculță
ținîndu-și răsuflarea, să-ți închine
fruntea cu ramul de măslin
ca visul duhului rău
să nu se-atingă de trupul tău în floare.

Acum ți-e frig. Nimeni n-a mai rămas
lîngă tine. Nimeni în noaptea asta
nici o răsuflare să te-acopere.

În românește de
Geo Vasile

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII